

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**DENETİMLİ SERBESTLİK UYGULAMASI:
SUÇ TEKRARI, EBEVEYN KABUL-RED ALGISI,
SOSYAL ÇEVRE, ANTİSOSYAL BİLİŞ İLE SUÇA
YÖNELİK ATIFLAR ARASI İLİŞKİLER**

Müge GÜRSAY

**DİSİPLİNLER ARASI ADLİ BİLİMLER ANABİLİM DALI
ADLİ PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Şennur TUTAREL-KIŞLAK**

ANKARA

2020

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**DENETİMLİ SERBESTLİK UYGULAMASI:
SUÇ TEKRARI, EBEVEYN KABUL-RED ALGISI,
SOSYAL ÇEVRE, ANTİSOSYAL BİLİŞ İLE SUÇA
YÖNELİK ATIFLAR ARASI İLİŞKİLER**

Müge GÜRSAY

**DİSİPLİNLER ARASI ADLİ BİLİMLER ANABİLİM DALI
ADLİ PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS TEZİ**

DANIŞMAN

Prof. Dr. Şennur TUTAREL-KIŞLAK

ANKARA

2020

ETİK BEYAN

Ankara Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Yüksek Lisans tezi olarak hazırlayıp sunduğum “Denetimli Serbestlik Uygulaması: Suç Tekrarı, Ebeveyn Kabul-Red Algısı, Sosyal Çevre, Antisosyal Biliş ile Suça Yönelik Atıflar Arası İlişkiler” başlıklı tez; bilimsel ahlâk ve değerlere uygun olarak tarafımdan yazılmıştır. Tezimin fikir/hipotezi tümüyle tez danışmanım ve bana aittir. Tezde yer alan deneysel çalışma/araştırma tarafımdan yapılmış olup, tüm cümleler, yorumlar bana aittir.

Yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu beyan ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı: Müge Gürsay

Tarih:

İmza:

İÇİNDEKİLER

Etik Beyan	ii
Kabul ve Onay	iii
İçindekiler	iv
Önsöz	vii
Simgeler ve Kısaltmalar	x
Şekiller	xi
Çizelgeler	xii
1. GİRİŞ	1
1.1. Denetimli Serbestlik Uygulaması	3
1.1.1. Türkiye'de Denetimli Serbestlik Uygulaması	4
1.2. Suç ve Mükerrer Suçluluk	6
1.3. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı	9
1.3.1. Ebeveyn Kabul-Red Algısı ve Suç Davranışı	11
1.4. Sosyal Çevre	13
1.4.1. Sosyal Çevre ve Suç	13
1.5. Antisosyal Kişilik Örüntüsü	15
1.5.1. Antisosyal Biliş	16
1.6. Kararsal Denge	17
1.6.1. Suçlularda Kararsal Denge: Suça Yönelik Atıflar	18
1.7. Tezin Önemi	19
1.8. Tezin Amacı	20
1.9. Varsayımlar	21
1.10. Sınırlılıklar	21
1.11. Araştırma Hipotezleri	22
2. GEREÇ VE YÖNTEM	25
2.1. Evren ve Örneklem	25
2.2. Veri Toplama Araçları	28
2.2.1. Kişisel Bilgi Formu	28
2.2.2. Sosyal Çevrenin Suç Eğilimi Soru Formu (SÇSESF)	29
2.2.3. Yetişkin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (Kısa Form) (EKRÖ/K)	30
2.2.4. Mahkumlar için Kararsal Denge Ölçeği (KDÖ-M)	31
2.2.5. Kişilik İnanç Ölçeği (Antisosyal Alt Ölçek) (KİÖ-A)	32
2.3. İşlem	32
2.4. Verilerin Analizi	33
3. BULGULAR	35
3.1. Örneklem Gruplarının Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Bulgular ve Betimsel Analizler	35

3.2. Tek Suça Yönelen ve Mükerrer Suça Yönelen Bireylerin Araştırma Değişkenleri Açısından Karşılaştırılması	38
3.2.1. Tek Suça Yönelen ve Mükerrer Suça Yönelen Bireylerin Algılanan Ebeveyn (Anne ve Baba) Reddi Puanlarının Karşılaştırılması	39
3.2.2. Tek Suça Yönelen ve Mükerrer Suça Yönelen Bireylerin Suça Eğilimli Sosyal Çevre Puanlarının Karşılaştırılması	40
3.2.3. Tek Suça Yönelen ve Mükerrer Suça Yönelen Bireylerin Antisosyal Biliş Puanlarının Karşılaştırılması	40
3.2.4. Tek Suça Yönelen ve Mükerrer Suça Yönelen Bireylerin Kararsal Denge Ölçeği Olumlu Atıf Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması	41
3.2.5. Tek Suça Yönelen ve Mükerrer Suça Yönelen Bireylerin Suça Yönelik Olumsuz Atıf Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması	41
3.3. Araştırma Değişkenleri Arası Korelasyonlar	42
3.3.1 Mükerrer Suça Yönelen Grupta Değişkenler Arası Korelasyonlar	42
3.3.2 Tek Suça Yönelen Grupta Değişkenler Arası Korelasyonlar	42
3.4. Gruplar Arası Değişmezlik Analizleri	45
3.4.1. Yapısal Değişmezlik	45
3.4.2. Zayıf Değişmezlik	48
3.4.3. Güçlü Değişmezlik	48
4. TARTIŞMA	50
4.1. Sosyodemografik Verilere İlişkin İstatistik Bulgularının Tartışılması	50
4.2. Tek Suça Yönelen ve Mükerrer Suça Yönelen Bireylerin Algılanan Ebeveyn (Anne ve Baba) Reddi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	55
4.3. Tek Suça Yönelen ve Mükerrer Suça Yönelen Bireylerin Suça Eğilimli Sosyal Çevre Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	56
4.4. Tek Suça Yönelen ve Mükerrer Suça Yönelen Bireylerin Antisosyal Biliş Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	57
4.5. Tek Suça Yönelen ve Mükerrer Suça Yönelen Bireylerin Suça Yönelik Olumlu Atıf Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	57
4.6. Tek Suça Yönelen ve Mükerrer Suça Yönelen Bireylerin Suça Yönelik Olumsuz Atıf Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	58
4.7. Katılımcıların Çalışmaya Başlama ve İlk Suç İşleme Yaşlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	60
4.8. Grupların Model Analizine İlişkin Bulguların Tartışılması	61
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	69
ÖZET	72
SUMMARY	73
KAYNAKLAR	74
EKLER	85
Ek-1: Aydınlatılmış Onam Formu	85
Ek-2: Kişisel Bilgi Formu	86
Ek-3: Yetişkin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (Kısa Form) (EKRÖ)	92
Ek-4: Mahkumlar için Kararsal Denge Ölçeği (KDÖ-M)	96
Ek-5: Kişilik İnanç Ölçeği (Antisosyal Alt Ölçek) (KİÖ-A)	98
Ek-6: Denetimli Serbestlik Müdürlükleri İçin Araştırma İzni	100

Ek-7: Etik Kurul Onayı	101
ÖZGEÇMİŞ	102

101
102

ÖNSÖZ

Suç davranışı ve suç davranışının tekrarı bireysel, sosyal ve psikolojik birçok etmen içermekte ve bu konu adli psikoloji disiplininin çalışma alanları arasında bulunmaktadır. Mevcut araştırma kapsamında mükerrer (tekrar eden) suçluluk ile ilintili olabilecek ebeveyn kabul-red algısı, sosyal çevrenin suç eğilimi, antisosyal bilişler ile suça yönelik olumlu ve olumsuz atıflar gibi hem bireysel hem çevresel faktörler ele alınmaktadır. Söz konusu çerçevede denetimli serbestlik uygulamasına tabi olan tek suça yönelen ve mükerrer suça yönelen bireyler bahsedilen değişkenler ve değişkenler arasındaki ilişkiler açısından karşılaştırılmaktadır. Her iki grupta da suça yönelik olumlu ve olumsuz atıf yapma üzerinde etkili olabilecek etmenler ve bu etmenler arası ilişkilerin benzerlik ve farklılıkları araştırılmaktadır.

Tez çalışmamın her aşamasında büyük bir sabırla yanımda olan, bana yol gösteren, tüm bilgilerini ve kaynaklarını benimle paylaşan ve özellikle bana en başından beri inanan ve beni destekleyen, hoşgörüsü ve empatik yaklaşımı ile herkese örnek olan değerli tez danışmanım Prof. Dr. Şennur Tutarel Kışlak'a teşekkür ederim.

Tez sürecinin en başından sonuna kadar mesleki bilgilerini esirgemeyen, hem adli hem klinik alanda sahip olduğu engin tecrübelerini aktaran, yol gösteren, özellikle veri toplama sürecinde bana sonsuz destek sunan, hem alana hem akademiye hakimiyetiyle, zekasıyla, içtenliği ve iyi niyetiyle içinde olduğu her işin hakkını sonuna kadar veren, sahip olduğu tüm başarılarla rağmen mütevazı duruşu ile her zaman bana ışık olan, Adalet Bakanlığı'ndan Dr. Adonis Çiğdem Erkunt Kanoğlu'na sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Yalnızca tez sürecimde değil birlikte yaptığımız her işte karşılaştığım tüm zorluklarda yanımda duran, tüm samimiyetiyle birikimini ve aklını benimle paylaşan,

taniştığımız günden bu yana tecrübeleriyle beni olduğum noktadan çok ileriye taşıyan ve çabalarımın sonuçsuz kalmamasına çok büyük katkıda bulunan; tüm bunların yanı sıra iyi niyeti, yardımseverliği, alçakgönüllülüğü, dostluğu ve gülümsemesiyle hep yanımda olan, disiplini ile hayranlık uyandıran ve akademiye çok yakışan değerli arkadaşım Suzan Çen Yağız'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

En başından beri bana inanan ve her zaman olduğu gibi tez sürecimde de bunu bana yansıtan, etik kavramının önemini bana öğreten, sakinliği, içtenliği ve mesleki duruşu ile her psikolog için örnek teşkil eden Atılım Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nden sevgili hocam Dr. Öğr. Üyesi Dilek Demirtepe Saygılı'ya ve tez sürecimin başından sonuna kadar hem dolaylı hem doğrudan desteklerini hiç esirgemeyen, bilimsel bilgi birikimi, hoşgörüsü ve iyi niyetiyle bu sürece ve bana her anlamda destek olan Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nden sevgili hocam Dr. Öğr. Üyesi A. Berna Aytaç'a teşekkür ediyorum.

Yüksek lisans sürecinin tamamında yanımda olan, tüm süreçte desteklerini asla esirgemeyen, belki benimle çok benzer zorlukları, engelleri ve durumları deneyimleyen; özetle tüm süreci paylaştığım sevgili yüksek lisans arkadaşım ve meslektaşım Kübra Dinç'e gösterdiği sabrı, dostluğu, sakinleştirici tavrı, hem duygusal hem akademik desteği, örnek alınacak insanlığı ve o olmasaydı bu süreci tamamlayamazdım dedirtten varlığı için şükranlarımı sunuyorum.

Yüksek lisans sürecinin ilk gününden tez aşamasına kadar olan süreçte hiçbir zaman desteğini esirgemeyen, olumlu bakış açısıyla bana motivasyon sağlayan sevgili Merve Vatansever'e ve tez sürecinin en zorlayıcı noktalarından birinde tüm yardımseverliğiyle yanımda olan sevgili Merve Koçak'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Veri toplama sürecinde desteklerini esirgemeyen Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü ve Sincan Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde çalışan, destek ve kaynaklarını esirgemeyerek sürece katkı sağlayan tüm uzmanlara teşekkürü bir borç bilirim.

Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü ve Sincan Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde dosyası bulunan ve gönüllülük çerçevesinde bu çalışmaya katılan tüm yükümlü bireylere teşekkür ederim.

Tez çalışmasının çk kilit bir noktasında el uzatan, özellikle veri toplama sürecine büyük katkıda bulunan ve bağ kurmanın ne kadar önemli olduğunu gösteren arkadaşım Murat Karabel'e katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Birçk zaman olduğu gibi bu süreçte de bana çk güvendiğini, inandiğını ve beni anladığını hissettiren sevgili dostum Yudum Eser'e, tez önerisini yazdığım dönemden tez bitene kadar geçen tüm aşamalara şahit olan ve çğu zaman birlikte çalıştığımız sevgili Merve Çelebioğlu ve Damla Ayyıldız'a, uzakta da olsa hem duygusal hem akademik desteğini benden esirgemeyen sevgili arkadaşım ve meslektaşım Doğa Beril Doğan'a tüm katkıları için teşekkür ederim.

Hayatımdaki birçk önemli ve zor dönemde olduğu gibi tez döneminde de her zaman yanımda olan, çabamı ve azmimi takdir eden, beni motive eden, bana inanan, yeri geldiğinde kahve yapan, yeri geldiğinde saatlerce sabırla dinleyen, bazen beni kendimden iyi tanıyan, eleştirmekten hiç çekinmeyecek kadar samimi ve cesur, varlıklarıyla gurur duyduğum iyi ki dedirten dostlarım Doğa Zeynep Germen, Zeynep Elif Germen ve Kutay şener'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Canım annem Ayşe Gürsay'a, canım babam Semih Gürsay'a ve her zaman elini omzumda hissettiğim, bana bu mesleği yapmam için ilk desteği veren ağabeyim Mustafa Sercan Gürsay'a diğer her dönemde yanımda oldukları gibi bu zor süreçte de yanımda oldukları için, ihtiyaım olan her şeyi bana sağladıkları için, her zaman bana, fikirlerime ve çabalarıma güvendikleri için, özünde beni ben yaptıkları ve her zaman benim aynam oldukları için çk teşekkür ediyorum. Son olarak bu süreçte desteğini eksik etmediği ve bana moral verdiği için sevgili teyzem Dilara Gökpınar'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Adalet için mücadele eden tüm insanlara...

SİMGELER ve KISALTMALAR

AKB	Antisosyal Kişilik Bozukluğu
APA	American Psychological Association
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
DS	Denetimli Serbestlik
DSM	Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders
EKRÖ/K	Yetişkin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Kısa Form
SÇSESF	Sosyal Çevrenin Suç Eğilimi Soru Formu
KDÖ-M	Mahkumlar için Kararsal Denge Ölçeği
KİÖ-A	Kişilik İnancı Ölçeği-Antisosyal Alt Ölçek
TCK	Türk Ceza Kanunu
TDK	Türk Dil Kurumu

ŞEKİLLER

Şekil 1.1. Araştırmanın Kuramsal Modeli.	21
Şekil 3.1. Tek Suça Yönelen ve Mükerrer Suça Yönelen Gruplarda Model.	46

ÇİZELGELER

Çizelge 2.1. Çalışma Örneklemine Ait Demografik Bilgiler.	27
Çizelge 2.2. Katılımcıların Aile Bireylerine Ait Sosyodemografik Bilgiler.	28
Çizelge 3.1. Katılımcılara Ait Sosyodemografik Bilgiler.	36
Çizelge 3.2. Katılımcıların Çalışmaya Başlama ve İlk Suç İşleme Yaşlarına İlişkin Bilgiler.	38
Çizelge 3.3. Tek Suça Yönelen ve Mükerrer Suça Yönelen Bireylerin Algılanan Anne ve Baba Reddi, Suça Eğilimli Sosyal Çevre, Antisosyal Bilişler ile Suça Yönelik Olumlu ve Olumsuz Atıflarına İlişkin Bağımsız Gruplar için T Test Sonuçları.	38
Çizelge 3.4. Tek Suça Yönelen (Sol Sütun) ve Mükerrer Suça Yönelen (Sağ Sütun) Bireylerde Değişkenler Arası Korelasyonlar.	44
Çizelge 3.5. Grupların Ortalama, Standart Sapma, Kesme Noktaları (N=185).	49
Çizelge 3.6. Tüm Modeller için Uyum İstatistikleri (N=185).	49

1. GİRİŞ

Birey ve toplum; kendi içlerinde ayrı dinamikleri olan farklı iki kavram olup birbirlerini etkileme güçleri yadsınamaz bir gerçektir. Toplumu oluşturan bireylerin, toplum değerleri ve kuralları ile iç içe bir şekilde varlıklarını sürdürmeleri ve ilişkilerini birbirleriyle belirli bir düzende yürütmeleri gerekmektedir (Demirkasımoğlu, 2015). Toplumun refahı için önem arz eden toplumsal düzen oldukça önemlidir. Bu düzenin sağlanması ve sürdürülmesini etkileyen birçok olumlu ve olumsuz faktör vardır. Toplumsal anlamda olumsuz etki yaratan olguların başında suç gelmektedir. Suç bütün toplumlarda var olan bir olgu olup suçu anlamlandırmak için çeşitli kuramların geliştirildiği görülmektedir (örn. Andrews ve Bonta, 1994; Sutherland, 1937; Tarde, 1903). Suç kuramları, suçun neden ve nasıl meydana gelmekte olduğunu sistematik bir şekilde açıklamaya çalışır. Suça sebep olan etmenlerin yanı sıra suç davranışının tekrarlanmasına sebep olabilecek etmenlerin de araştırıldığı görülmektedir (Yıldız, 2011). Suç davranışını tekrarlama eğilimi toplum üzerindeki olumsuz etkiyi daha güçlü hale getirmektedir. Böylece yeniden suç işleme eğilimi ülkemizde ve dünyada toplum yararı açısından ciddi oranda sorun teşkil eden ve birçok disiplin tarafından ele alınan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Alanyazın incelendiğinde de mükerrer suçluluğun (suç davranışını tekrarlama) çalışıldığı çok sayıda araştırmanın olduğu görülmektedir (Andrews ve ark., 1990; Bonta ve ark., 2014; Bonta ve ark., 1998; Bonta ve ark., 1995; Caldwell, 2010; Gendreau ve ark., 1996; Hanson ve Morton-Bourgon, 2005).

Ceza adalet sistemine bakıldığında, bu sistemin en önemli hedeflerinden birinin suç tekrarının önlenmesi olduğu bilinmektedir. Ceza adalet sisteminin bir parçası olan denetimli serbestlik (DS) uygulamasının başta gelen amaçları arasında suç davranışının tekrarlanmasını azaltmak bulunmaktadır (Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, 2019). Bu amaç doğrultusunda, mükerrer suçluluk ile bağlantılı olan değişkenlerin araştırılması oldukça gerekli ve önemlidir. Söz konusu gereklilik doğrultusunda suç davranışının tekrarını etkileyen değişkenler hakkında çeşitli kuramlar ortaya atılmıştır. Örneğin, Andrews ve Bonta (1994) suç davranışının

tekrarına ilişkin temel risk ve ihtiyaç alanlarını belirlemiş ve rehabilitasyon programlarının geliştirilmesine önemli katkılar sağlamıştır. Risk ilkesine göre kişinin suça yönelmesinde risk arttıran faktörler ele alınmakta, ihtiyaç ilkesine göre bireylerin kriminojenik ihtiyaçları (suç işlemede etkili olan ve değişebilen faktörler) değerlendirilmekte ve bu ihtiyaçlara uygun programlar uygulanmaktadır (Andrews ve ark., 2011). Tekrar suç işlemeyi önleme noktasında söz konusu ilkelerin önemi üzerine araştırmalar yapılmış ve hem bireylerin karakter özelliklerini gözetmesi açısından hem de bireylere özgü risk faktörleri belirlemenin önemini ortaya koyması açısından bu prensiplerin anahtar bir rol üstlendiği görülmektedir. Bu sebeple mevcut araştırmada risk ve ihtiyaç ilkelerinin önemli bir kısmı ile mükerrer ve tek suça yönelen iki grup arasında karşılaştırmalı bir inceleme yapılmıştır. Söz konusu yaklaşımdaki risk ve ihtiyaç ilkeleri baz alınarak bu araştırmada, öncelikle, DS uygulamasına tabi, dosyasında tek suçu olan bireyler ile birden fazla suçu olan bireylerin (mükerrer); suça yönelik atıfları, algıladıkları ebeveyn reddi düzeyi, sosyal çevrenin suça eğilimi ve antisosyal bilişleri açısından fark olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra, DS uygulamasına tabi yükümlülerde algılanan ebeveyn red düzeyi, sosyal çevrenin suça eğilimi ve antisosyal biliş ile suça yönelik atıflar arasındaki ilişkileri incelemek çalışmanın diğer amaçları arasında yer almaktadır. Bu ilişkiler bağlamında; ebeveyn red düzeyi ile suça yönelik olumlu ve olumsuz atıflar arasındaki ilişkide, sosyal çevrenin suça eğilimi ile antisosyal bilişin rolünün önemli olduğu düşünülmektedir.

Mevcut araştırmanın bulguları araştırmacıları tek suça yönelen ve mükerrer suça yönelen bireylerde, suça yönelik atıfları yordayan değişkenler ve ebeveyn reddi ile suça yönelik atıflar arasındaki ilişkide sosyal çevrenin suça eğilimi ile antisosyal bilişin aracı rolü olup olmadığı üzerine aydınlatacağı beklenmektedir. Genel olarak bulguların; tek suçu olan ve birden fazla suçu olan kişilere yönelik geliştirilecek DS uygulamasındaki müdahalelerde ele alınacak risk faktörlerine ışık tutacağı ve bu alanda çalışan araştırmacılar ile uygulamacılara rehberlik edeceği düşünülmektedir.

Araştırmanın giriş bölümünde ilk olarak DS uygulamasının tarihi ve ülkemizdeki işleyişinden söz edilmektedir. İzleyen bölümde suç ve mükerrer

(tekerrür eden) suçluluk kavramları açıklanmaktadır; son kısımda ise kuramsal alt yapıyı oluşturan araştırma değişkenleri hakkında bilgilere yer verilmektedir.

1.1. Denetimli Serbestlik Uygulaması

Tarihsel açıdan incelendiğinde, zamanla geleneksel ceza yöntemlerinin işlevsel bir şekilde sonuç vermediği görülmüş ve hürriyeti kısıtlayıcı cezaların suçu önleme konusunda yeterli olmadığı saptanmıştır. Bu doğrultuda ceza adalet sisteminde yenilikler ve değişiklikler yapma ihtiyacının ortaya çıktığı bilinmektedir (Yavuz, 2012). Güncel yaklaşımlara bakıldığında, suçluyu salt bir suçlu olarak görmek yerine, suça ve suçun tekrarlanmasına sebep olabilecek sosyolojik ve psikolojik faktörlere vurgu yapan bir sistem olarak DS sisteminin dünyada ve ülkemizde kullanıldığı görülmektedir (Yavuz, 2012).

Suç işleyen bireyi sadece hapis cezası ile cezalandırmak yerine toplum içerisinde ve bazı sınırlar dahilinde bir sürece dahil ederek onun topluma uyumlu bir birey olmasını amaçlayan DS, ceza anlayışının daha insani bir şekilde uygulanması anlamında tarihte yerini almıştır (Yavuz, 2016). Dolayısıyla DS uygulaması, suç işleyen bireye toplum ile iç içe olma olanağı sağlayan, infaz sürecinde bireyin sorumluluk alması ve aktif olması gibi durumları da gözeten bir sistem olarak tanımlanmaktadır (Porsuk, 2017). Yavuz (2012) ise DS kavramını genel olarak suç işleyen bireyin suçlu bulunduğu andan infazının bitimine kadar olan zamanı ve hatta infaz sonrası hükümlü kişiler ve mağdurlara yardım ve destek süreçlerini de kapsayan bir ceza adalet sistemi parçası olarak tanımlamaktadır.

Genel anlamda ülkeler arasında DS'nin tanımları değişiklik gösterse de koşulları benzerlik göstermektedir. Bu koşullar standart koşullar ve özel koşullar olmak üzere iki ana başlıkta toplanabilir. Standart koşulların içinde ikametgâh adresindeki değişiklikleri infaz koruma memuruna bildirme, mahkeme kurallarına uygun davranma, infaz koruma memuru ile yapılacak görüşmelere katılma ve yapılan uyuşturucu madde ve alkol testlerine uyum sağlama gibi koşullar bulunmaktadır

(Cromwell ve Killinger, 1994; akt., Waller, 2003). Özel koşullar ise suç türü ve/veya suçluya göre değişiklik gösteren koşullardır. Suçun niteliği ve suçlu kişi baz alınarak oluşturulan özel koşullar içerisinde meslek kurslarına katılma, rehberlik servislerine gitme, rehabilitasyon servislerine katılım gösterme, kamu hizmeti tamamlama gibi yükümlülükler bulunmaktadır (Cromwell ve Killinger, 1994; akt., Waller, 2003). Sonuç olarak DS uygulaması, suç olgusuna sosyolojik ve bireysel olarak yaklaşan, bireyin rehabilitasyonunu önemseyen ve toplumun refahını daha kalıcı bir biçimde sağlamayı amaçlayan yapıcı bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.1.1. Türkiye'de Denetimli Serbestlik Uygulaması

Türk ceza adalet ve infaz sisteminde DS uygulaması güncel yaklaşımlar arasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Denetimli serbestlik, toplumu baz alarak suça sürüklenmiş çocuk ve suç işlemiş yetişkin bireylere yönelik geliştirilen ve suçlu kişileri ıslah etmeyi amaçlayan bir uygulamadır (Ada ve Peker, 2012).

Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği'nin (2013) 4'üncü maddesine göre *Denetimli Serbestlik*: "Şüpheli, sanık veya hükümlünün toplum içinde denetim ve takibinin yapıldığı, iyileştirmesi ve topluma kazandırılması için ihtiyaç duyulan her türlü hizmet, program ve kaynakların sağlandığı alternatif bir ceza ve infaz sistemi" olarak tanımlanmaktayken; *yükümlü*: "Haklarında yükümlülük kararı verilen ve denetimli serbestlik müdürlüğünce toplum içinde denetim, takip ve iyileştirilmesi yapılan şüpheli, sanık veya hükümlü" olarak tanımlanmaktadır (Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, 2019).

Türk ceza adalet sisteminde DS'nin tanımı ve amaçlarının yanı sıra tarihsel olarak gelişimine baktığımızda sistemde bazı değişikliklerin yapıldığı görülmektedir. DS sisteminin Türkiye'de temel ceza hukuku mevzuatında yapılan bazı değişiklikler eşliğinde gelişmeye başladığı söylenebilir. Türkiye'de 2005 yılında temel ceza hukuku mevzuatı yenilenmiş ve hırsızlık, dolandırıcılık, yaralama gibi bazı suçların cezalarında değişiklikler yapılmıştır. Suçluların ceza miktarları ve koşullu

salıverilmeden faydalanma süreleri artırılmıştır. Eş zamanlı olarak mevzuatta 2005 yılında yapılan bu reform ile DS kavramı ilk defa kanunda yer edinmiştir. Mevzuatta yapılan yenilikle ve temel ceza sürelerinin artırılması ile birlikte polis, savcılık ve mahkemelerin iş yoğunluklarında büyük oranda artış gözlemlenmiştir (Yavuz, 2016). Daha sonra Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK)' nun 231.maddesinde değişiklik yapılmış ve hapis cezası bir yıl ve daha az olan hükümlüler için "Hükmün Açıklamasının Geri Bırakılması" uygulaması getirilmiştir. Bu noktada "denetimli serbestlik tedbiri" altında geri bırakılmanın bazı kurallara tabi olabileceği öngörülmüştür. İlerleyen süreçte 2012 yılında İnfaz Kanunu'nda yapılan birtakım değişiklikler ile hükümlülerin bir yıl erken tahliye olması sağlanmıştır. Bu değişiklik ile birlikte "denetimli serbestlik tedbirleri" nin belirlenmesi görevi DS müdürlüklerine verilmiştir (Yavuz, 2016).

Tarihsel süreç incelendiğinde suç oranlarının dünyadaki artışı ve sadece hapis cezasının suç davranışını azaltmada tek başına yeterli olmaması gibi durumlar ülkemizde ve batılı ülkelerde yaşanan süreçlerdeki benzerliğe işaret etmektedir. Bu noktada suçlu bireylere yönelik ıslah etme amaçlı rehabilitasyon çalışmaları DS'nin en temel uygulamaları arasındadır. Ancak Türk DS sisteminin diğer ülkelerden farklı olduğu kısımlar bulunmaktadır. Türk DS sisteminin "suç mağdurlarına" da sosyal, ekonomik ve psikolojik açıdan gördükleri zararlara yönelik destek verme misyonunu da üstlendiği ve bu noktada Avrupa ve Amerika'daki sistemler ile ayrıştığı görülmektedir. Türk DS sistemi hem suç işlemiş bireyi hem de mağduru gözetim bir sistemdir (Porsuk, 2017).

Türk DS sistemi amaçları bakımından incelendiğinde sistemin en temelde toplumun refahını sağlama ve toplumu koruma misyonuna sahip olduğu görülmektedir. Suç işlemiş bireyin toplum içerisinde yer alarak yeniden sosyalleşmesi, iyi ilişkiler kurması ve damgalanmadan uzaklaşıp aktif bir birey olması kişiyi daha kontrol edilebilir kılmaktadır (Porsuk, 2017). Tekrar suç işleme davranışının önlenmesi, denetimli serbestlik uygulamasının belirgin amaçlarından biri olarak yer almaktadır. Tekrar suç işlemeyi önlemek adına ceza infaz kurumlarından çıkan hükümlülerin takip edilmesi ve kontrol altında tutulması,

madde bağımlısı olanların takibi ve rehabilitasyonu, suç mağduru bireylere destek verilmesi gibi faaliyetler DS uygulamasının kapsamı içerisinde bulunmaktadır (Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, 2019). Türk DS sisteminin temel ilkeleri insan onuruna saygı ve dürüstlük, gizlilik, tarafsızlık ve çocuğun yüksek yararı şeklindedir (Kale, 2009). Tekrar suç işlemenin önlenmesinin DS sisteminin öncelikli hedefleri arasında olması nedeniyle mevcut çalışmanın örneklemi araştırmanın amaçları doğrultusunda denetimli serbestliğe tabi olan yükümlülerden oluşmaktadır.

1.2. Suç ve Mükerrer Suçluluk

Suç durumsal olarak değişebilen yani topluma, zamana veya mekâna göre farklılıklar gösterebilen bir olgudur. Bir toplum tarafından suç olarak görülen bir davranış başka bir toplumda suç olarak tanımlanmamaktadır. Bu durumda suç için genel geçer bir tanım yapmak oldukça güçtür (Burkay, 2008). Örneğin Türkiye Cumhuriyeti'nde Türk Ceza Kanunu (TCK) m.191 hükmünde “uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanmak” bir suç olarak tanımlanmaktayken, bazı ülkelerde (örn. Hollanda) bu davranış suç olarak görülmemektedir. Genel olarak bakıldığında suç, topluma zarar veren ve kanunlar ile tanımlanan eylem ya da eylemsizlikler şeklinde tanımlanmaktadır (Sözer, 2016, s.:3-13). Suç olgusu ve suçun nedenleri bugüne dek birçok farklı disiplinde çalışan araştırmacılar tarafından farklı perspektifler ile açıklanmaya çalışılmıştır (Hollin, 2002). Suçu açıklamaya çalışan kuramlar suça bireysel, biyolojik, psikolojik ve sosyolojik perspektiften yaklaşmışlardır. Tarihsel olarak ilk kuramlara bakıldığında bu davranışın ruhsal hastalık ve genetik anormallikler gibi fiziksel tek bir faktör ile açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir. Daha sonra geliştirilen güncel kuramlarda ise suç daha karmaşık bir yapı olarak görülmüş ve suç davranışı birden çok değişken ile açıklanmaya çalışılmıştır (Burkay, 2008). Bu kuramlara kontrol, öğrenme, gerilim ve damgalama kuramları gibi pek çok kuramdan hareketle oluşturulan, antisosyal potansiyelin antisosyal davranışa dönüşmesinde bilişsel süreçleri (düşünme, karar verme gibi) inceleyen entegre bilişsel antisosyal potansiyel kuramı (Farrington ve McGee, 2017) ve Agnew'in

(2005) suça etki eden çevresel ve biyolojik faktörleri 5 ana başlıkta (kişilik özelliği, aile, okul, arkadaş, iş) toplayarak oluşturduğu genel gerilim kuramı örnek verilebilir.

Suçun kaynağı üzerine tarih boyunca oldukça farklı fikirlerin üretildiği görülmektedir. Suçun kaynağına ilişkin var olan bu çeşitliliğin yanı sıra suçun tasnifine yönelik farklılaşmalar da görülmektedir. Suç davranışı çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır. Bunlardan biri suçu şiddet içeren ve içermeyen olarak ayırmaktır. Şiddet içeren suçlar, kişinin bedensel bütünlüğüne karşı zarar vermeyi amaçlayan suçlar (adam öldürme, yaralama, cinsel saldırı gibi) olarak tanımlanmaktayken; hırsızlık, dolandırıcılık veya uyuşturucu madde ticareti yapma gibi mağdurun vücut bütünlüğüne yönelik saldırı içermeyen suçlar ise şiddet içermeyen olarak tanımlanmaktadır (Tzoumakis ve ark., 2013).

Suçun sınıflandırılması ve nedenleri üzerine getirilen açıklamaların yanı sıra suçun önlenmesi için ortaya konan sistemler de gelişme göstermektedir. Suçun önlenmesi söz konusu olduğunda ceza kavramına yer vermenin gerekliliği doğmaktadır. Ceza adalet sistemine bakıldığında cezanın işlevleri arasında toplumun korunması, suç işleyen bireylerin bu davranışı tekrarlamasının önlenmesi ve bu kişilerin ıslah edilmesi gibi amaçlar yer almaktadır (Kamer, 2013). Bu durumda suç davranışının tekrarlanmasına sebep olan etmenlerin incelenmesinin adalet sistemi ve toplum refahı için oldukça önemli olduğu görülmektedir. Suç tekrarı kavramı genel olarak tekrar hüküm giyme, tekrar cezaevine girme, yeniden cezalandırılmayı içermekle birlikte koşullu salıverilme ya da DS tedbirinin ihlalini de içerecek şekilde kapsamlı bir çerçevede tanımlanmaktadır (Dowden ve Brown, 2002). Suç davranışının tekrarlanması kriminoloji alanyazınında mükerrer suçluluk olarak tanımlanmaktadır (Kızmaz, 2007).

Alanyazına bakıldığında uygun bir risk ve ihtiyaç belirleme süreci ile mükerrer suçluluğun önüne geçilebilmesinin mümkün olabileceği öngörülmektedir (Kamer, 2013). Kriminojenik (suça neden olan) ihtiyaçlar suç davranışının tekrarlanması bağlamında bir risk faktörü grubu olarak tanımlanmaktadır (Andrews ve ark., 1990). Suç işlemiş bireyleri değerlendirme süreci üzerine yapılan meta analizlerin

vurguladığı iki konu risk değerlendirmenin önemi ve kriminojenik faktörleri değerlendirme ihtiyacı olarak yer almaktadır (Hollin, 1999). Bir risk faktörü değiştiğinde kişinin suçu tekrarlama ihtimali de buna bağlı olarak değişiyorsa, bu faktörler kriminojenik ihtiyaçlar olarak adlandırılmaktadır. Andrews ve arkadaşlarının 1990 yılında tanımladıkları RNR (the Risk-Need-Responsivity), risk-ihtiyaç-duyarlılık modelinde mükerrer suçluluğa ilişkin temel risk ve ihtiyaç alanları tanımlanmaktadır. Söz konusu modele göre temel presiplere bakıldığında *risk prensibi* ile suç işleyen kişinin yeniden suç işleme olasılığı temel alınarak bireyin risk derecesini sınıflandırıp onu uygun servislere yönlendirmek, *ihtiyaç prensibi* ile suça neden olan ihtiyaçlarını belirleyip kişileri ona uygun programlara yönlendirmek ve son olarak *duyarlılık prensibi* ile bilişsel davranışçı terapi temelli müdahaleler ile suç işleyen bireyin öğrenme biçimi, motivasyonu, yetenekleri ve güçlü yönlerini temel alarak failin rehabilitasyon sürecinden en üst düzeyde fayda sağlaması hedeflenmektedir (Bonta ve Andrews, 2007). Kriminojenik ihtiyaçlar temel alınarak suç tekrarını açıklamaya ve düşürmeye yönelik sekiz temel risk ve ihtiyaç alanı belirlenmiştir. Bunlar;

1. Antisosyal davranış geçmişi,
2. Antisosyal kişilik örüntüsü,
3. Antisosyal biliş,
4. Antisosyal arkadaşlar/sosyal çevre,
5. Aile,
6. İş/okul,
7. Boş zaman aktiviteleri,
8. Madde kötüye kullanımıdır (Andrews ve ark., 2006).

Bu sekiz faktörden suç tekrarını yordayıcı anlamda en etkili olanlarını ilk dört madde (antisosyal davranış geçmişi, antisosyal kişilik örüntüsü, antisosyal biliş ve antisosyal arkadaşlar) oluşturmakta ve bu faktörler araştırmacılar tarafından "büyük dördü" (big four) olarak tanımlanmaktadır (Andrews ve ark., 2006).

Bu tez çalışmasında da söz konusu faktörlerden bazıları temel alınarak yükümlülerin ilgili faktörler çerçevesinde incelenmesi hedeflenmiştir. Bu bağlamda antisosyal davranış geçmişi, antisosyal kişilik örüntüsü, iş yaşamı, madde kötüye kullanımına ait bilgiler ile antisosyal biliş, antisosyal arkadaşlar/çevre ve aile faktörüne ait bilgilerin, ölçekler ve sosyodemografik bilgi formu aracılığıyla incelenmesi amaçlanmıştır. Söz konusu değişkenlerden aile faktörünün çocukluk dönemine (0-18 yaş arası) ait algılanan ebeveyn kabul-red algısı kapsamında geriye dönük olarak incelenmesi; antisosyal arkadaşlar/sosyal çevrenin ise ilk suç işleme döneminden önce sahip olunan sosyal çevrenin suça eğilimi kapsamında ele alınması hedeflenmiştir. Özetle; tek suça yönelen ve mükerrer suça yönelen bireylerin araştırma değişkenleri (algılanan anne reddi ve baba reddi, suça eğilimli sosyal çevre ve antisosyal biliş) ve bu değişkenlerin yükümlülerin suça yönelik olumlu ve olumsuz atıfları üzerindeki yordayıcı rolünün incelenmesi ve bu değişkenler arasındaki ilişkilerin gruplar arası benzerlik ve farklılıklarını sunan bir model oluşturulması mevcut araştırmanın çalışma konusunu oluşturmuştur.

Aşağıda öncelikle araştırma değişkenlerinden biri olan, gelişimin temel ihtiyaçlarından ebeveyn kabulü ile ebeveyn kabul-red kuramına ve söz konusu kuram çerçevesinde algılanan ebeveyn reddinin suç davranışıyla ilişkisine yer verilmektedir.

1.3. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı

Neredeyse tüm insanlar önemli gördüğü diğer kişilerden olumlu tepki alma ihtiyacı içerisindeyler. Bu ihtiyaçlara sevgi, sıcaklık ve onaylanma isteği örnek gösterilebilir. Rohner'e (1975) göre bu ihtiyaçlar normal gelişim için temeldir. Alınan tepkiler olumsuz yönde olduğunda ise duygusal gelişim ve kişilik gelişimi sürecinde olumsuz sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Bu yaklaşımdan yola çıkılarak ebeveyn kabul-red kuramı ortaya atılmıştır (akt., Rafail ve Haque, 1999). Ebeveyn kabul-red kuramında anne baba kabulü ve reddi üzerinden hayat boyu gelişimsel bir perspektif geliştirmek amaçlanmıştır. Sözü edilen kabul ve red kavramları kuramın sıcaklık boyutu kapsamında aşağıda ele alınmıştır.

Ebeveyn kabulü, çocuğun ebeveyn veya bakım vereni tarafından algıladığı ya da hissettiği sıcaklık, duygusal yakınlık, bakım verme, konfor sağlama, önemseme, ilgi gösterme, destek olma ya da basit şekilde sevgi olarak tanımlanmaktadır. Diğer uçta bulunan ebeveyn reddi ise sözü edilen duygu ve davranışların ciddi derecede az olması veya hiç olmamasının yanı sıra fiziksel ve psikolojik olarak incitici davranışların ve duyguların olması şeklinde açıklanmaktadır (Rohner ve ark., 2012).

Yarım yüzyıl boyunca söz konusu kuram üzerinde yapılan kapsamlı kültürlerarası araştırmalar sonucu ebeveyn reddinin dört temel şekilde gerçekleştiği saptanmıştır (Rohner ve ark., 2012). Bunlardan ilki *soğuk ve duygusuz* olarak tanımlanmakta yani duygusal sıcaklık anlamında fiziksel veya sözel olarak çocuğa yöneltilen ifadenin eksikliği ya da yokluğu şeklinde tanımlanmaktadır. İkinci reddetme biçimi ise *düşmanca ve saldırgan* olarak geçmektedir. Anne babaların çocuklara karşı hissettikleri düşmanca hisler ve sonrasında bu hislerin getirdiği sözel veya fiziksel şiddet ve saldırganlık olarak tanımlanmaktadır. Üçüncü reddetme biçimi ise *kayıtsızlık ve ihmâl* olarak tanımlanmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarının fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarından haberdar olmamaları, çocuklarına karşı tepkisiz olmaları, onlara yeterli ilgiyi göstermemeleri şeklinde tanımlanmaktadır. Dördüncü ve son reddetme biçimi ise alanyazında *ayrışmamış reddetme* olarak geçmektedir. Bu noktada çocukların açık bir şekilde ihmâl edildiklerine dair davranışsal bir durum olmamasına karşın çocukların ebeveynleri tarafından sevilmediklerini ve önemsenmediklerini hissetmeleri ve buna inanmaları olarak tanımlanmaktadır (Rohner ve ark., 2012).

Kuramın üç alt kuramı vardır. Bunlar *kişilik, başa çıkma ve sosyokültürel sistem* alt kuramlarıdır. Kişilik alt kuramı çocuğun bağ kurduğu figürlerden ve hayatındaki önemli diğer kişilerden olumlu tepki alma ihtiyacının güçlü bir motivasyon kaynağı olduğunu iddia etmektedir. Eğer söz konusu ihtiyaç karşılanmaz ise çocuk duygusal ve davranışsal olarak belirli şekillerde tepki vermeye yatkın olmaktadır. Bu alt kurama göre reddedilmiş hisseden bireyler güvensiz ve kaygılı

olmaktadırlar (Rohner ve ark., 2012). Başa çıkma alt kuramını anlamak için kişiyi bağlam içinde değerlendiren bir yaklaşıma sahip olmak gerekmektedir. Bu yaklaşımın üç temel taşı vardır: benlik, diğerleri ve bağlam. Bu alt kurama göre kişinin davranışı (örneğin algılanan red ile başa çıkma) kişinin benliği, diğer kişiler ve bağlam arasındaki etkileşimin bir işlevi olarak ortaya çıkmaktadır. Asıl araştırma hipotezine göre diğer tüm her şey eşit olduğunda çocukların algılanan red ile başa çıkma olasılıkları sıcak, destekleyici ve alternatif bir bakım verenin varlığında artmaktadır (Rohner ve ark., 2012). Sosyokültürel sistem alt kuramı ise ebeveyn kabul ve reddinin nedenlerini evrensel olarak tahmin edip açıklamaya çalışmaktadır. Dünya genelinde reddedilen çocukların sayılarının neden fazla olduğu sorusuna yanıt arayan alt kurama göre bunun tek bir cevabı olmamakla birlikte toplum içerisindeki ve toplumsal değişkenlere ilişkin bazı özel faktörlerle ebeveyn reddinin güvenilir derecede ilişkili olduğu bulunmuştur (Rohner ve ark., 2012). Bu faktörler içerisinde temel duygusal ilişkilerin ve sosyal desteklerin işlevsiz kalmasına neden olan koşullar bulunmaktadır. Bu koşullara örnek olarak tek ebeveynlerin (özellikle anne) sosyal ve duygusal destekten uzak bir şekilde sosyal izolasyon içerisinde olması, özellikle de ebeveyn genç ve ekonomik olarak zayıf ise evrensel anlamda çocuklarına sevgi ve duygusal yakınlık göstermede sıkıntı yaşama olasılıkları yüksek görülmektedir (Rohner 1986; akt., Rohner ve ark., 2012).

1.3.1. Ebeveyn Kabul-Red Algısı ve Suç Davranışı

Suça ilişkin çevresel faktörleri inceleyen çalışmalarda ihmal edilmiş ortamda yetişmenin suç davranışı ile ilişkisinin öneminin vurgulandığı görülmektedir (Bartol ve Bartol, 2004; akt., Durak, 2017, s.: 137). Aynı zamanda ebeveyne bağlanma sürecinde yaşanan sıkıntıların çocuklarda oluşan problem davranışlara alt yapı hazırladığı ifade edilmektedir. Çocukların sosyalleşme süreci içerisinde sosyal olarak kabul edilen ve uygun davranışlar sergilemelerinde aile ortamı ve ebeveynlik pratikleri oldukça önemli role sahiptir. Ebeveyn kabul-red kuramına göre Rohner ve arkadaşları (2012) reddedilen çocukların diğerlerine göre daha düşmancıl, saldırgan ve duygusal anlamda daha tepkisiz olduklarını öne sürmektedir. Özellikle

ebeveynlerin sıcaklığı, desteği ve kullandıkları olumlu disiplin yöntemlerinin çocukların daha düşük davranım problemleri ile ilişkili olduğu görülmüştür (Caspi ve ark., 2004; Mäntymaa ve ark., 2009; Rothbaum ve Weisz, 1994). Bu duruma zıt olarak ebeveynlerin uyguladıkları sert disiplinin, gösterdiği düşmanlığın ve ebeveyn reddinin çocuklarda daha yüksek davranım problemlerinin olması ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Choe ve ark., 2013; Stormshak ve ark., 2000). Ayrıca ebeveynlerin çocuk yetiştirme biçimlerinin, çocukluk döneminin yanı sıra ergenlik ve yetişkinlik döneminde sergiledikleri antisosyal davranışlarla da ilişkili olduğu bilinmektedir (Eron ve ark., 1991). Sonuç olarak, çocuklukta algılanan kabul ve red düzeyinin gelişim sürecindeki uyumlu ve uyumsuz davranışlarla ilişkili olduğu görülmektedir. Antisosyal davranışlar temelinde bakıldığında ise özellikle algılanan ebeveyn reddinin oldukça önemli bir değişken olduğu göze çarpmaktadır.

Çocukluk döneminin yanı sıra ergenlik ve yetişkinlik dönemini de kapsayan çalışmaların incelenmesi suç davranışını ayrıntılı ele almak açısından önem arz etmektedir. Ergenlik dönemini baz alan çalışmalardan birinde suçlu ergenlerin ebeveynlerinden algıladıkları reddin, suçlu olmayan gruba kıyasla anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır (Rafail ve Haque, 1999). Suç işlemiş erkek yetişkinlerle yapılan çalışmalar ise katılımcıların ciddi oranda evlilik uyumsuzluğu, ebeveyn ihmali, şiddet ve reddetme ile karakterize olan ev ortamlarında yetişmiş çocuklar olduğuna işaret etmektedir (örn. Day, 1988). Alanyazın doğrultusunda algılanan ebeveyn reddinin çocukluk, ergenlik ve yetişkinlikteki suç davranışlarıyla ilişkili olduğu görülmektedir. Algılanan ebeveyn kabul/reddi çocukluk dönemini kapsayan ve gelişim için temel gereksinim olan onaylanma, sevilme ihtiyacı üzerine kurulu bir kuramsal altyapıya sahip olması ve algılanan red düzeyinin ileride sergilenen antisosyal eğilimlerle ilişkili olması sebebiyle bu çalışmada algılanan ebeveyn reddi ana değişkenlerden biri olarak aile faktörü çerçevesinde ele alınmıştır. Gelişim süreçleri içerisinde çocukluk dönemini kapsamaması sebebiyle algılanan anne reddi ve baba reddi araştırma modelinde yordayıcı değişkenler olarak ele alınmıştır.

1.4. Sosyal Çevre

Sosyal çevre kendine ait fiziksel ve sosyal boyutları olan mikro bir çevre olarak tanımlanabilir (Miethe ve Meier, 1994). Sosyal çevre söz konusu olduğunda kültürü dikkate almanın gerekliliği doğmaktadır. Her ülkenin, şehrin, eyaletin ya da kasabanın olduğu gibi her sosyal çevrenin de kendine ait kültürel özellikleri bulunmaktadır. Tüm kültürlerin davranışlar üzerinde kendi kabulleri vardır. Bu sosyal beklentiler norm olarak adlandırılmaktadır (Myers, 2013, s.:156). Normlar bir yandan bireyleri sınırlar ve kontrol ederken diğer yandan "uygun" davranışları temsil ederler. Türk Dil Kurumu (TDK) normu “yargılama ve değerlendirmenin kendisine göre yapıldığı ölçüt, uyulması gereken kural, düzgü” olarak tanımlamaktadır (16.09.2019 tarihli erişim). Sosyal çevreye göre norma uygun davranışlar değişiklik gösterebilir ve her zaman bu davranışların olumlu olması beklenmez. Örneğin normlar cezaevindeki bir grup insanın oradaki gelenekleri sürdürmelerini sağlayan olumsuz kurallar da olabilir (Myers, 2013, s.:156).

1.4.1. Sosyal Çevre ve Suç

Suç oranları ve bireylerin mağduriyet yaşama riskleri, bulundukları sosyal çevreyle birlikte oldukça geniş çapta değişebilmektedir (Miethe ve Meier, 1994). Suç olgusunu sosyokültürel bağlamda inceleyen birçok yaklaşım bulunmaktadır. Sosyal yapı kuramları suç davranışını birey-çevre arasındaki ilişki bazında açıklamaya çalışmaktadır (Akgül ve Irmak, 2016, s.:73-88). Sosyal yapı kuramlarından biri olan kültürel çatışma kuramına göre toplumu oluşturan farklı gruplar arasında değer çatışmalarının olması suç davranışını ortaya çıkarmaktadır. Bu kuram alt sosyal sınıflarda bulunan değer sistemleri üzerinden suçluluğu incelemektedir. Burada alt kültür kavramını ele almak gerekmektedir. Alt kültür sosyal hayatta birbirleri ile etkileşim içerisinde olan insanların paylaştığı ortak değerler bütünü veya yapı olarak tanımlanabilir. Başka bir anlamda toplumdan farklı değerlere (dini, sosyal, ekonomik vb.) sahip olup bu değerler ile toplumdan farklı hareket eden insanların oluşturduğu

kültür olarak tanımlanabilir. Suçlu ve şiddet alt kültürü ise toplum genelinde kabul görmeyen davranış örüntüleri içermektedir (Akgül ve Irmak, 2016, s.:73-88).

Sosyal süreç kuramları ise kişilerin sosyalleşme süreci içerisinde hangi sebeple ve ne şekilde suç işlemeyi öğrendiklerine yoğunlaşan kuramlardır. Sosyal öğrenme sisteminde yeni davranış örüntüleri doğrudan tecrübe ederek ya da başkalarının davranışlarını gözlemleyerek kazanılır. İnsanların kasıtlı ya da kasıtlı olmayan şekilde sergiledikleri davranışların çok büyük bir kısmı öğrenilmiştir (Bandura ve Walters, 1977). Sosyal süreç kuramlarına dahil olan öğrenme kuramları ise daha önce hiç suç işlememiş bir kişinin, sıklıkla zaman geçirdiği, değer verdiği ya da arkadaşlık ettiği suçlulardan nasıl suç işlemeyi öğrendiğini anlamaya çalışan kuramlardır. Güncel kriminolojinin en başta gelen ekollerinden biri olan öğrenme kuramları bireyin yaşadığı çevre ile olan etkileşimini suç davranışının nedeni olarak göstermektedir. Tarde (1903) suç davranışının sosyal süreçler içerisinde en temel öğrenme biçimlerinden biri olan taklit yolu ile öğrenildiğini iddia etmiş ve kriminoloji alanında öğrenme kuramlarının gelişme sürecinin temelini atmıştır. Tarde'nin taklit kavramından etkilenen Sutherland ise 1930'ların sonlarına doğru kriminoloji alanyazınında ilk öğrenme kuramı olarak kabul edilen ayırıcı birliktelikler kuramını ortaya atmıştır. Bu kuramda Sutherland (1937) her türlü davranışın öğrenme mekanizmasının suç ile aynı olduğunu söylemektedir. Suçluluğa ilişkin değerlerin kültürel yollarla ve sosyal çevredeki önem verilen bireyler ile etkileşim ve sosyalleşme süreci sonucunda öğrenildiğini açıklamaya çalışmaktadır. Psikoloji alanındaki bilişselcilik akımının ileri gelenlerinden biri olan Bandura (1973) ise Bobo Doll deneyi ile şiddetin taklit edilen ve öğrenilen bir davranış olduğunu ve doğuştan gelmediğini iddia etmiştir (akt., Balcıoğlu, 2016, s.:89-112).

Suç kuramlarının ortak noktası suç davranışına sebep olan etmenleri ortaya koymaya çalışmalarıdır. Suçun önlenmesi veya suç oranlarının azaltılabilmesi için suç davranışının nedenleri ve gelişme sürecini anlamak temel amaçtır. Kriminoloji ve adli psikoloji alanyazınına bakıldığında suç davranışının tekrarına ilişkin birçok meta analiz yapıldığı görülmektedir (Bonta ve ark., 1998; Cottle ve ark., 2001; Gendreau ve ark., 1996; Hanson ve Bussiere, 1998; Hanson ve Morton-

Bourgon, 2005). Suç tekrarı konusunda yapılan meta analizler, ayırıcı birliktelikler ve sosyal öğrenme kuramlarını destekler niteliktedir (Andrews ve Bonta, 1994).

Çocuk suçluluğunda olduğu gibi yetişkin suçluluğunda da sosyal çevre oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Holsinger (1999)'e göre kriminal ortamlarda sosyalleşme süreci geçirmiş ve antisosyal tutumlar edinmiş kişilerin gelecekte suç işleme ihtimalleri daha yüksektir. Andrews ve Bonta' ya göre (1994) antisosyal davranış örüntüsü ile ilişkisi olan en güçlü iki değişkenden biri antisosyal arkadaşlar yani antisosyal çevredir. Antisosyal arkadaşlar, kişilere model olarak ve antisosyal davranışlar sergileyerek kişilerin antisosyal tutumları üzerinde etki bırakırlar (akt., Gendreau ve ark., 1996). Güncel olarak suçlulara yönelik geliştirilen rehabilitasyon programları risk, ihtiyaç ve müdahaleye odaklanmaktadır. İhtiyaç prensibine göre müdahale programları suça neden olan ihtiyaçlara (kriminojenik faktörler) odaklanmalıdır. Bu faktörlerden bazıları antisosyal akran ilişkileri, antisosyal kişilik özellikleri, antisosyal tutumlar ve değerler olarak gösterilmiştir (Andrews ve ark., 2006). Suç tekrarına neden olabilecek temel faktörler arasında olan antisosyal arkadaş faktörü, suç işlemeye sosyal destek bulma olarak tanımlanmıştır. Suç davranışının tekrarını önlemek için antisosyal arkadaşlar ile ilişkilerin kesilmesi ve yerine suçla ilgili olmayan yani suç ile temas etmemiş insanlarla kurulan ilişkilerin koyulması hedeflenmiştir (Andrews ve ark., 2006).

1.5. Antisosyal Kişilik Örüntüsü

Antisosyal davranış örüntüsü biyolojik, psikolojik ve sosyal değişkenler içeren bir doğaya sahiptir (Sutker ve King, 1985). Antisosyal kişilik bozukluğu (AKB) ise başkalarının haklarını ihlal eden ve umursamayan geniş bir kişilik örüntüsü içermektedir. AKB olan kişilerde sorumsuzca davranışlar, tutuklanmaya yol açabilecek yasalara aykırı davranışlar, dürtüsel özellikler, sık sık kavgaya karışma, kendisi ve diğerlerinin güvenliğini tehlikeye atan davranışlar ve yaptıklarından pişmanlık duymama gibi özellikler gözükmemektedir (APA, 2014). Yapılan araştırmalarda mahkumların 3/4'ünün AKB tanı kriterlerini karşıladığı saptanmıştır

(Kring ve ark., 2014, s.: 472). Bilişsel kurama göre kişilik bozukluklarında bireylerin işlevsel olmayan inanç/düşüncelerinin rolü büyüktür. Söz konusu kurama göre tüm kişilik bozuklukları kendine özgü işlevsel olmayan inançlar barındırmaktadır (Türkçapar ve ark., 2007). Dolayısıyla AKB de kendine özgü işlevsel olmayan bazı inançlar içermektedir. Sözü geçen antisosyal inançlar/bilişler aşağıdaki kısımda daha ayrıntılı biçimde ele alınmaktadır.

1.5.1. Antisosyal Biliş

Andrews ve arkadaşlarının (2006) yeniden suç işleme eğilimi ile ilişkili büyük dörtlü olarak tanımladıkları faktörlerden biri olan antisosyal biliş kavramı suçu destekleyen tutumlar, inançlar ve düşünceleri kapsamaktadır. Kriminal düşünme (criminal thinking) içerisinde suça yönelik olumlu tutumlar, inançlar ve suç davranışını rasyonalize eden bir mekanizma yer almakta ve bu düşünce biçimi antisosyal bilişin temel özelliği olarak geçmektedir (Walters, 2012). Kriminal düşünme genellikle suçluların kendilerini içinde gördükleri "mağduriyet durumu" ile bağlantılıdır. Bu durumda suçlular genelde kendilerine haksız davranıldığını ("herkes bana karşı" ya da "toplum bana bir şans vermedi" gibi) düşünmekte; ancak bu durumun antisosyal davranışlarını beslediğini fark etmemektedir. Bu tarz bir düşünce örüntüsü antisosyal alt kültür (sokak ya da cezaevinde) içerisinde desteklenmektedir (Lipsey ve ark., 2007).

Antisosyal bilişin geçmiş suç öyküsü ile gelecekteki suç işleme olasılığı arasındaki ilişkiye aracılık ettiği düşünülmektedir (Walters ve DeLisi, 2013). Buna ilişkin olarak Walters geçmiş suç öyküsü ve gelecekteki suçluluk arasındaki ilişkide aracı rol oynayabilecek değişkenleri incelemiştir. Bulgular genel anlamda suçu destekleyen düşüncelerin geçmiş ve gelecekteki suçluluk arasında kısmen aracı rol oynadığını ortaya koymuştur (Walters ve DeLisi, 2013). Bazı kuramcılar, kendi kendine hizmet eden bilişsel çarpıtmaların zaman içerisinde bütünsel bir suçlu zihin yapısına dönüştüğünü iddia etmektedir (Samenow, 1984; akt., Barriga ve ark., 2008). Bu fikri destekler nitelikte olan bir başka çalışmada ise Zhang ve arkadaşları (1997)

hırsızlık veya saldırganlığa ilişkin davranışların hırsızlık ve saldırganlığa yönelik olumlu tutumlar ile paralellik gösterdiğini ortaya koymuştur (akt., Barriga ve ark., 2008). Sonuç olarak, antisosyal bilişlerin suç davranışı ve bunun tekrarı üzerinde oynadığı rol oldukça önemli görülmektedir. Kişiler antisosyal bilişlere sahip olabilir fakat insanların zihinlerinden geçen her düşüncenin davranışa dönüşmediği bilinen bir gerçektir. Suç işlemeye karar vermek için kişinin bu olaydan sağlayacağı yararın olayın getirebileceği sonuçlara göre daha ağır bastığını algılamış olması gerekmektedir (Öncül, 2014). Özetle, bireyin bir davranışı sergilemeden önce davranışa karar verirken o davranışa yönelik inançlarının ve düşüncelerin oldukça önemli olduğu görülmektedir. Karar verme mekanizması, yarar-zarar analizi ile davranışa dönük inanç/düşünce ilişkisinin daha ayrıntılı ele alınması gerekmektedir.

1.6. Kararsal Denge

Suç işleme davranışını gerçekleştirme ve tekrarlama sürecinde diğer tüm davranışlar gibi bir değerlendirme ve karar verme mekanizması işlemektedir. Bu noktada karşımıza “Kararsal Denge” kavramı çıkmaktadır. Kararsal denge kavramı Janis ve Mann’in (1977) karar verme modeline dayanmaktadır (Prochaska ve ark., 1994). Karar verme modeli, Janis ve Mann tarafından bir çatışma modeli olarak kavramsallaştırılmıştır. Bu modelde davranışa karar verirken kişi, davranışın kendisi için olumlu (beklenen yarar) ve olumsuz (beklenen zarar) yanları ile kendisi için önemli kişilerin o davranışa yönelik olumlu ve olumsuz atıflarını hesaba katmaktadır (Hoyt ve Janis, 1975). Janis ve Mann’e (1977) göre, beklenen kazanç (fayda) ve beklenen kayıplar (maliyet) dört ana grupta sınıflandırılabilir: (a) kişinin kendisi için yararlı kazanç veya kayıpları, (b) önemli başkaları için yararlı kazanç veya kayıplar, (c) kendi kendini onaylama veya onaylamama, (d) önemli başkaları tarafından onaylanma veya onaylanmama. Bu şekilde bir değerlendirme ile davranış üzerinde kişinin kendini değerlendirerek verdiği kararlar ve önemli referans gruplarının davranış hakkındaki görüşleri hesaba katılmaktadır (Hoyt ve Janis, 1975). Alanyazın incelendiğinde suçlu davranışına yönelik kararsal dengenin nasıl değiştiğine ilişkin önemli bir boşluk olduğu görülmektedir (Öncül, 2014).

1.6.1. Suçlularda Kararsal Denge: Suça Yönelik Atıflar

Söz konusu kavram üzerinde sigarayı bırakma süreci ile ilgili olarak geliştirilen Kararsal Denge Ölçeği (Velicer ve ark., 1985) ülkemizde Öncül (2014) tarafından suçlu örnekleme adapte edilmiştir. Burada amaç suçluların suça dair olumlu ve olumsuz atıflarını değerlendirmektir. Suçlulara uygun olarak adapte edilen ölçekte suç işleme davranışına ilişkin olumlu ve olumsuz ifadeler yer almaktadır. Öncül (2014) suçlu yetişkinlerle yaptığı çalışmada suç davranışına yönelik olumlu atıfların alkol ve madde kötüye kullanımı, sokakta yaşama öyküsü, şiddet içeren ve içermeyen suç türleri ile anlamlı olarak ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Sokakta yaşama öyküsü ve madde kullanımı öyküsünün suça yönelik olumlu atıf yapma durumuna katkı sağladığını iddia etmektedir. Sokakta yaşama (Mallett ve ark., 2010) ve madde kötüye kullanımı (Alridge ve ark., 2011) sapma davranışının hakim olduğu sosyal bir ağ gerektirmektedir (akt., Öncül, 2014). Bu noktada suçluluğun söz konusu sosyal ağlar ile normalleştirildiği ve suçluların öğrenilmiş deneyimlerinden dolayı suça yönelik olumlu atıflarını değiştirmelerinin daha zor olabileceği düşünülmektedir (Öncül, 2014). Genel olarak bakıldığında, sosyal ve kriminal psikoloji çalışmaları, kriminal davranışı etkileyen faktörler arasında suça yönelik atıfların ve tutumların önemli bir yeri olduğunu göstermektedir (Boduszek ve ark., 2011).

Mevcut araştırmada suça yönelik atıflar sonuç değişkeni olarak ele alınmıştır. Tek suça ve mükerrer suça yönelen bireylerin algıladıkları anne ve baba reddi, sahip oldukları sosyal çevrenin suça eğilimi ve sahip oldukları antisosyal bilişlerin suça yönelik olumlu ve olumsuz atıfları üzerindeki yordayıcı rolü incelenmektedir. Söz konusu değişkenlerin suça yönelik atıflar üzerinde aracı ve yordayıcı rollerinin tek suça yönelen ve mükerrer suça yönelen gruplar arasında nasıl farklılaştığını incelemek hedeflenmiştir.

1.7. Tezin Önemi

Yeniden suç işleme eğilimi toplum yararı açısından ülkemizde ve dünyada ciddi anlamda sorun teşkil eden ve birçok disiplin tarafından incelenen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Ceza adalet sisteminin en önemli amaçlarından birinin suç davranışının tekrarlanmasını azaltmak olduğu görülmektedir. Bu amaçlar doğrultusunda mükerrer suçluluk ile ilişkili olabilecek değişkenlerin araştırılmasının hem bu alandaki müdahale çalışmalarına hem de politika kararlarına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Alanyazın incelendiğinde yeniden suç işlemeye ilişkin güncel yaklaşımların hükümlüler için risk ve ihtiyaç belirleme üzerine inşa edildiği görülmektedir (Hollin, 1999). Andrews ve arkadaşları (2006) suç tekrarını açıklamaya ve azaltmaya yönelik sekiz temel risk ve ihtiyaç alanı belirlemişlerdir. Bunlar antisosyal davranış geçmişi, antisosyal kişilik örüntüsü, antisosyal biliş, antisosyal arkadaşlar, aile, iş/okul, boş zaman aktiviteleri ve madde kullanım durumudur.

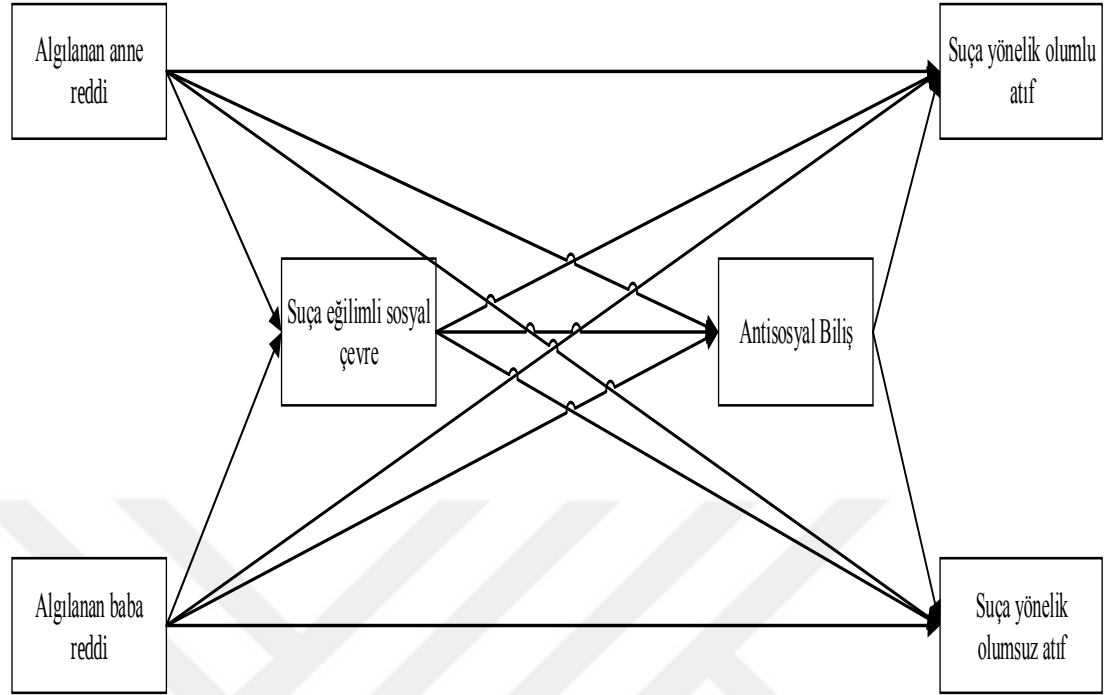
Ülkemizde ceza adalet sistemine bakıldığında, bu sistemin bir parçası olan DS'nin görevleri ve hedefleri arasında yeniden suç işlemenin önlenmesine yönelik çalışmalar yapmanın olduğu anlaşılmaktadır (Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, 2019). DS kapsamında yeniden suç işleme eğiliminin söz konusu değişkenler açısından incelendiği nicel bir çalışmaya kültürümüze ait alanyazında rastlanmamıştır. Yürütülen bu araştırmanın tek suça yönelen ve mükerrer suça yönelen bireylerin sahip olduğu ailesel (algılanan anne ve baba reddi), çevresel (suça eğilimli arkadaşlar/sosyal çevre) ve bireysel (antisosyal biliş, suça yönelik atıf) risk faktörlerinin ve bu faktörler arasındaki ilişkilerin anlaşılmasında alanyazına bütüncül bir kuramsal anlayış sunacağı düşünülmektedir. Uygulama alanı açısından bakıldığında ise tek suçtan dosyası olan hükümlülerin suçu tekrar etme risklerinin hangi etmenler ile ilişkili olduğunun ortaya konmasının, suç davranışının tekrarının önlenmesi adına alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.8. Tezin Amacı

Tezin amacı; DS uygulamasına tabi olan yükümlülerin suç tekrarı, ebeveynlerinden algıladıkları red düzeyi, cezaevine girmeden/denetimli serbestlik tedbiri almadan önce sahip oldukları sosyal çevrenin suça eğilimi ve antisosyal bilişleri ile suça yönelik olumlu ve olumsuz atıfları arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Bu amaçla öncelikle mükerrir (birden fazla suç işlemiş) olan ve olmayan (tek suçlu) yükümlüler, algıladıkları ebeveyn red düzeyi, sosyal çevrenin suç eğilimi, antisosyal bilişleri ve suça ilişkin atıfları açısından karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Algılanan anne ve baba reddinin suça eğilimli sosyal çevre aracılığıyla antisosyal bilişler ile suça yönelik olumlu ve olumsuz atıflar üzerindeki etkileri, suça eğilimli sosyal çevrenin antisosyal bilişler aracılığıyla suça yönelik olumlu ve olumsuz atıflar üzerindeki etkilerinin, gruplar arası ne derece farklılaştığının incelenmesi çalışmanın temel amaçlarından biridir. Söz konusu amaç doğrultusunda gruplar arasında araştırma değişkenleri (yordayan, aracı ve yordanan) arasındaki ilişkilerin benzer olup olmadığına gruplar arası değişmezlik analizi ile bakılacaktır. Analizde test edilen modelin gruplar arasında yapısal olarak aynı olup olmadığı incelenecektir. Bu analiz, tek suça ve mükerrer suça yönelen gruplarda algılanan anne ve baba reddi, suça eğilimli sosyal çevre ve antisosyal bilişler ile suça yönelik olumlu ve olumsuz atıf arasındaki ilişkileri, söz konusu araştırma değişkenlerinin suça yönelik olumlu ve olumsuz atıflar üzerindeki etkilerini ve söz konusu değişkenlerin gruplar arasında farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla tercih edilmiştir.

Ek olarak, mevcut araştırmada gruplar arasında öğrenim düzeyi, medeni durum, madde kullanım öyküsü ve suç türü gibi değişkenler açısından anlamlı bir fark olup olmadığı değerlendirilecektir. Araştırmanın kuramsal modeli aşağıda yer almaktadır (Bkz. Şekil 1.1.).

Şekil 1.1. Araştırmanın Kuramsal Modeli.

1.9. Varsayımlar

Araştırmada DS uygulamasına tabi olan yükümlülerin, ebeveynlerinden algıladıkları red düzeyi, cezaevine girmeden/denetimli serbestlik tedbiri almadan önce sahip oldukları sosyal çevrenin suça eğilimi ve antisosyal bilişleri ile suça yönelik olumlu ve olumsuz atıfları arasında anlamlı ilişkilerin bulunduğu; ayrıca mükerrer suça yönelen ve tek suça yönelen gruplar arasında söz konusu değişkenler ve değişkenler arası ilişkiler açısından anlamlı farkların bulunduğu varsayılmaktadır.

1.10. Sınırlılıklar

Araştırma verileri sadece yetişkin (18 yaş üstü) erkek bireylerden elde edilmiştir. Kadın bireyler araştırmaya dahil edilmemiştir.

Araştırmada daha önce hiç suç işlememiş bireylerden oluşan bir kontrol grubu bulunmamaktadır.

Araştırma Ankara ilindeki denetimli serbestlik kurumlarında yürütülmüştür.

Katılımcıların tümüne araştırmada kullanılan form ve ölçeklerdeki sorular araştırmacı tarafından okunmuştur. Bu durum bireylerin sosyal olarak uygun ve arzu edilen yönde hareket etme eğilimleri özetle sosyal beğenirlik etkisini (Zerbe ve Paulhus, 1987) ön plana çıkarma ihtimali olduğu için çalışmanın sınırlılıkları içinde görülmektedir.

1.11. Araştırma Hipotezleri

Hipotez 1: Sosyodemografik değişkenler açısından gruplar arasında anlamlı fark bulunması beklenmektedir.

- Hipotez 1a) Mükerrer suça yönelen grupta medeni durum açısından bekar kişi sayısının daha yüksek olması beklenmektedir.
- Hipotez 1b) Mükerrer suça yönelen grupta öğrenim düzeyinin daha düşük olması beklenmektedir.
- Hipotez 1c) Mükerrer suça yönelen grupta madde kullanım öyküsü oranının daha yüksek olması beklenmektedir.
- Hipotez 1d) Mükerrer suça yönelen grupta şiddet içermeyen suçların oranının daha yüksek olması beklenmektedir.

Hipotez 2: Araştırma değişkenleri açısından gruplar arasında anlamlı fark bulunması beklenmektedir.

- Hipotez 2a) Mükerrer suça yönelen grupta algılanan anne reddi puanlarının daha yüksek olması beklenmektedir.
- Hipotez 2b) Mükerrer suça yönelen grupta algılanan baba reddi puanlarının daha yüksek olması beklenmektedir.

- Hipotez 2c) Mükerrer suça yönelen grupta suça eğilimli sosyal çevre puanlarının daha yüksek olması beklenmektedir.
- Hipotez 2d) Mükerrer suça yönelen grupta antisosyal biliş puanlarının daha yüksek olması beklenmektedir.
- Hipotez 2e) Mükerrer suça yönelen grupta suça yönelik olumlu atıf puanlarının daha yüksek olması beklenmektedir.
- Hipotez 2f) Mükerrer suça yönelen grupta suça yönelik olumsuz atıf puanlarının daha düşük olması beklenmektedir.

Hipotez 3: Her iki grupta da araştırma değişkenleri arasında anlamlı ilişkiler bulunması beklenmektedir.

- Hipotez 3a) Algılanan anne reddi ile suça eğilimli sosyal çevre, antisosyal biliş ve suça yönelik olumlu atıf puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki; algılanan anne reddi ile suça yönelik olumsuz atıf puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olması beklenmektedir.
- Hipotez 3b) Algılanan baba reddi ile suça eğilimli sosyal çevre, antisosyal biliş ve suça yönelik olumlu atıf puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki; algılanan baba reddi ile suça yönelik olumsuz atıf puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olması beklenmektedir.
- Hipotez 3c) Suça eğilimli sosyal çevre ile antisosyal biliş ve suça yönelik olumlu atıf puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki; suça eğilimli sosyal çevre ile suça yönelik olumsuz atıf puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olması beklenmektedir.
- Hipotez 3d) Antisosyal biliş ile suça yönelik olumlu atıf puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki; antisosyal biliş ile suça yönelik olumsuz atıf puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olması beklenmektedir.

- Hipotez 3e) Önerilen araştırma modelindeki yordayıcı, aracı ve sonuç değişkenleri arasında yukarıda ifade edilen yönde ilişkiler olacağı beklenmektedir. Mükerrer ve tek suça yönelen gruplar arasında bu ilişkilerin farklılaşacağı beklenmektedir.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Ankara ilinde bulunan Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde ve Sincan (Ankara Batı) Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde dosyası bulunan yükümlülerden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini 18-65 yaş arası toplam 185 yetişkin yükümlü erkek bireyden oluşmaktadır. Yükümlü kadın bireylerin dahil edilmeme sebebi denetimli serbestlik uygulamasına tabi olan kadın yükümlülerin, erkek bireylere göre sayıca oldukça az olmalarıdır. Daha sağlıklı bir dağılım elde etmek amacı ile sadece yükümlü erkek bireylerin çalışmaya dahil edilmesi tercih edilmiştir. Araştırmada, çalışmanın karşılaştırmalı olarak incelenmesinden dolayı araştırma grubu (mükerrer suça yönelen bireyler) ve karşılaştırma grubu (tek suça yönelen bireyler) olmak üzere iki grup bulunmaktadır.

Katılımcıların 88'ini tek suçu olup daha önce suç işlememiş bireyler oluştururken, kalan kısmını da mükerrer olan (birden fazla suça yönelen) yükümlüler oluşturmaktadır. İlgili örneklem, Nisan 2019 ve Temmuz 2019 tarihleri arasında Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü ve Sincan (Ankara Batı) Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde dosyası bulunan 18-65 yaş aralığında bulunan denetimli serbestlik uygulamasına tabi yetişkin yükümlülerdir. Bu çalışmada mükerrer suça yönelen bireyler (N=97) ve tek suça yönelen bireyler (N=88) olmak üzere toplam iki grup katılımcı (N=185) bulunmaktadır. Katılımcılardan mükerrer suça yönelen grubun yaş ortalaması 32.84 (SS=8.28) ve tek suça yönelen grubun yaş ortalaması 33.67 'dir (SS=11.10).

Her iki grup için de katılımcıların %1,1'inin okuryazar olmadığı; %1,1'inin ilkokul terk; %15,7'sinin ilkokul mezunu; %3,2'sinin ortaokul terk; %29,2'sinin ortaokul mezunu; %13'ünün lise terk; %23,2'sinin lise mezunu; %13,5'inin üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Araştırmada katılımcıların %34,6'sının evli, %52,4'ünün bekar, %11,9'unun boşanmış ve %1,1'inin evli ama ayrı yaşıyor

olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların %50,8'inin çalıştığı, %49,2'sinin ise çalışmadığı görülmektedir (Bkz. Çizelge 2.1).

Temel demografik bilgilerin dışında araştırmada katılımcılardan tek suça yönelen grubun %10,2'sinin, mükerrer grubun ise %30,9'unun cezaevine girmeden /denetimli serbestlik almadan önce sokakta yaşama geçmişi olduğu; tek suça yönelen grubun %35,2'sinin, mükerrer grubun ise %57,7'sinin madde kullanım öyküsü olduğu ve tek suça yönelen grubun % 37,5'inin, mükerrer grubun ise %63,9'unun alkol kullanma alışkanlığı/öyküsü olduğu görülmektedir (Bkz. Çizelge 2.1).

Suç türü bakımından incelendiğinde ise katılımcılardan tek suça yönelen grubun %32,2'sinin şiddet içeren, %67,8'inin ise şiddet içermeyen suçlar işledikleri; mükerrer suça yönelen grubun ise %17,5'inin şiddet içeren, %34'ünün şiddet içermeyen ve %48,5'inin hem şiddet içeren hem de şiddet içermeyen suçları işledikleri görülmektedir. Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler Çizelge 2.1'de yer almaktadır.

Araştırmanın amacı ve hipotezleri doğrultusunda gruptaki katılımcı sayılarını dengelemek için öğrenim düzeyi, medeni durum ve suç türü değişkenleri yeniden kodlanarak öğrenim düzeyi değişkeni “ilkokul ve öncesi eğitim düzeyi” “ortaokul mezunu”, “lise mezunu” ve “üniversite mezunu” olarak; medeni durumunu evli ama ayrı yaşıyor olarak bildirenlerle evli olarak bildirenler birleştirilerek evli grubu, boşanmış ve bekar olarak bildirenler birleştirilerek bekar grubu olarak değerlendirilmiş, medeni durum değişkeni “evli” ve “bekar” olarak iki grupta toplanmıştır. Suç türü değişkeni ise “şiddet içeren”, “şiddet içermeyen” ve “şiddet içeren ve şiddet içermeyen” olarak üç grupta toplanmıştır. Bulgular bölümünde öğrenim düzeyi ve medeni durum değişkenleri bu düzende yer almaktadır (Bkz. Çizelge 3.1.).

Çizelge 2.1. Çalışma Örneklemine Ait Demografik Bilgiler.

	Tek Suçlu		Mükerrir		Genel	
	N	Yüzde	N	Yüzde	N	Yüzde
Eğitim Düzeyi						
Okur yazar değil	-	-	2	2.1	2	1.1
Okur yazar	-	-	-	-	-	-
İlkokul terk	-	-	2	2.1	2	1.1
İlkokul mezunu	11	12.5	18	18.6	29	15.7
Ortaokul Terk	3	3.4	3	3.1	6	3.2
Ortaokul Mezunu	16	18.2	38	39.2	54	29.2
Lise Terk	10	11.4	14	14.4	24	13.0
Lise Mezunu	27	30.7	16	16.5	43	23.2
Üniversite	21	23.9	4	4.1	25	13.5
Medeni Durum						
Evli	32	36.4	32	33.0	64	34.6
Bekar	50	56.8	47	48.5	97	52.4
Boşanmış	6	6.8	16	16.5	22	11.9
Evli ama ayrı yaşıyor	-	-	2	2.1	2	1.1
Mevcut Çalışma Durumu						
Çalışıyor	53	60.2	41	42.3	94	50.8
Çalışmıyor	35	39.8	56	57.7	91	49.2
Sokakta Yaşama Geçmişi Durumu						
Var	9	10.2	30	30.9	39	21.1
Yok	79	89.8	67	69.1	146	78.9
Madde Kullanım Öyküsü						
Var	31	35.2	56	57.7	87	47.0
Yok	57	64.8	41	42.3	98	53.0
Alkol Kullanım Öyküsü						
Var	33	37.5	62	63.9	95	51.4
Yok	55	62.5	35	36.1	90	48.6
Suç Türü						
Şiddet İçeren	28	32.2	17	17.5	45	24.5
Şiddet İçermeyen	59	67.8	33	34.0	92	50.0
Hem Şiddet İçeren Hem İçermeyen	-	-	47	48.5	47	25.5

Araştırmada katılımcıların aile bireylerinin suç geçmişi dağılımları incelendiğinde tek suçlu grupta %8'inin baba, %11,4'ünün kardeşlerinde suç geçmişi olduğu; mükerrir grupta ise %3,1'inin anne, %9,3'ünün baba, %12,4'ünün kardeş, %2,1'inin anne ve kardeş, %5,2'sinin ise baba ve kardeşlerinde suç öyküsü olduğu görülmektedir. Ayrıca her iki grup için de katılımcıların aile bireylerinde toplam %11,9'unun madde kullanım öyküsü ve % 29,3'ünün alkol kullanma alışkanlığı

olduğu görülmektedir. Katılımcıların aile bireylerine ilişkin bilgiler ise Çizelge 2.2’de yer almaktadır.

Çizelge 2.2. Katılımcıların Aile Bireylerine Ait Sosyodemografik Bilgiler.

	Tek Suçlu		Mükerrir		Genel	
	N	Yüzde	N	Yüzde	N	Yüzde
Ailede Suç Geçmiş Olan Bireyler						
Yalnızca Anne	-	-	3	3.1	3	1.6
Yalnızca Baba	7	8.0	9	9.3	16	8.6
Yalnızca Kardeş	10	11.4	12	12.4	22	11.9
Anne ve Kardeş	-	-	2	2.1	2	1.1
Baba ve Kardeş	-	-	5	5.2	5	2.7
Ailede Madde Kullanım Öyküsü						
Var	8	9.1	14	14.4	22	11.9
Yok	80	90.9	83	85.6	163	88.1
Ailede Alkol Kullanım Öyküsü						
Var	26	29.9	28	28.9	54	29.3
Yok	61	70.1	69	71.1	130	70.7

2.2. Veri Toplama Araçları

2.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu (Ek-2), alanyazın taraması yapıldıktan sonra araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Bu formda, kişilerin yaş, öğrenim düzeyi, medeni durumu, çalışma durumu, cezaevine girmeden önce kimle yaşadıkları ve yanı sıra kişilerin psikiyatrik tanı ve tedavi durumu, alkol ve uyuşturucu madde kullanım öyküleri, madde kullanımına başlama yaşı, alkol kullanma ve kumar oynama geçmişlerine ilişkin sorular bulunmaktadır. Ek olarak kişilerin suç öyküleri hakkında bilgi toplamak amacıyla daha önce suç işleyip işlemedikleri, bugüne kadar cezaevine kaç defa girdikleri, işledikleri suçların türleri hakkında sorular yer almaktadır. Ayrıca, formda katılımcıların ailelerine yönelik alkol, madde ve suç geçmişine ilişkin sorular

bulunmaktadır. Söz konusu form, suç davranışını etkilemesi muhtemel bilgilerin edinilmesini amaçlayan 35 maddeden oluşmaktadır. Bu formda 35 maddenin dışında, kişilerin cezaevine girmeden önce/denetimli serbestlik tedbiri almadan önce sahip oldukları sosyal çevrelerinin suça eğilimleri hakkında bilgi edinmek amacıyla oluşturulmuş Sosyal Çevrenin Suç Eğilimi Soru Formu (SÇSESF) bulunmaktadır.

2.2.2. Sosyal Çevrenin Suç Eğilimi Soru Formu (SÇSESF)

Araştırmacı tarafından oluşturulan Sosyal Çevrenin Suç Eğilimi Soru Formu, yükümlülerin cezaevine girmeden önce/denetimli serbestlik tedbiri almadan önce sahip olduğu sosyal çevresi/arkadaşlarının suça eğilimi ya da sapmaya işaret eden davranışlarını (madde kullanma, mala kasten zarar verme ve hayvanlara kasten zarar verme gibi) sorgulayan likert tipi 8 maddeden (örn. "Cezaevine girmeden önce sahip olduğunuz arkadaşlarınız/sosyal çevreniz içerisinde kumar oynama alışkanlığı olan kişiler var mıydı?") oluşmaktadır. Cezaevine hiç girmemiş olup doğrudan DS'ye tabi tutulan yükümlülere sorular "cezaevine girmeden önce" ifadesi yerine "DS almadan önce" ifadesi ile başlayarak yöneltilmiştir. Form 5'li likert tipi ölçüm içermekte ve maddelerdeki ifadeler 1 (hiçbiri) ile 5 (hepsi) arasında işaretlenmektedir. Ölçekten alınan puanın yükselmesi sosyal çevrenin suça eğilim ihtimalinin arttığına işaret etmektedir. Yapılan alanyazın taramasında yetişkin yükümlülerde sosyal çevre/arkadaş çevresinin suça eğilimini ölçen amaca uygun bir ölçme aracına rastlanamamıştır; bu nedenle mevcut form araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Söz konusu maddeler Andrews ve Bonta'nın (1994) kriminojenik ihtiyaçlar olarak tanımladığı ve suç tekrarının öngörücülerinden olan antisosyal arkadaş faktörü temel alınarak oluşturulmuştur. Madde kullanma, mala kasten zarar verme, kavgaya karışma, yalan söyleme, hayvanlara zarar verme ve kumar oynamaya ilişkin hazırlanmış maddelerden oluşan SÇSESF için yapılan faktör analizinde varimax rotasyonu uygulanmış ve tüm maddelerin tek bir faktör yükünde toplandığı görülmüştür. Örneklemin yeterliliğini değerlendirmek için hesaplanan KMO katsayısının (.86) yüksek olduğu bulunmuştur. Faktör analizinin geçerliğini sınavan Barlett testi sonucunun ise 444,821 ($p<.001$) anlamlı olması faktör analizinin

yapılabileceğini ortaya koymaktadır. Oluşan tek bileşen toplam varyansın %45,52'sini açıklamaktadır. SÇSESF'nin araştırma örneklemini için Cronbach alfa değeri .82 olarak belirlenmiştir.

2.2.3. Yetişkin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (Kısa Form) (Yetişkin EKRÖ/K)

Yetişkin EKRÖ/K, Rohner (2005) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 60 maddeden oluşan öz değerlendirme türünde 4'lü likert tipi bir ölçektir. Ölçek bu kişilerin durumları ne sıklıkla (hemen hemen her zaman, bazen, nadiren ve hiçbir zaman) hissettikleri ve ne sıklıkla bu durumlara katıldıkları üzerine geliştirilmiştir (Rohner ve Ali, 2016). Yetişkinlerin çocukluk dönemlerinde (geriye dönük olarak) ebeveynlerinden algıladıkları kabul ve red düzeyini ölçmek amacı ile geliştirilmiştir. Ölçek oluşturulurken ebeveynliğin sıcaklık boyutu baz alınmıştır. Algılanan ebeveyn kabulü ve ebeveyn reddi bu boyutun iki ucunda yer almaktadır (Dedeler ve ark., 2017). Ölçekten alınan puan yükseldikçe algılanan reddin yükseldiği kabul edilir (Rohner ve Ali, 2016). Yetişkin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği'nin kısa formunun (Yetişkin EKRÖ/K) Türkçe uyarlaması, geçerlik ve güvenilirlik çalışması Dedeler, Akün ve Batıgün (2017) tarafından yapılmıştır. Ölçek (Ek-3), anne ve baba için ayrı ayrı doldurulan tümüyle aynı maddelerden (örn. "Beni kırmak için elinden geleni yapardı.") oluşan iki ayrı formdan oluşmaktadır. Yirmi dört maddeden oluşan ölçeğin sıcaklık/şefkat (9 madde), düşmanlık/saldırganlık (6 madde), kayıtsızlık/ihmal (5 madde) ve ayrışmamış red (4 madde) olmak üzere dört alt ölçeği bulunmaktadır. Yapılan açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizinde anne formunda sıcaklık/şefkat alt ölçeği dışında kalan ölçeklerde yer alan maddeler reddi ifade eden toplam bir faktörde birleşmiştir. Baba formunda ise anne formundan farklı şekilde bir faktör daha ortaya çıkmıştır. Kabul, red ve ihmal olmak üzere üç faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır (Dedeler ve ark., 2017). Kişinin ebeveyni ile olan ilişkisinde algıladığı red toplam puanın yüksekliği ile ilişkilidir. Bu araştırmada genel bir red puanı elde etmek için toplam puanlar kullanılmıştır.

Yetişkin EKRÖ/K Anne formu alt ölçeğinin Cronbach alfa değerlerinin 0.75 ile 0.92 arasında ve baba formu alt ölçeğinin Cronbach alfa değerlerinin ise 0.85 ile 0.96 arasında olduğu saptanmıştır (Dedeler ve ark., 2017). Mevcut çalışmada yapılan güvenirlik analizleri sonucunda Cronbach alfa değerleri baba formu alt ölçeği için 0.96 ve anne formu alt ölçeği için 0.85 olarak bulunmuştur.

2.2.4. Mahkumlar için Kararsal Denge Ölçeği (KDÖ-M)

Kararsal Denge Ölçeği, Velicer ve arkadaşları (1985) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, yarar ve zarar olmak üzere iki alt ölçeği olan 24 maddeden oluşan 5li Likert tipi bir ölçektir. Ölçek sigarayı bırakma durumunda karar verme sürecinin farklı yönlerini değerlendirmek amacı ile oluşturulmuştur. Ölçeğin Cronbach alfa değerinin yarar alt ölçeği için 0.87 zarar alt ölçeği için 0.90 olduğu saptanmıştır (Velicer ve ark., 1985). Ölçek (Karar Verme Dengesi Ölçeği), Yalçınkaya-Alkar ve Karancı (2007) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı yarar alt ölçeği için 0.74 ve zarar alt ölçeği için 0.81 olarak saptanmıştır.

Öncül'ün (2014) çalışmasında, amaç ve içerik doğrultusunda "sigara içmek" yerine "suç işlemek" kelimeleri kullanılarak Kararsal Denge Ölçeği suçlu örnekleme adapte edilmiştir (örn. "Suça karışmaktan keyif alırım."). Suç davranışına daha uygun olacak şekilde yarar alt ölçeğinin suça yönelik olumlu atıf, zarar alt ölçeğinin suça yönelik olumsuz atıf biçiminde kullanılması tercih edilmiştir. Ayrıca suçlu davranışı için uygun olmayan bazı maddeler alternatif olabilecek başka ifadeler ile değiştirilmiştir. Cronbach alfa katsayısı yarar alt ölçeği için 0.80 ve zarar alt ölçeği için 0.76 olarak bulunmuştur. Mevcut çalışmada Öncül'ün revize ettiği form (Ek-4) kullanılmıştır ve Cronbach alfa katsayısı yarar (suça yönelik olumlu atıf) alt ölçeği için .74 ve zarar (suça yönelik olumsuz atıf) alt ölçeği için .57 olarak bulunmuştur.

2.2.5. Kişilik İnanç Ölçeği (Antisosyal Alt Ölçek) (KİÖ-A)

Kişilik İnanç Ölçeği (Personality Belief Questionnaire) kişilik bozuklukları ile ilişkili inançları ölçmek amacıyla Beck ve Beck (1991) tarafından geliştirilmiştir (akt., Türkçapar ve ark., 2007). Asıl form her biri 14 soru içeren 9 bölüm ve toplam 126 maddeden oluşan bir ölçektir. Bu 9 bölüm, her biri DSM'de yer alan kişilik bozukluklarına karşılık gelen tutum ve inançlarla ilgili sorulardan oluşmaktadır. Katılımcılar maddelerdeki ifadeleri okuyup sıfır (hiç inanmıyorum) ile dört (tümüyle inanıyorum) arasında puanlamaktadır. Alt ölçekler şunlardır: 1. Çekingen, 2. Bağımlı, 3. Pasif agresif, 4. Obsesif kompulsif, 5. Antisosyal, 6. Narsistik, 7. Histriyonik, 8. Şizoid, 9. Paranoid (Türkçapar ve ark., 2007).

Ölçeğin Türkçe güvenirlik ve geçerlik çalışması Türkçapar ve ark. (2007) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada antisosyal tutumların ve inançların olduğu alt ölçek (Ek-5) kullanılmıştır. Bu alt ölçek uzun formdaki maddelerden 57-70 arası 14 sorudan oluşmaktadır (örn. "Eğer insanlar kendilerini koruyamıyorlarsa bu onların sorunudur."). Bu alt ölçek için Cronbach alfa katsayısı ise 0.83 olarak saptanmıştır (Türkçapar ve ark., 2007). Mevcut çalışmada bu ölçek için Cronbach alfa katsayısı .79 olarak saptanmıştır.

2.3. İşlem

T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından araştırma yapılmasına ilişkin resmi izin 15/02/2019 tarihinde alınmıştır. Çalışmanın yürütülmesi için izin 05/07/2019 tarihine kadar verilmiştir. T.C. Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurul Başkanlığı'ndan ise Etik Kurul İzni 1 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır. Buna uygun olarak uygulama tarihi Nisan-Temmuz 2019 olarak belirlenmiştir. Araştırmanın verileri, Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü ve Ankara Batı Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde bulunan yükümlülere uygulanan ölçme araçları ile elde edilmiştir. Uygulamalar müdürlüklerde bulunan dersliklerde ve salonlarda gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılımda gönüllülük esas alınmıştır.

Katılımcıların bir kısmına kurumlar içerisinde yapılan grup çalışmaları öncesi uzmanlardan izin alınarak ulaşılmış, onlara çalışma hakkında bilgi verilmiş ve gönüllü olan yükümlüler ile çalışılmıştır. Bunun yanı sıra ilk defa kuruma gelen, risk ve ihtiyaç değerlendirmesi yapılan yükümlülere ile yine uzmanların bilgisi dahilinde çalışmanın içeriği anlatılmış ve gönüllü olanlar ile görüşmeler, uygun ve sessiz bir ortamda birebir şekilde gerçekleştirilmiştir. Ek olarak, yükümlülerin bir kısmına ise çeşitli birimlerdeki infaz koruma memurlarından yükümlülerin tek suça veya mükerrer suça yönelip yönelmediği bilgisi yine isim soyisim alınmaksızın elde edildikten sonra yükümlülerle görüşülmüş ve yükümlüler verilen bilgiye göre tek suça veya mükerrer suça yönelen gruplara atanmıştır. Katılımcıların tümüne araştırmanın konusu, yaklaşık süresi ve araştırmacı hakkında esas bilgiler verilmiş ölçeklerin uygulanışına ilişkin belirli yönergeler standart bir biçimde tüm katılımcılara açıklanmıştır. Çalışmaya başlamadan önce araştırma hakkında daha kapsamlı bilgiler içeren ve isim soyisim bilgisi içermeyen onam formları dağıtılmıştır. Yükümlüler, tek suça yönelen ve mükerrer suça yönelen gruplara çoğunlukla onların beyanları esas alınarak atanmıştır. Katılımcılar, eğitim düzeylerinin düşük olması ve soru sayısının fazla olması sebebiyle ölçekleri araştırmacının uygulamasını tercih etmiştir. Katılımcıların tamamına görüşme formundaki sorular ve ölçekler araştırmacı tarafından okunmuştur. Uygulamalar tek seferde, bireysel olarak uygulanmış ve ortalama 30 dakika sürmüştür.

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin analiz edilmesi için öncelikle veri temizliği yapılmıştır. Mahalanobis Uzaklığı kullanılarak (De Maesschalck ve ark., 2000) uç değerler tespit edilmiş ve 11 kişinin verisi veri setinden çıkarılmıştır. Böylelikle ulaşılan 196 yükümlünün verisinden yapılan ön analizler sonrasında 4 tek suça yönelen ve 7 mükerrer suça yönelen bireyin olmak üzere toplamda 11 veri araştırma kapsamına dahil edilmemiş ve toplamda 185 yükümlünün verisiyle analizlere devam edilmiştir. Uç veriler temizlendikten sonra değişkenlerin Q-Q grafiği analizi ile normallik varsayımı test

edilmiş ve verilerin grafik içerisinde büyük ölçüde normal bir dağılım gösterdiği görülmüştür (Ghasemi ve Zahediasl, 2012).

Araştırmanın bu bölümünde araştırmada kullanılan değişkenlere ilişkin sonuçlar elde etmek amacı ile uygulanan istatistiksel analizlerin bulguları aktarılmıştır. Araştırmanın amaçları doğrultusunda 185 yetişkin erkek yükümlüye uygulanan ölçeklere ilişkin sonuçlar IBM SPSS 20 istatistik paket programı kullanılarak, araştırmada değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını test etmek için korelasyon analizi, gruplar arasında fark olup olmadığını belirlemek için ki-kare testi ve bağımsız örneklemeler için *t*-testi yapılmıştır.

Araştırmada önerilen model ise IBM SPSS AMOS 20 programı kullanılarak sınanmıştır. Önerilen modelin test edilmesi amacıyla gruplar arası değişmezlik analizi yapılmıştır. Temel gruplar arası değişmezlik analizi iki grup ile yapılmıştır: tek suça yönelen grup ve mükerrer suça yönelen grup. Çoklu grup analizi iç içe geçmiş 3 tane hiyerarşik modelin test edilmesini içeren bir modelin birden çok grupta test edilmesine olanak sağlamaktadır. Söz konusu hiyerarşik modeller: yapısal değişmezlik (configural invariance), zayıf değişmezlik (weak invariance) ve güçlü değişmezlik (strong invariance) şeklindedir (Byrne ve ark., 1989). Yapısal değişmezlik modelinde grupların aynı değişken ve yol yapısına sahip olup olmadığı incelenmektedir; bu sebeple değişkenler ve değişkenler arası ilişki örüntüleri yalnızca gruplar için sınırlandırılmaktadır. Zayıf değişmezlik (weak invariance) modelinde gruptaki değişkenler arası yolların iki gruptaki değişmezliği incelenmektedir; bu nedenle modeldeki yollar iki grupta da sınırlandırılmaktadır. Güçlü değişmezlik (strong invariance) modelinde gruptaki değişkenlerin kesim noktalarının iki gruptaki değişmezliği incelenmektedir; bu nedenle kesim noktaları iki grupta da sınırlandırılmaktadır. Ek olarak, modellerdeki değişkenler arası aracılık etkilerini incelemek için Sobel testi kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmada kullanılan değişkenlere ilişkin sonuçlar elde etmek amacı ile uygulanan istatistiksel analizlerin bulguları aktarılmıştır. İlk olarak örneklemdaki gruplara dair betimsel istatistiklere yer verilmiştir.

3.1. Örneklem Gruplarının Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Bulgular ve Betimsel Analizler

Tek suça yönelen ve mükerrer suça yönelen bireylere ilişkin medeni durum ve öğrenim durumları ile ilgili verilerin sonuçlarına Çizelge 3.1'de yer verilmiştir. Bu sonuçlara göre, tek suça yönelen bireylerin %36,4'ünün (N=32) evli olduğu ve %63,6'sının (56) bekar olduğu görülmektedir. Mükerrer suça yönelen bireylerin ise %35,1'inin (N=34) evli ve % 64,9'unun (N=63) bekar olduğu görülmektedir. Tek suça yönelen grubu ve mükerrer suça yönelen grubu medeni durum açısından karşılaştırmak için ki-kare testi uygulanmıştır. Yapılan analizde, her iki grup arasında medeni durum açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır ($\chi^2 = 0.03, p > .05$).

Öğrenim durumu açısından incelenecek olduğunda mükerrer suça yönelen bireylerin %25,8'inin (N=25) ilkokul ve öncesi eğitim düzeyi, %53,6'sının (N=52) ortaokul, %16,5'inin (N=16) lise ve %4,1'inin (N=4) üniversite düzeyinde eğitim aldıkları görülmektedir. Tek suça yönelen bireylerin ise %15,9'unun (N=14) ilkokul öncesi eğitim düzeyinde, %29,5'inin (N=26) ortaokul, %30,7'sinin (N=27) lise ve %23,9'unun (N=21) üniversite mezunu olduğu görülmüştür. Yapılan analizde, iki grup arasında öğrenim düzeyi açısından anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($\chi^2 = 25.76, p < .001$). Tek suça yönelen grubun eğitim düzeyi oranı mükerrer suça yönelen grubun eğitim düzeyi oranından istatistiksel olarak anlamlı şekilde yüksektir (Bkz. Çizelge 3.1.).

Madde kullanımı açısından söz konusu iki grup incelenecek olduğunda, mükerrer suça yönelen bireylerin %57,7'sinin (N=56) madde kullanım geçmişine sahip olduğu görülmüştür. Tek suça yönelen bireylerin ise %35,2'sinin (N=31) madde kullanım geçmişine sahip oldukları görülmektedir. Yapılan analizde, iki grup arasında madde kullanım geçmişi açısından anlamlı bir fark ($\chi^2 = 9.38, p < .01$) olduğu bulunmuştur. Mükerrer suça yönelen grup içerisinde madde kullanım geçmişi olan bireylerin oranı tek suça yönelen grup içerisinde madde kullanım geçmişi olan bireylerin oranına göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur (Bkz. Çizelge 3.1.).

Suç türü açısından incelenecek olduğunda, mükerrer suça yönelen bireylerin %17,5'inin (N=17) şiddet içeren, %34'ünün (N=33) şiddet içermeyen, %48,5'inin (N=47) hem şiddet içeren hem de şiddet içermeyen suçları işledikleri görülmüştür. Tek suça yönelen bireylerin ise %32,2'sinin (N=28) şiddet içeren ve %67,8'inin (N=59) şiddet içermeyen suçları işledikleri görülmüştür. Yapılan analizde, iki grup arasında işlenen suç türü bakımından anlamlı bir fark ($\chi^2 = 56.66, p < .001$) olduğu bulunmuştur. Tek suça yönelen grup içerisinde şiddet içermeyen suç oranı, mükerrer suça yönelen gruba göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur (Bkz. Çizelge 3.1.).

Çizelge 3.1. Katılımcılara Ait Sosyodemografik Bilgiler.

	Tek Suçlu		Mükerrer	
	N=88	%	N=97	%
Medeni Durum				
Evli	32	36,4	34	35,1
Bekar	56	63,6	63	64,9
Toplam	88	100	97	100
	$\chi^2=0.03$		$p=.852$	

Çizelge 1.1. Devam.

	Tek Suçlu		Mükerrir	
	N=88	%	N=97	%
Öğrenim Düzeyi				
İlkokul ve Öncesi	14	15,9	25	25,8
Ortaokul	26	29,5	52	53,6
Lise	27	30,7	16	16,5
Üniversite	21	23,9	4	4,1
Toplam	88	100	97	100
		$\chi^2=25.76$	$p=.000***$	
Madde Kullanım Öyküsü				
Var	31	35,2	56	57,7
Yok	57	64,8	41	42,3
Toplam	88	100	97	100
		$\chi^2=9.38$	$p=.002**$	
Suç Türü				
Şiddet İçeren Suç	28	32,2	17	17,5
Şiddet İçermeyen Suç	59	67,8	33	34,0
Hem Şiddet İçeren Hem İçermeyen Suç	-	-	47	48,5
Toplam	87	100	97	100
		$\chi^2=56.66$	$p=.000***$	

* p < .05 ** p < .01 *** p < .001

Çizelge 3.2'de görüldüğü üzere, tek suça yönelen ve mükerrer suça yönelen bireyler arasında çalışmaya başlama yaşının ortalama puanları istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermiştir ($t = 2.69$, $p < .01$). Mükerrer suça yönelen bireylerin çalışmaya başlama yaşının ortalama puanları (Ort.=14.74; SS=3.91), tek suç işlemiş bireylerin çalışmaya başlama yaşının ortalama puanlarından (Ort.=16.28; SS=3.57) daha düşük bulunmuştur.

Çizelge 3.2'den de görüldüğü gibi, tek suça yönelen ve mükerrer suça yönelen bireyler arasında ilk suç işleme yaşının ortalama puanları istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermiştir ($t = 4.36$, $p < .01$). Mükerrer suça yönelen bireylerin ilk suç

işleme yaşının ortalama puanları (Ort.=22.16; SS=8.46), tek suç işlemiş bireylerin ilk suç işleme yaşının ortalama puanlarından (Ort.=28.50; SS=10.85) daha düşük bulunmuştur.

Çizelge 3.2. Katılımcıların Çalışmaya Başlama ve İlk Suç İşleme Yaşlarına İlişkin Bilgiler.

	Suç Grubu	Ort. $\bar{X}$	SS	sd	T	p
Çalışmaya başlama yaşı	Tek Suç	16,28	3,57	174	2,69	,008**
	Mükerrer	14,74	3,91			
İlk suç işleme yaşı	Tek Suç	28,50	10,85	181	4,36	,000***
	Mükerrer	22,16	8,46			

* p < .05 ** p < .01 *** p < .001

3.2. Tek Suça Yönelen ve Mükerrer Suça Yönelen Bireylerin Araştırma Değişkenleri Açısından Karşılaştırılması

Araştırmanın temel değişkenleri olan algılanan anne ve baba reddi, suça eğilimli sosyal çevre, antisosyal biliş, suça yönelik olumlu ve olumsuz atıf açısından tek suça yönelen bireyler ve mükerrer suça yönelen bireyler arasındaki olası farkları karşılaştırmalı bir şekilde incelemek amacıyla bağımsız örneklemeler için t-testi uygulanmıştır.

Çizelge 3.3. Tek Suça Yönelen ve Mükerrer Suça Yönelen Bireylerin Algılanan Anne ve Baba Reddi, Suça Eğilimli Sosyal Çevre, Antisosyal Bilişler ile Suça Yönelik Olumlu ve Olumsuz Atıflarına İlişkin Bağımsız Gruplar için t Test Sonuçları.

	Suç Grubu	Ort. $\bar{X}$	SS	sd	T	p
Algılanan anne reddi	Tek Suçlu	1,65	0,28	183	-0,05	,957
	Mükerrer	1,65	0,35			
Algılanan baba reddi	Tek Suçlu	1,86	0,62	183	-2,20	,029**
	Mükerrer	2,09	0,76			
Suç eğilimli sosyal çevre	Tek Suçlu	1,89	0,75	183	-3,56	,000***
	Mükerrer	2,29	0,74			

Çizelge 3.3. Devam.

	Suç Grubu	Ort. $\bar{X}$	SS	sd	T	p
Antisosyal biliş	Tek Suçlu	1,24	0,62	183	-3,92	,000***
	Mükerrer	1,62	0,68			
Suçya yönelik olumlu atıf	Tek Suçlu	1,30	0,43	183	-2,61	,010**
	Mükerrer	1,49	0,54			
Suçya yönelik olumsuz atıf	Tek Suçlu	4,02	0,54	183	-2,16	,032**
	Mükerrer	4,18	0,50			

** p < .05 *** p < .01

3.2.1. Tek Suçya Yönelen ve Mükerrer Suçya Yönelen Bireylerin Algılanan Ebeveyn (Anne ve Baba) Reddi Puanlarının Karşılaştırılması

Tek suçya yönelen ve mükerrer suçya yönelen bireylerin ebeveyn reddi puanlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan bağımsız gruplar için t testi sonuçları Çizelge 3.3'te yer almaktadır.

Çizelge 3.3'te görüldüğü üzere, tek suçya yönelen ve mükerrer suçya yönelen bireyler arasında algılanan anne reddi toplam puan ortalaması açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur ($t = -0,05$, $p > .05$).

Algılanan baba reddi toplam puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t = -2.20$, $p < .05$). Mükerrer suçya yönelen bireylerin babalarından algıladıkları red puanları (Ort.=2.09; SS=0.76), tek suçya yönelen bireylerin babalarından algıladıkları red puanlarından (Ort.=1.86; SS=0.62) anlamlı olarak yüksek bulunmuştur.

3.2.2. Tek Suça Yönelen ve Mükerrer Suça Yönelen Bireylerin Suça Eğilimli Sosyal Çevre Puanlarının Karşılaştırılması

Tek suça yönelen ve mükerrer suça yönelen bireylerin suça eğilimli sosyal çevre toplam puanları açısından karşılaştırmak amacıyla bağımsız gruplar için *t* testi uygulanmıştır. Bulgular Çizelge 3.3'te sunulmaktadır.

Çizelge 3.3'te görüldüğü üzere, tek suça yönelen ve mükerrer suça yönelen bireyler arasında suça eğilimli sosyal çevre toplam puanları istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermiştir ($t=-3.56, p<.01$). Mükerrer suça yönelen bireylerin arasında suça eğilimli sosyal çevre toplam puanları (Ort.=2.29; SS=0.74), tek suça yönelen bireylerin toplam puanlarından (Ort.=1.89; SS=0.75) daha yüksek bulunmuştur.

3.2.3. Tek Suça Yönelen ve Mükerrer Suça Yönelen Bireylerin Antisosyal Biliş Puanlarının Karşılaştırılması

Tek suça yönelen ve mükerrer suça yönelen bireylerin antisosyal biliş puanlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan bağımsız örneklemeler için *t* testi sonuçları Çizelge 3.3'te yer almaktadır.

Çizelge 3.3'te yer alan bulgulara göre, mükerrer suça yönelen bireylerin antisosyal biliş puanları tek suça yönelen bireylerin antisosyal biliş puanlarından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t=-3.92, p<.01$). Mükerrer suça yönelen bireylerin antisosyal biliş puanları (Ort.=1.62; SS=0.68), tek suça yönelen bireylerin antisosyal biliş puanlarına (Ort.=1.24; SS=0.62) göre daha yüksek bulunmuştur.

3.2.4. Tek Suça Yönelen ve Mükerrer Suça Yönelen Bireylerin Kararsal Denge leği Olumlu Atıf Alt lek Puanlarının Karşılaştırılması

Tek suça yönelen ve mükerrer suça yönelen bireylerin suça yönelik olumlu atıf puanları açısından karşılaştırmak amacıyla bağımsız gruplar için *t* testi uygulanmıştır. Bulgular izelge 3.3'te sunulmaktadır.

Çizelge 3.3'te yer alan bulgulara göre, mükerrer suça yönelen bireyler ile tek suç iştemiş bireyler arasında suça yönelik olumlu atıf puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($t = -2.61$, $p = .01$). Mükerrer suça yönelen bireylerin suça yönelik olumlu atıf puanlarının (Ort.=1.49; SS=0.54), tek suça yönelen bireylerin suça yönelik olumlu atıf puanlarından (Ort.=1.30; SS=0.43) daha yüksek olduğu saptanmıştır.

3.2.5. Tek Suça Yönelen ve Mükerrer Suça Yönelen Bireylerin Suça Yönelik Olumsuz Atıf Alt lek Puanlarının Karşılaştırılması

Tek suça yönelen ve mükerrer suça yönelen bireylerin suça yönelik olumsuz atıf puanlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan bağımsız gruplar için *t* testi sonuçları izelge 3.3'te yer almaktadır.

Çizelge 3.3'te görüldüğü üzere, tek suça yönelen ve mükerrer suça yönelen bireyler arasında suça yönelik olumsuz atıf puanları istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermiştir ($t = -2.16$, $p < .05$). Mükerrer suça yönelen bireylerin suça yönelik olumsuz atıf puanları (Ort. = 4.18; SS = 0.50), tek suça yönelen bireylerin suça yönelik olumsuz atıf puanlarına (Ort.=4.02; SS=0.54) göre daha yüksek bulunmuştur.

3.3. Araştırma Değişkenleri Arası Korelasyonlar

3.3.1 Mükerrer Suça Yönelen Grupta Değişkenler Arası Korelasyonlar

Mükerrer suça yönelen bireylerde suça yönelik olumlu ve olumsuz atıfları yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla suça yönelik olumlu atıf ve olumsuz atıf ile algılanan anne reddi ve baba reddi, suça eğilimli sosyal çevre ve antisosyal biliş değişkenleriyle ilişkilerine bakmak için Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi uygulanmıştır. Değişkenler arası korelasyon analizi bulguları Çizelge 3.4'te yer almaktadır.

Korelasyon analizi bulgularına göre suça yönelik olumlu atıf; algılanan anne reddi ($r = .25, p < .05$), algılanan baba reddi ($r = .29, p < .01$) ve suça eğilimli sosyal çevre ($r = .44, p < .01$) değişkeniyle pozitif yönde anlamlı bir ilişkiye sahiptir; suça yönelik olumsuz atıf ise suça eğilimli sosyal çevre ($r = -.20, p < .05$) değişkeniyle negatif yönde anlamlı bir ilişkiye sahiptir. Suça eğilimli sosyal çevre; antisosyal biliş ($r = .21, p < .05$), algılanan anne reddi ($r = .26, p < .01$) ve algılanan baba reddi ($r = .32, p < .01$) değişkeniyle pozitif yönde anlamlı bir ilişkiye sahiptir. Algılanan baba reddi ile algılanan anne reddi ise ($r = .32, p < .01$) pozitif yönde anlamlı bir ilişkiye sahiptir.

3.3.2 Tek Suça Yönelen Grupta Değişkenler Arası Korelasyonlar

Bu çalışmada tek suça yönelen bireylere ait korelasyon analizi bulguları ile mükerrer suça yönelen bireylerin korelasyon analizi bulguları Çizelge 3.4'te verilmiştir.

Korelasyon analizi bulgularına göre, suça yönelik olumlu atıf, antisosyal biliş değişkeniyle pozitif yönde anlamlı bir ilişkiye sahiptir ($r = .28, p < .01$). Algılanan baba reddi; antisosyal biliş değişkeniyle ($r = .26, p < .05$), suça eğilimli sosyal çevre

değişkeniyle ($r = .24, p < .05$) ve algılanan anne reddi değişkeniyle ($r = .31, p < .01$) pozitif yönde anlamlı bir ilişkiye sahiptir. Antisosyal biliş, suça eğilimli sosyal çevre değişkeniyle pozitif yönde anlamlı bir ilişkiye sahiptir ($r = .37, p < .01$).

Çizelge 3.4. Tek Suça Yönelen (Alt Sütun) ve Mükerrer Suça Yönelen (Üst Sütun) Bireylerde Değişkenler Arası Korelasyonlar.

	1	2	3	4	5	6
1. Suça yönelik olumlu atf	1	.03	.25*	.29**	.44**	.16
2. Suça yönelik olumsuz atf	.07	1	-.04	-.01	-.20*	.09
3. Algılanan anne reddi	.16	.12	1	.31**	.26**	.02
4. Algılanan baba reddi	.12	-.07	.31**	1	.32**	.12
5. Suça eğilimli sosyal çevre	.19	.07	.11	.24*	1	.21*
6. Antisosyal biliş	.28**	.08	.14	.26*	.37**	1

**p<.01;*p<.05

3.4. Gruplar Arası Değişmezlik Analizleri

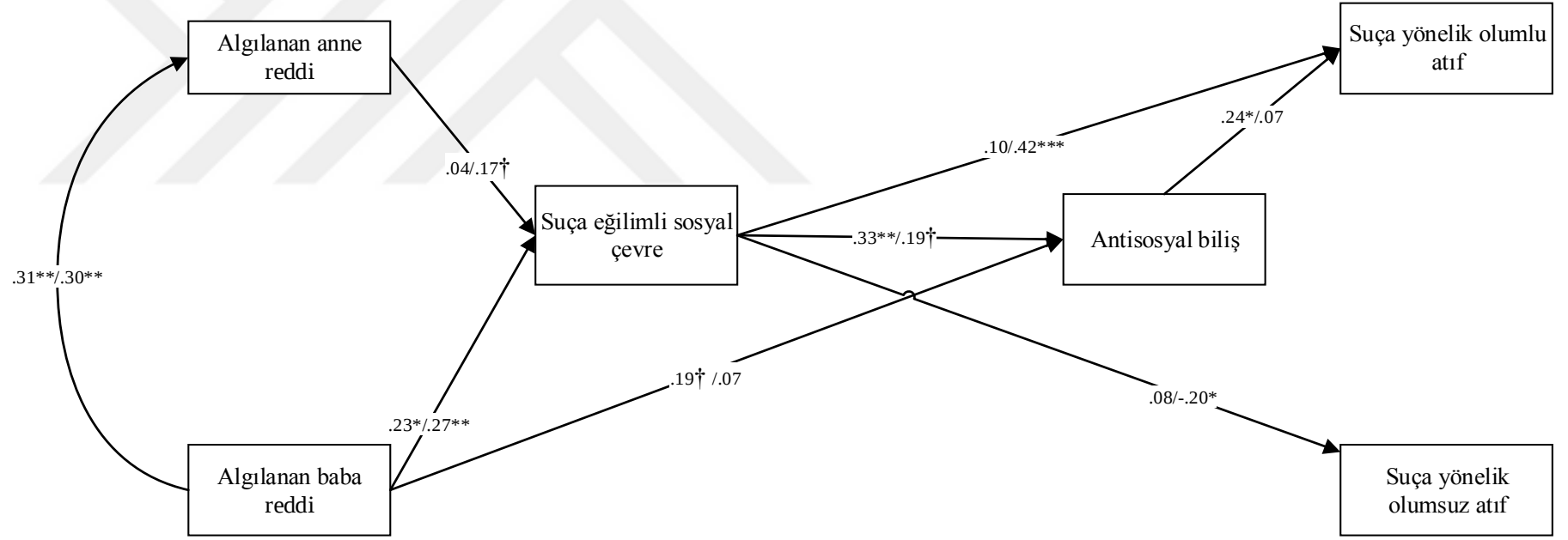
Mevcut araştırma modelinde, anne reddi ve baba reddi yordayıcı değişkenler, suça eğilimli sosyal çevre ve antisosyal biliş değişkenleri aracı değişkenler ve suça yönelik olumlu ve olumsuz atıflar sonuç değişkenleri olarak eklenmiştir. Araştırmanın temel amacı bu modeldeki değişkenler arası ilişkileri tek suça yönelen ve mükerrer suça yönelen gruplarda incelemektir; 1) yapısal değişmezliğin test edilmesi (yapıların değişmezliği), 2) zayıf değişmezliğin test edilmesi (yolların değişmezliği), 3) güçlü değişmezliğin test edilmesi (kesim noktalarının (intercept) değişmezliği).

Önerilen model ile veri arasındaki uyum RMSEA (Root Mean Square Error of Aproximation; Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü) ve CFI (Comparative Fit Indices; Karşılaştırmalı Uyum Endeksi) ile değerlendirilmiştir. Genel model uyumunu değerlendirmek için χ^2 (Chi-Square Goodness of Fit; Ki-Kare Uyum Testi) testinin serbestlik derecesine duyarlı olması sebebiyle χ^2/sd oranı ölçütü de dikkate alınmıştır. χ^2 'nin anlamlı olması ve χ^2/sd oranının 3'ten küçük olması modelin iyi uyum gösterdiği yönünde değerlendirilmiştir. Ayrıca CFI için .95 ve üstü, RMSEA için .06 ve altı kabul edilebilir uyum indeksleri olarak belirlenmiştir (Hu ve Bentler, 1999).

3.4.1. Yapısal Değişmezlik

Başlangıçta önerilen modelin gruplar arasında aynı olup olmadığına ilişkin yapısal değişmezlik elde edilmiştir. Analiz sonuçları ile geliştirilen modelin veri ile uyduğu ve modelin iyi uyum gösterdiği saptanmıştır [$\chi^2(2, N=185)= 1,721, p=.42, \chi^2/sd=0.86, RMSEA=.000, CFI=1.000$]. Ancak iki modelde de anlamlı olmayan yollar çıkartılmıştır. Örneğin algılanan anne reddinden suça yönelik olumlu atıf değişkenine giden yol iki grupta da anlamlı olmadığı için modelden çıkartılmıştır. Yapılan değişiklikler sonucunda model tekrar analiz edilmiştir [$\chi^2(14, N=185)= 13,047, p=.52, \chi^2/sd=0.93, RMSEA=.000, CFI=1.000$].

Şekil 3.1. Tek Suça Yönelen ve Mükerrer Suça Yönelen Gruplarda Model.

Not. $\dagger p < .10$. $* p < .05$. $** p < .01$ $*** p < .001$. İlk değer/İkinci değer = Tek suça yönelen grup ($N = 88$) /Mükerrer suça yönelen grup ($N = 97$).

3.4.1.1. Tek Suça Yönelen Bireylerin Oluşturduğu Grupta Model Analizi Sonuçları

Modeldeki değişkenler arası ilişkiler incelendiğinde, algılanan baba reddi ile antisosyal bilişlere sahip olma arasındaki ilişkide suça eğilimli sosyal çevrenin aracı rolünün olduğu görülmektedir. Yapılan aracılık analizi sonucunda suça eğilimli sosyal çevrenin tam aracı rolünün olduğu bulunmuştur. [Sobel $z=2,47$, $p=.01$]. Ayrıca modelde suça eğilimli sosyal çevre ile suça yönelik olumlu atıf arasındaki ilişkide antisosyal bilişlere sahip olmanın aracı rolünün olduğu görülmektedir. Yapılan aracılık analizi sonucunda antisosyal bilişlere sahip olmanın kısmi aracı rolünün olduğu bulunmuştur. [Sobel $z=1,80$, $p<.10$].

3.4.1.2. Mükerrer Suça Yönelen Bireylerin Oluşturduğu Grupta Model Analizi Sonuçları

Modeldeki doğrudan ilişkiler incelendiğinde, antisosyal bilişlere sahip olmanın suça yönelik olumlu atıfa sahip olmayı pozitif yönde yordadığı bulunmuştur. Modeldeki aracı etkiler incelendiğinde ise algılanan baba reddi ile suça yönelik olumlu atıf arasındaki ilişkide suça eğilimli sosyal çevrenin aracı rolünün olduğu görülmektedir. Yapılan aracılık analizi sonucunda suça eğilimli sosyal çevrenin tam aracı rolünün olduğu bulunmuştur. [Sobel $z=2,31$, $p<.05$]. Ayrıca modelde algılanan baba reddi ile antisosyal biliş arasındaki ilişkide suça eğilimli sosyal çevrenin aracı rolünün olduğu görülmektedir. Yapılan aracılık analizi sonucunda suça eğilimli sosyal çevrenin tam aracı rolünün olduğu bulunmuştur. [Sobel $z=2,47$, $p=.01$]. Algılanan anne reddi ile suça yönelik olumlu atıf arasındaki ilişkide suça eğilimli sosyal çevrenin aracı rolünün olduğu görülmektedir. Yapılan aracılık analizi sonucunda suça eğilimli sosyal çevrenin kısmi aracı rolünün olduğu bulunmuştur. [Sobel $z= 1,60$, $p=.10$].

3.4.2. Zayıf Değişmezlik

İkinci adımda yapılan zayıf değişmezlik analizlerinde yolların gruplar arasındaki değişmezliği incelenmiştir [$\chi^2(15, N=185)=13,526$, $p=.56$, $\chi^2/sd=0.90$, $RMSEA=.000$, $CFI=1.000$]. Bunun için iki gruptaki yollar sırasıyla sınırlandırılmıştır. Modelin ilk modele göre anlamlı bir şekilde ki-kare farkı temel alındığında değişmediği ancak bazı yolların anlamlı şekilde iki grupta farklılaştığı görülmüştür. Bryne ve arkadaşları (1989) bazı değişkenlerin gruplar arasında farklılıklar gösterebileceğini söylemektedir. Buna göre gruplar arasında kısmi ölçüm değişmezliği mümkün olmaktadır. Analizlerde her bir değişmezlik arasındaki ki-kare farkları baz alınmıştır.

Sonuçlara göre tek suça yönelen grupta algılanan anne reddinden suça eğilimli sosyal çevreye giden yol; suça eğilimli sosyal çevreden suça yönelik olumlu atıf ve suça yönelik olumsuz atıfa giden yollar anlamsızken, mükerrer suça yönelen grupta bu yollar anlamlıdır (Bkz. Şekil 3.1.). Mükerrer suça yönelen grupta ise algılanan baba reddinden antisosyal bilişe giden yol ile antisosyal bilişten suça yönelik olumlu atıfa giden yollar anlamsızken, tek suça yönelen grupta bu yollar anlamlıdır (Bkz. Şekil 3.1.).

3.4.3. Güçlü Değişmezlik

Son aşamada güçlü değişmezlik analizlerinde kesim noktalarının gruplar arasındaki değişmezliği incelenmiştir [$\chi^2(14, N=185)=13,047$, $p=.52$, $\chi^2/sd=1.15$, $RMSEA=.029$, $CFI=.954$]. Bunun için iki gruptaki değişkenlerin kesim noktaları sırasıyla sınırlandırılmıştır. Modelin ilk modele göre anlamlı bir şekilde ki-kare farkı temel alındığında değişmediği ancak bazı kesim noktalarının anlamlı şekilde iki grupta farklılaştığı görülmüştür. Yapılan analizler sonucunda suça eğilimli sosyal çevre, antisosyal biliş, suça yönelik olumlu atıf ve suça yönelik olumsuz atıf değişkenlerinin kesim noktalarının birbirinden anlamlı derecede farklı olduğu bulunmuştur. Mükerrer suça yönelen grupta suça eğilimli sosyal çevre, antisosyal

biliş ve suça yönelik olumsuz atfın ortalamalarının tek suça yönelen gruba göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Tek suça yönelen grupta ise suça yönelik olumlu atıflar mükerrer suça yönelen gruba göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur (Bkz. Çizelge 3.5.).

Çizelge 3.5. Grupların Ortalama, Standart Sapma, Kesme Noktaları (N=185).

Suça Yönelme							
Değişkenler	Tek Suça Yönelen			Mükerrer Suça Yönelen			p
	N	S.E	Kesme Noktaları	N	S.E	Kesme Noktaları	
Yordayan							
-Algılanan anne reddi	88	0.02	1.65	97	0.02	1.65	.42
-Algılanan baba reddi	88	0.05	1.96	97	0.05	1.96	.13
Aracı							
-Suça eğilimli sosyal çevre	88	0.28	0.94 ^b	97	0.28	1.27 ^a	.01**
-Antisosyal biliş	88	0.16	0.59 ^b	97	0.18	0.85 ^a	.02*
Sonuç							
-Suça yönelik olumlu atf	88	0.12	1.01 ^a	97	0.16	0.61 ^b	.06†
-Suça yönelik olumsuz atf	88	0.11	4.12 ^b	97	0.12	4.31 ^a	.03*

Not 1. † p < .10. * p < .05. ** p = .01. *** p < .001.

Not 2. a büyük değeri, b küçük değeri temsil etmektedir.

Çizelge 3.6. Tüm Modeller için Uyum İstatistikleri (N=185).

Modeller	Ki Kare (χ^2)	df	χ^2/df	CFI	RMSEA
Düzenlenmiş Model					
Yapısal Değişmezlik Modeli	13.04	14	0.93	1.000	.00
Zayıf Değişmezlik Modeli	13.52	15	0.90	1.000	.00
Güçlü Değişmezlik Modeli	13.04	14	1.15	.95	.02

4.TARTIŞMA

Çalışmanın temel amacı tek suça yönelen ve mükerrer suça yönelen yetişkin erkek bireylerin sahip olduğu aile, sosyal çevre, antisosyal biliş ve suça yönelik atıfları arasındaki ilişkileri incelemektir. Araştırmada tek suça yönelen ve mükerrer suça yönelen bireylerin oluşturduğu iki grup için yordayıcı (algılanan anne reddi ve baba reddi), aracı (suça eğilimli sosyal çevre ve antisosyal biliş) ve sonuç değişkenlerinin (suça yönelik olumlu atıf ve olumsuz atıf) yer aldığı model test edilmiştir. İki grup, söz konusu değişkenler arası ilişkilerdeki benzerlikler ve farklılıklar açısından karşılaştırılmalı olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde analizler sonucu elde edilen bulgular alanyazın çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu kapsamda öncelikle tek suça ve mükerrer suça yönelen bireylerin sosyodemografik bilgilerine ait analizlerin bulguları tartışılmıştır. Ardından söz konusu iki grubun araştırma değişkenleri açısından karşılaştırılmasına ilişkin sonuçlar değerlendirilmiştir. Son bölümde ise test edilen araştırma modelinin gruplar arası benzerlik ve farklılıklarına ait analizlerin bulgularına ait tartışmaya yer verilmiştir.

4.1. Sosyodemografik Verilere İlişkin İstatistik Bulgularının Tartışılması

Araştırmanın katılımcıları içerisinde mükerrer suça yönelenlerin (N=97) yaş ortalaması 32.84 (SS=8.28) ve tek suça yönelenlerin (N=88) yaş ortalaması 33.67'dir (SS=11.10). Araştırmada katılımcılardan tek suça yönelen grubun %10,2'sinin, mükerrer suça yönelen grubun ise %30,9'unun cezaevine girmeden/denetimli serbestlik almadan önce sokakta yaşama geçmişi olduğu; tek suça yönelen grubun %37,5'inin, mükerrer grubun ise %63,9'unun alkol kullanma alışkanlığı öyküsü olduğu görülmektedir. Ek olarak, tek suça yönelen grubun ailesindeki bireylerde (anne, baba, kardeş) suç geçmişi oranı %19,4 iken mükerrer suça yönelen grupta bu oran %32,1 olarak; tek suça yönelen grubun ailesindeki bireylerde madde kullanım öyküsü

oranı %9,1 iken mükerrer suça yönelen grupta bu oran %14,4 olarak bulunmuştur. Genel olarak bakıldığında mükerrer suça yönelen grupta sokakta yaşama, alkol kullanma geçmişi, ailede madde kullanımı ile ailede suç (cezaevine girme) geçmişi oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Alanyazındaki ilgili çalışmalar da benzer biçimde sokakta yaşama geçmişi, alkol kullanımı, ailede madde kullanma geçmişi ve aile bireylerinde suç oranlarının suç davranışının tekrarlandığı örneklerde daha yüksek olduğuna işaret etmektedir (Dağdelen, 2017; Dowden ve Brown, 2002; Katsiyannis ve Archwamety, 1997; Kızmaz, 2010; Yıldız, 2011). Sokakta yaşama deneyiminin, bireyin birçok temel gereksinimden (barınma, beslenme, özbakım gibi) mahrum kalma ve olumsuz yaşam olaylarına (darp, şiddet, alkol kullanımı gibi) maruz kalma ihtimalini artıracak göz önünde tutularak; mükerrer suça yönelen grubun tek suça yönelenlerden daha fazla geçmişte sokakta yaşamayı deneyimlemiş olması beklenen bir sonuçtur. Paralel olarak mükerrer suça yönelen grubun ailesinde madde kullanan ve suç geçmişi olan üyelerin daha fazla olması yönündeki bulgu; bireyin suç davranışını “model alıp öğrenme” yoluyla içselleştirdiği ve daha fazla normalleştirdiği yönünde açıklanabilir. Ek olarak, suça karışan ve/veya madde kullanma alışkanlığı olan aile üyelerinin sorumluluk alma noktasında ihmalkâr davranmış olma ihtimalinin yüksek olduğu da düşünülebilir. Bahsedilen değişkenlerin bireyin suça sürüklenmesinde rol oynayabileceği düşünüldüğünde mükerrer grupta olumsuz deneyimlerin daha fazla yaşanmış olması makul gözükmemektedir. Sonuç olarak ilgili araştırma bulgularının alanyazındaki bulgularla örtüştüğü vurgulanabilir.

Tek suça yönelen bireyler ile mükerrer suça yönelen bireyleri medeni durum açısından karşılaştırdığımızda, gruplar arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir. Wright ve Wright ‘a (1992) göre evlilik ile suçluluk arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (akt., Tripodi, 2010). Ancak güncel çalışmalara bakıldığında evli olmanın suç davranışını tekrarlama ihtimalini düşürdüğü görülmektedir (Benda ve ark., 2003; Benda ve ark., 2005; Horney ve ark., 1995). Evlilik bu anlamda koruyucu bir faktör olarak kabul görülmektedir. Warr (1998) evliliğin suç işlemeyi bırakma üzerindeki rolüyle ilişkili olarak, evliliğin arkadaşlar ile geçirilen zamanın miktarını azalttığını ve bu yolla kişilerin, suçlu arkadaş

çevresinden uzak durmasını sağladığını öne sürmektedir. Mevcut çalışmada ise tek suça yönelenlerde evli olma oranı ile mükerrer suça yönelenlerde evli olma oranı birbirine oldukça yakındır (Bkz. Çizelge 3.1.). Bu oranlara bakıldığında her iki grupta da örneklemin yarısından azının evli olduğu görülmekte ve yakın ilişkiden, aile sorumluluğundan uzak olan bekar bireylerin sayısının fazlalığının alanyazın (Benda ve ark., 2003; Benda ve ark., 2005) ile paralellik gösterdiği düşünülmektedir.

Mükerrer suça yönelen bireyler ile tek suça yönelen bireyler öğrenim düzeyleri açısından karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Mükerrer suça yönelenlerin ağırlıklı olarak ortaokul mezunu, tek suça yönelenlerin ise ağırlıklı olarak lise mezunu oldukları görülmektedir. Ek olarak tek suça yönelen bireylerde üniversite mezunu sayısının oranının mükerrer suça yönelen bireylere göre yüksek olduğu bulunmuştur (Bkz. Çizelge 3.1.). Eğitim ve suç ilişkisini ele alan çalışmalara bakıldığında; suç işlemiş bireylerin öğrenim düzeyinin, suç işlememiş bireylere oranla daha düşük olduğuna işaret eden bulgular olduğu görülmektedir (Wilson ve Herrnstein, 1985; Freeman, 1991; akt., Buonanno ve Leonida, 2006). Yanı sıra eğitim seviyesi ile suç oranı arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğu vurgulanmaktadır (Akdeniz ve Üzümcü, 2013; Oliver, 2002; Yıldız, 2004). Ülkemizde tutuklu ve hükümlü bireylerin öğrenim düzeyine göre dağılımına (2014 yılına ait) bakıldığında; ilköğretim mezunu ve altında olanlar ile ortaokul mezunu olan kişi sayısının, daha yüksek eğitim düzeyine sahip (lise ve üniversite) kişi sayısından ciddi oranda daha fazla olduğu görülmektedir (Muş, 2016). Suç davranışının tekrarına ilişkin çalışmalara bakıldığında ise mükerrer suça yönelenler ile tek suça yönelenler arasında hem mevcut akademik bilgi hem de öğrenim sürecindeki performans açısından farklılıklar olduğu; mükerrer suça yönelenlerde akademik başarı düzeyinin daha düşük olduğu bulunmuştur (Katsiyannis ve Archwamety, 1997; Katsiyannis ve Archwamety, 1999). Söz konusu farklılığın olası sebeplerine bakıldığında, okulu bırakmanın ve okul başarısızlığının suç davranışı veya madde kötüye kullanımı gibi problem davranışlarla ilişkili olduğu bilinmektedir. Ek olarak, okulu bırakmak genç yetişkinlik döneminde sergilenen antisosyal davranışlar üzerinde aracı rol oynayabilmektedir (Henry ve ark., 2012). Söz konusu bilgiler ışığında eğitimin, suç davranışı sergileme açısından önemli

koruyucu bir faktör olduğu ileri sürülebilir. Özetle, mevcut araştırmada mükerrer suça yönelenlerin öğrenim düzeyi oranlarının tek suça yönelenlerin öğrenim düzeyi oranlarından düşük olmasının alanyazındaki bilgiler ile tutarlı olduğu görölmektedir.

Çalışmada mükerrer suça yönelen bireyler ile tek suça yönelen bireyler madde kullanım öyküsü oranları açısından da karşılaştırılmış ve gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu görölmüştür. Mükerrer suça yönelenlerde madde kullanma öyküsüne sahip olma oranı tek suça yönelenlerin oranından fazladır (Bkz. Çizelge 3.1.). Alanyazında da madde bağımlılığı ile genel suç tekrarı arasındaki yordayıcı ilişkiyi inceleyen birçok çalışma mevcuttur (Bonta ve ark., 1998; Dowden ve Brown, 2002; Gendreau ve ark., 1996). Mevcut bulguyla benzer şekilde madde bağımlılığı suç tekrarı için dinamik risk faktörlerinden biri olarak görölmektedir (Andrews ve ark., 2006). Madde bağımlılığının çalışmalarda çok iyi incelenmesi gerektiği ve bunun tek başına bile suç tekrarını yordayan en güçlü faktörlerden biri olabileceği öne sürölmektedir (Dowden ve Brown, 2002). Diğer yandan madde bağımlılığının suç tekrarını yordayıcı faktörler arasında en zayıf faktör olduğu; diğer kriminojenik faktörlerin (antisosyal arkadaşlar, antisosyal tutumlar gibi) suç tekrarını yordayıcı gücünün daha yüksek olduğunu öne süren çalışmalar da mevcuttur (Gendreau ve ark., 1996). Ülkemizde yapılmış bir çalışmada tek suç ve mükerrer suç grup karşılaştırması sonucu, yasa dışı madde kullanım oranı tekrar suç işleyen grupta daha yüksek bulunmuştur (Yıldız, 2011). Özetle, madde kullanımı ve suç arasındaki ilişki üzerine farklı açıklamalarda bulunulduğu görölmektedir. Maddi kaynakların yetersizliğinden dolayı maddeye ulaşmak için hırsızlık suçu gibi mala karşı suçlar işlendiğine işaret eden (Nurco, 1998) veya madde kullanımı ile şiddet arasındaki ilişkiye vurgu yaparak madde etkisinde işlenen şiddet suçlarına dikkat çeken çalışmalar mevcuttur (Altuner ve ark., 2009). Sözü geçen bulgulara paralel olarak madde kullanımı-suç ilişkisinin karşılıklı ve birbirini besleyen bir yapısı olduğu öne sürölmektedir (Watters ve ark., 1985; akt., Altuner ve ark., 2009). Sonuç olarak, madde bağımlılığının suç davranışının tekrarı üzerinde yordayıcı rolünün olduğu ve mevcut araştırmada mükerrer suça yönelen gruba ait madde bağımlılığı öyküsü oranının diğer gruba göre daha yüksek olmasının alanyazındaki diğer çalışmalar ile

tutarlı olduğu gör÷lmektedir. Ancak öne sür÷len karşılıklı ilişkinin gelecek çalışmalarda daha ayrıntılı ele alınma gereği de dikkati çekmektedir.

Mevcut araştırmada gruplar suç türü bakımından da incelenmiş ve mükerrer suç grubundaki bireylerin %17,5'inin şiddet içeren; %48,5'inin ise hem şiddet içeren hem de şiddet içermeyen suçları işledikleri belirlenmiştir. Diğer bir deyişle mükerrer suça yönelen grubun yarısından fazlasının şiddet içeren suçlar işlediklerini söylemek mümkündür. Tek suça yönelen gruptaki bireylerin ise yarısından fazlasının şiddet içermeyen suçlar işledikleri anlaşılmaktadır (Bkz. Çizelge 3.1.). Alanyazında suç türünün sürekliliği üzerine tartışmalar devam etmektedir. Örneğın şiddet içeren suç işleyenlerin ileride tekrar şiddet içeren suçlar işleme olasılıklarının yüksek olduğu söylenirken (Kelly ve Ekland-Olson, 1991); diğer yanda şiddet içeren suçları işleyen kişilerin cezaevine geri dönme oranının, şiddet içermeyen suçları işleyen kişilere göre anlamlı derecede düşük olduğu (Schwaner, 1998) da öne sür÷lmüştür. Mevcut araştırma bulguları ile alanyazındaki araştırmalar arasında bu anlamda bir tutarsızlık olduğu gör÷lmektedir. Bu durum, suç davranışını ekolojik (kalabalık, çevre kirliliği, spor imkanları), makro (suçlu arkadaş çevresi, sosyal yapı, etnisite) ve mikro (motivasyon, yaş, cinsiyet) seviyedeki sebepler ile bütüncül bir şekilde açıklamaya çalışan kuramlar (Agnew, 2005; Vila, 1994; akt., Eker, 2016, s.:153-178) tarafından desteklenebilir. Mevcut araştırma örnekleminde mükerrer suça yönelen grupta madde ticareti suçu işlemiş ve bu durum yüzünden içerisine girdiği ortamlarda çıkan kavga sebebiyle yaralama suçu da işlemiş olan; yaşadığı maddi sıkıntıyı sebep olarak gösterip hem uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma hem hırsızlık suçu işlemiş olan kişilerin varlığı suç davranışının karmaşık yapısı için örnek gösterilebilir. Örnekler mevcut araştırmadaki hem şiddet içeren hem içermeyen suçlar işlemiş kişilerin oluşturduğu %48,5'lik dilim içerisinde yer almaktadır. Çalışmada gör÷÷len grupların aktardığı bilgiler çerçevesinde katılımcılar, olumsuz aile yaşantıları, alkol-madde kullanım geçmişleri ve sokakta yaşama geçmişlerinin yanı sıra hayatlarının belli döneminde yaşadıkları ekonomik güçlükleri ifade etmişlerdir. Tüm bu değişkenler hesaba katıldığında suçu ekolojik, makro ve mikro gibi birçok katmanda ele alan, bu katmanlar arası etkileşimlere vurgu yapan yaklaşımların, kültürümüzdeki suç türü dağılımı için açıklayıcı olduğu gör÷lmektedir. Söz konusu perspektif

içerisinde suç davranışını tek bir baskın sebep ile (düşük öz kontrol, suçlu arkadaş çevresi veya ekonomik sebepler) açıklamak yerine birey, kültür ve sosyal yapı çerçevesinde daha kompleks yapıda değerlendirmenin daha sağlıklı olduğu düşünülebilir.

4.2. Tek Suça Yönelen ve Mükerrer Suça Yönelen Bireylerin Algılanan Ebeveyn (Anne ve Baba) Reddi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Yapılan analizlerin sonucunda tek suça yönelen ve mükerrer suça yönelen bireylerin algıladıkları anne reddi puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı; fakat algıladıkları baba reddi puanları açısından anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Mükerrer suça yönelenlerin algıladıkları baba reddinin, tek suça yönelen gruba göre daha fazla olduğu görülmektedir. Alanyazın içinde anne-babaların çocuklarıyla olan etkileşimlerine odaklanan çalışmaların da babaların, annelere kıyasla çocuklarının sosyal, duygusal ve bilişsel alanlardaki gelişimleri üzerinde daha olumlu etkileri olduğuna vurgu yaptıkları görülmektedir (Newland ve ark., 2013). Ebeveyn Kabul Red Kuramının incelendiği 68 çalışma üzerinde yapılan meta analizlerde; algılanan baba kabulü ile çocukların psikolojik uyumu arasında, algılanan anne kabulüne oranla daha güçlü bir ilişki olduğu vurgulanmaktadır (Shwalb ve ark., 2013; akt., Sajid ve Riaz, 2018). Türk aile yapısı çerçevesinde ise ebeveynle çocuk arasındaki ilişkilere bakıldığında, anne figürünün her iki cinsiyetten çocuğa da daha yakın olduğu görülmekte (Gökçe, 1984) ve kültürümüzde annenin birincil bakım veren rolü üstlendiği bilinmektedir (akt., Özen, 2009). Annenin kültürümüzdeki etkin rolüne rağmen, mevcut çalışmada baba reddinin anne reddine göre gruplarda etkili olması bulgusu, bizi örneklemin erkek bireylerden oluşmasından kaynaklanmış olabileceği yönünde açıklamalara götürebilir. Ancak algılanan anne reddi açısından mevcut çalışmadaki grupların farklılaşmamasının sözü edilen meta analiz sonuçları ile tutarlı olduğu da ortadadır. Klinik örnekleme de erkek katılımcıların algılanan baba reddi düzeyi kadınlardan anlamlı derecede yüksek bulunmuştur (Hussain ve ark., 2013). Ayrıca, algılanan ebeveyn reddinin yetişkinlik döneminde sergilenen suç

davranışının gelişmesini etkileyen faktörlerden biri olabileceği de öne sürülmektedir (Khan ve Munaf, 2017). Bu bağlamda Sajid ve Riaz (2018) ihmalkâr baba tutumlarının hükümlülerin psikolojik uyumsuzlukları üzerinde önemli bir yordayıcı olduğunu ifade etmiştir. Mevcut çalışmada suç ile daha çok temas etmiş olan mükerrer suça yönelen gruptaki bireylerin algıladığı baba reddinin, tek suça yönelen gruptaki bireylere kıyasla daha yüksek olmasının diğer araştırmaların sonuçları ile paralellik gösterdiği düşünülmektedir.

4.3. Tek Suça Yönelen ve Mükerrer Suça Yönelen Bireylerin Suça Eğilimli Sosyal Çevre Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Yapılan analizlerin sonucuna göre mükerrer suça yönelen bireyler ile tek suça yönelen bireyler, suça eğilimli sosyal çevre puanları açısından anlamlı derecede farklılaşmıştır; mükerrer suça yönelen grubun suça eğilimli sosyal çevrelerinin daha fazla olduğu anlaşılmıştır. Kuramsal olarak gelişim periyotları ve kişiler arası ilişkiler incelendiğinde Erikson'ın (1980) tanımladığı psikososyal gelişim evrelerine göre genç yetişkinlik döneminin krizi yakınlığa karşı yalıtılmışlık olarak tanımlanmaktadır. Araştırmada çalışılan grupların yaş ortalamalarına ve ilk suç işleme yaşlarının aralıklarına bakıldığında söz konusu yaş aralıklarının tanımlanan dönemle paralellik gösterdiği düşünülmektedir. Söz konusu evrede yakın ilişkiler önem kazanmakta; bu ilişkilerin yetişkinlik ve devamında dünya görüşünün şekillenmesine katkı sağladığı öne sürülmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında sosyal çevre ve arkadaş çevresi bireyin inançları ve düşünceleri üzerinde etkilidir ve buna paralel olarak kriminal davranışı gözetirken yine akran etkisinin yetişkinlik döneminde oldukça önemli olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (Benda ve ark., 2003; Kızmaz, 2010). Bu duruma ek olarak örneklemin çoğunluğunun evli olamayanlardan oluşuyor olması, bu bireylerin temel sosyal destek kaynaklarının arkadaş çevresi olduğunu düşündürebilir. Antisosyal arkadaş faktörünün suç tekrarı açısından en güçlü dinamik risk faktörlerinin içerisinde yer aldığı görülmektedir (Andrews ve ark., 2006). Antisosyal arkadaşlar/ilişkiler; var olan tutumları pekiştirme, antisosyal davranışı ifade etmeye ortam sağlama ve antisosyal davranışı

sergileme noktasında model olma gibi çeşitli amaçlara hizmet ediyor olabilirler (Mills ve ark., 2004). Bu bağlamda mevcut araştırmada mükerrer suça yönelen grubun sosyal çevresinin suça eğiliminin daha fazla olmasının alanyazın ile tutarlı olduğu vurgulanabilir.

4.4. Tek Suça Yönelen ve Mükerrer Suça Yönelen Bireylerin Antisosyal Biliş Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Çalışmada tek suça yönelen ve mükerrer suça yönelen gruplar arasında antisosyal biliş puanları açısından anlamlı bir fark gözlenmiştir. Mükerrer suça yönelen bireylerin antisosyal bilişlere daha fazla sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Alanyazın incelendiğinde antisosyal biliş kavramının suçu destekleyen inançlarla düşünceleri kapsayan ve suç tekrarı ile ilişkili en güçlü faktörlerden biri olarak yer aldığı görülmektedir (Andrews ve ark., 2006). Bu durumun nedenlerinden biri olarak antisosyal bilişlerin veya benzer düşünce örüntülerinin antisosyal kültürler (sokak ve/veya cezaevi) içerisinde desteklenmesi (Lipsey ve ark., 2007) gösterilebilir. Antisosyal bilişler, kriminal bir inanç sistemi aracılığıyla antisosyal bir kimlik oluşturmaya imkân sağlamaktadır (Walters, 2012). Bu bilgiler ışığında, mevcut araştırmadaki mükerrer suça yönelen grubun antisosyal bilişlerinin daha fazla olmasının alanyazındaki araştırma bulgularıyla paralellik gösterdiği söylenebilir.

4.5. Tek Suça Yönelen ve Mükerrer Suça Yönelen Bireylerin Suça Yönelik Olumlu Atıf Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Tek suça yönelen ve mükerrer suça yönelen grupları karşılaştırmak için yapılan analizlerin sonucunda suça yönelik olumlu atıf puanları açısından iki grup arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Mükerrer suça yönelen grubun suça yönelik olumlu atıf puanları daha yüksektir, yani bu gruptaki bireyler suça yönelik daha olumlu düşüncelere (suç işlemekten zevk alma, suç işlediği zaman daha güçlü ve

rahat hissetme gibi) sahiptir. Alandaki çalışmalar, madde kötüye kullanımı geçmişi ile sokakta yaşama öyküsünün suça yönelik olumlu atıf yapma üzerinde etkili olabileceğini öne sürmektedir. Madde kötüye kullanımı (Alridge ve ark., 2011) ve sokakta yaşama geçmişi (Mallett ve ark., 2010), sapma davranışının yüksek olduğu sosyal bir çevre gerektirmektedir (akt., Öncül, 2014). Mevcut araştırmada da mükerrer suça yönelenlerin madde kullanma geçmişi oranı (Bkz. Çizelge 3.1.) ile sokakta yaşama geçmişi oranı (Bkz. Çizelge 2.1.) tek suça yönelenlerden daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca mevcut araştırmada mükerrer suça yönelen bireylerin tek suça yönelenlere kıyasla sahip oldukları sosyal çevrenin suça eğiliminin daha fazla olduğu da görülmektedir (Bkz. Çizelge 3.3.). Bu tarz suçluların öğrenilmiş deneyimler sebebiyle suça yönelik olumlu atıflarını değiştirmekte zorlanabilecekleri düşünülmektedir (Öncül, 2004). Başka bir çalışmada ise suç işlememiş ve tek suç işlemiş bireylerin empati ve sosyalleşme becerileri mükerrer suça yönelenlerden daha iyi bulunmuş; suça karışmamış bireyler ile tek suça yönelen bireylerin empati konusunda mükerrer suça yönelenlerden farklılaştığı saptanmıştır (Deardorff ve ark., 1975). Söz konusu bulgu bağlamında mükerrer suça yönelenlerin potansiyel suç mağdurları ile empati kurma becerilerinin de zayıf olabileceği düşünülebilir. Bu bilgiler doğrultusunda mevcut araştırmada mükerrer suça yönelenlerin suça yönelik olumlu atıflarının tek suça yönelenlerden daha fazla olmasının alanyazın ile tutarlı olduğu düşünülmektedir. Suça yönelik olumlu atıflar, bireyin suça karışmaktan keyif alması, suç işlemekten vazgeçemeyeceğini düşünmesi, suç işlediği zaman kendini daha rahat ve güçlü hissetmesi gibi ifadeleri içerisinde barındırmaktadır. Dolayısıyla suça ilişkin bu düşüncelere sahip kişilerin suç davranışını daha fazla tekrar etmesi olasıdır.

4.6. Tek Suça Yönelen ve Mükerrer Suça Yönelen Bireylerin Suça Yönelik Olumsuz Atıf Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Grupları karşılaştırmak için yapılan analizlerin sonucunda suça yönelik olumsuz atıf puanları açısından da iki grup arasında anlamlı farklar görülmüştür. Mükerrer suça yönelen grubun suça yönelik olumsuz atıf düzeylerinin daha yüksek

olduğu görülmektedir. Alanyazına bakıldığında, cezaevindeki bireylerde suça yönelik olumsuz atıf puanlarının olumlu atıf puanlarından daha yüksek olduğu saptanmıştır (Öncül, 2014). Mevcut araştırma bulgusu alanyazın ile örtüşmektedir. Suça dair yapılan olumsuz atıfların çoğalması, mükerrer suça yönelen bireylerin cezaevinde ve sonrasında tecrübe ettiği yaşantılara; örneğin özgürlüğün kısıtlanması, aile bireyleri ile görüşememe gibi deneyimlere bağlı olduğu düşünülebilir. Söz konusu bireyler, suç işleme, ceza alma ve sonrası dönemde yaşadıkları olumsuz deneyimler sonucu suça yönelik olumsuz atıfta daha çok bulunmuş olabilirler. Tek suça yönelen bireyler içerisinde de bu deneyimlerin yaşanmış olma olasılığı yüksektir, ancak cezaevine girme sayısı bakımından mükerrer suç grubunun olumsuz yaşantı deneyimlerinin çok daha fazla olacağı açıktır. Diğer yandan, mevcut araştırmadaki katılımcılar denetimli serbestlik uygulamasına dahil olan bireylerdir; onların suça yönelik olumsuz atıfta bulunmaları içerisinde bulundukları rehabilitasyon süreci açısından da oldukça uygun ve beklendik görülmektedir.

Enteresan olan bulgu mevcut araştırmada mükerrer suça yönelen bireylerin, suça yönelik olumlu atıf puanlarının yanı sıra olumsuz atıf puanlarının da tek suça yönelenlerden yüksek çıkmasıdır (Bkz. Çizelge 3.3.). Daha önce belirtildiği gibi mükerrer grubun suça yönelik olumlu atıf yapmasının olası sebepleri (suça eğilimli sosyal çevreye sahip olma, öğrenilmiş deneyimler ve empati kurma becerisinde zayıflık gibi) ile suça yönelik olumsuz atıf yapmasının olası sebepleri (cezaevi yaşantısı, rehabilitasyon sürecine girme gibi) tartışılmış olsa da, mükerrer grubun suça yönelik hem olumlu atıflarının hem de olumsuz atıflarının yüksek çıkması tutarsız bir durum olarak gözükmemektedir. Kendi içerisinde çelişkili gözüken söz konusu bulgu suça yönelik atıflar üzerinde etkili olabilecek değişkenlerin incelenmesi gerektiğini göstermektedir. Mevcut araştırmada bu sebeple suça yönelik olumlu ve olumsuz atıflar üzerinde etkili olabilecek bazı değişkenler (algılanan anne reddi, baba reddi, suça eğilimli sosyal çevre ve antisosyal bilişler) her iki grupta incelenmektedir.

Diğer yandan olumlu ve olumsuz atıfların bir arada bulunması; suça dair olumlu atıfların doğru olmadığını fark edildiğine ancak bu değerlerin yeterince

benimsenmediğine, içselleştirilmediğine işaret ediyor görünmektedir. Gelecek çalışmalarda bu rehabilitasyon sürecinde bir arada varolan olumlu ve olumsuz atıflardan, olumlu olanların ne düzeyde içselleştirildiği incelenebilir ve bu inançların değişmesi ve içselleştirilmesi yönünde nitel çalışma önerileri sunulabilir.

4.7. Katılımcıların Çalışmaya Başlama ve İlk Suç İşleme Yaşlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Yapılan analizlerin sonucunda mükerrer suça yönelenlerin çalışmaya başlama yaş ortalaması tek suça yönelenlerin ortalamasından anlamlı derecede düşük bulunmuştur (Bkz. Çizelge 3.2.). Mükerrer suça yönelenlerde çalışmaya başlama yaş ortalaması 14,74'ken, tek suça yönelenlerde 16,28 olarak bulunmuştur. Alanyazına bakıldığında suça sürüklenen çocuklara ilişkin incelenen faktörler arasında ailenin ekonomik düzeyi ve çocuk yaşta çalışma gibi değişkenlerin yer aldığı görülmektedir (Fırat ve ark., 2016; Yavuzer, 2013, s:193-199). Çocuk yaşta sokakta çalışma suça sürüklenmeye ilişkin risk faktörlerinden biridir (Çoban, 2015). Mevcut çalışmada buna paralel olarak mükerrer suça yönelenlerin ilk suç işleme yaş ortalaması da tek suça yönelenlerin ortalamasından anlamlı derecede düşük bulunmuştur (Bkz. Çizelge 3.2.). Alanyazın incelendiğinde tekrar suç işlemiş olanların ilk hükümlerini tek suç işleyenlere kıyasla daha genç yaşta aldıkları (Yıldız, 2011) ve tek suça yönelenlerin mükerrer suça yönelenlere göre ilk hüküm alma yaşlarının daha büyük olduğu gözlenmektedir (Katsiyannis ve Archwamety, 1999). İlk suç işleme ve hüküm alma yaşının mükerrer suça yönelme ile ilişkili olduğunu öne süren başka çalışmalar da mevcuttur (Kızmaz, 2010; Wiersen ve Forehand, 1995). Söz konusu bulguları destekler nitelikte Öncül (2014) yetişkin erkek hükümlüler ile yaptığı çalışmada suç davranışını rasyonelleştirme ve suça başlama yaşı arasında negatif yönde bir ilişki olduğunu öne sürmektedir. Mevcut çalışmada mükerrer suça yönelenlerde hem çalışmaya başlama yaşı hem de ilk suç işleme yaş ortalamasının tek suça yönelenlere kıyasla daha düşük çıkmasının alanyazın ile tutarlı olduğu söylenebilir.

Genel perspektiften bakıldığında, mükerrer suça yönelen gruptaki bireylerin madde kullanım geçmişi, sokakta yaşama geçmişi, alkol kullanım geçmişi, ailelerindeki madde kullanım ve suç geçmişi oranlarının tek suça yönelen gruba kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. Mükerrer suça yönelen bu bireylerin ailevi, sosyal ve eğitim gibi alanlarda daha dezavantajlı göründükleri söylenebilir. Bununla birlikte yine mükerrer suça yönelen gruptaki bireyler tek suça yönelen gruptakilere kıyasla daha küçük yaşta çalışmaya başlamış ve ilk suçlarını daha erken yaşta işlemişlerdir. Bütün bunlara ek olarak, mükerrer suça yönelen gruptaki bireylerin tek suça yönelen gruptakilere göre çocukluk yıllarında babaları tarafından daha çok red algıladıkları, cezaevine girmeden önce sahip oldukları sosyal çevrelerindeki bireylerin suça daha eğilimli olduğu ve daha çok antisosyal yani suçu meşrulaştırmaya zemin hazırlayan bilişlere (inançlara) sahip oldukları görülmektedir. Son olarak bu çerçevede mükerrer suça yönelen gruptaki bireylerin suça ilişkin hem olumlu hem de olumsuz atıf düzeyleri, tek suça yönelen gruptan daha yüksek olarak gözükmektedir. Tüm bu sözü edilen durumlara kapsamlı bir perspektiften bakıldığında, mükerrer suça yönelen bireylerin sıklıkla daha olumsuz gelişimsel ve çevresel koşullara maruz kaldıkları; bunun bir çıktısı olarak olumsuz koşulların bireylerin suça birden fazla sürüklenmesinde rol oynamış olabileceği düşünülebilir. Bu bağlamda suç işleyenlerin suç davranışlarının azaltılmasında ceza gördükleri süreçte alacakları rehabilitasyon, eğitim programlarının ve psikolojik desteklerin yanı sıra meslek edindirme ve topluma kazandırma etkinliklerinin de önemi ortaya çıkmaktadır.

4.8. Grupların Model Analizine İlişkin Bulguların Tartışılması

Bu bölümde mükerrer suça ve tek suça yönelmiş olan bireylerin oluşturduğu gruplarda yordayıcı (algılanan anne ve baba reddi), aracı (suça eğilimli sosyal çevre ve antisosyal biliş) ve sonuç değişkenleri (suça yönelik olumlu ve olumsuz atıf) arasındaki ilişkiler ile bu yapılara ait farklılıklar ve benzerlikler tartışılacaktır.

Gruplar içerisindeki aracılık etkileri incelendiğinde; her iki grupta benzer bazı yolların olduğu görülmektedir. Algılanan baba reddinin her iki grupta da suça eğilimli sosyal çevre üzerinde yordayıcı rolünün olduğu görülmektedir. Mükerrer suça yönelen grupta algılanan anne reddinin, tek suça yönelen gruba göre, suça eğilimli sosyal çevreye sahip olmayı yordama eğiliminde olduğu düşünülse de yapılan ileri analizlerde iki gruptaki yolların farklılaşmadığı görülmektedir. Genel olarak her iki grup içerisinde suça eğilimli sosyal çevre üzerinde algılanan baba reddinin anlamlı; algılanan anne reddinin belirgin bir şekilde anlamlı olmadığı görülmektedir.

Araştırmalara bakıldığında gerek ilk defa suça yönelenlerin gerekse mükerrer suç işlemiş olanların aile yapıları incelendiğinde, bu yapılar içerisinde birçok kriminojenik unsur olduğu görülmektedir (Kızmaz, 2010). Bu duruma paralel olarak Rohner (1975) çocuklarına hem duygusal hem fiziksel bakımı özenle verebilen ebeveynlere kıyasla, reddeden ebeveynler tarafından yetiştirilen çocukların sapkın aktivitelere daha çok katıldıklarını bildirdiklerini öne sürmüştür. Ebeveyn reddi ve ergenlikte sapma davranışı sergileme arasındaki karşılıklı ilişkiyi inceleyen Simons ve arkadaşları (1988) ise asıl nedensellik akışının ebeveyn reddinden sapmaya doğru olduğunu bulmuştur. Ek olarak, ebeveynlik pratikleri ve sapma davranışı arasındaki ilişkiye vurgu yapan güncel çalışmalar da mevcuttur (Hoeve ve ark., 2009; Sajid ve Riaz, 2016). Mevcut çalışmada her iki grupta da algılanan baba reddinin suça eğilimli sosyal çevre üzerinde etkili olup, algılanan anne reddinin etkili olmamasının sebeplerinden birinin katılımcıların erkek yükümlülerden oluşması olabileceği düşünülmektedir. Psikoanalitik kuram çerçevesinde Freud'a (1937) göre, gelişim periyotları içerisinde erkek çocukları baba figürü ile kız çocukları ise anne figürü ile özdeşim kurarak kişilik gelişimlerini devam ettirmektedirler (akt., Mussen ve Distler, 1959). Bu çerçevede, ebeveynleri tarafından bakım gördüklerini ve sevildiklerini algılayan çocukların ebeveynleri ile daha fazla özdeşim kurma yoluna gittikleri öne sürülmüştür (Payne ve Mussen, 1956). Söz konusu bilgiler ışığında sağlıklı gelişim için rol model alınması gereken ebeveyn tarafından reddedilme algısı bağlamında, mevcut çalışmadaki erkek katılımcıların algıladıkları baba reddinin (anne reddine göre) suça eğilimli sosyal çevreye yönelme üzerine daha etkili olması kuramsal

açıklamalarla tutarlı görülmektedir. Fakat annenin rolünün de bireyin gelişimi için oldukça önemli olduğu göz önünde bulundurulduğunda ileride yapılacak çalışmalarda aile içi etkileşim ve reddedici babanın olmadığı tek ebeveyn olan kabul edici anneyle büyüyen gruplar üzerine daha ayrıntılı incelemelerin önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Algılanan baba reddinin antisosyal bilişlere sahip olma üzerindeki etkileri açısından bakıldığında tek suça yönelen grupta yolların anlamlı olduğu görülmektedir. İleri analizlerde ise tek suça yönelen grup ile mükerrer suça yönelen grup arasında bu yolların farklılaşmadığı görülmektedir. Lamb ve Lewis (2013) babanın varlığının ve duygusal/fiziksel olarak çocuğu doyurmasının ve baba tarafından çocuğun izlenmesinin ergenlik ve yetişkinlik döneminde sergilenen davranışlar bazında kritik olduğunu öne sürmektedir. Babanın varlığının ve bakım vermesinin çocuğun problem davranışları üzerinde önleyici yönde etkili olduğu görülmektedir (akt., Sajid ve Riaz, 2018). Ayrıca algılanan baba reddinin ergenlik dönemindeki düşmancıl tutum ve olumsuz dünya görüşü ile pozitif ilişki içinde olduğu öne sürülmektedir (Najam ve Kausar, 2012). Vurgulanan bu ilişki, babadan algılanan reddin artmasıyla kişinin dünyaya karşı daha olumsuz bir tutum geliştireceğine işaret etmektedir. Benzer şekilde Mosley ve Thompson (1995) babanın reddedici davranışının çocuğun ahlaka aykırı ve uyumsuz olan davranışlarının bir yordayıcısı olduğunu iddia etmektedir (akt., Najam ve Kausar, 2012). Mevcut araştırmada tek suça yönelen grupta algılanan baba reddinin antisosyal bilişler (örn. dünyanın tehlikeli bir yer olduğuna dair, suç davranışını normalleştirmeye dair inançlar vb.) üzerinde yordayıcı rolü olduğu görülmekte fakat iki grup arasında farklılaşma olmamaktadır. Daha kapsamlı baktığımızda yapılan analizlerde antisosyal bilişin asıl suça eğilimli sosyal çevre üzerinden yordandığı görülmektedir. Suça eğilimli sosyal çevreden antisosyal bilişe giden yollara bakıldığında bu yolların her iki grupta da anlamlı olduğu görülmektedir. İleri analizler ile bakıldığında ise tek suça yönelen ve mükerrer suça yönelen gruplarda bu yolların yine farklılaşmadığı görülmektedir. Özellikle mükerrer suça yönelen grup için suça eğilimli sosyal çevrenin tam aracı; tek suça yönelen grup için kısmi aracı rolü vardır. Bu roller her iki grupta da benzer şekildedir. Alanyazına bakıldığında ise

sapma davranışı gösteren kişilerin arkadaş çevresi/sosyal çevresi incelendiğinde; bu çevreler içerisinde suç davranışının sıklıkla rasyonelleştirme, mazeret bulma veya haklı çıkarma yolları ile taklit ve pekiştirme yoluyla normalleştirildiği öne sürülmüştür (Benda ve ark., 2003). Suç davranışını rasyonalize eden bir düşünce biçimi olan kriminal düşünme antisosyal bilişin temel niteliği olarak kabul görmektedir (Walters, 2012). İşaret edilen bu bilgiler ışığında suça eğilimli sosyal çevresi olan ve bu çevrede zaman geçiren, sosyalleşen bireylerin suçu rasyonalize eden bir inanç sistemi geliştirmelerinin muhtemel olduğu ileri sürülebilir. Başka bir ifadeyle suça eğilimli bir sosyal çevreye sahip olmak antisosyal bilişler edinme üzerinde kritik bir role sahip olabilir. Sözü edilen bulgular doğrultusunda mevcut araştırma sonuçlarının alanyazın ile paralel olduğu düşünülebilir.

Mevcut araştırmadaki gruplar antisosyal bilişten suça yönelik olumlu atıfa giden yollar açısından incelendiğinde, tek suça yönelen grupta antisosyal bilişe sahip olmanın, suça eğilimli sosyal çevre ile suça yönelik olumlu atıf yapma arasında aracı rolü oynadığı görülmektedir. Fakat ileri analizler ile bakıldığında araştırmadaki gruplar arasında yolların farklılaşmadığı görülmektedir. Yani suça eğilimli sosyal çevreye sahip olma kişideki antisosyal bilişleri artırmakta ve bu da suç davranışını hafifletici yüklemelerde bulunma eğilimine yol açmaktadır. Özetle, suça olumlu yüklemelerde bulunan sosyal çevrede bulunmak yine antisosyal bilişlerin artmasına neden olmakta ve birbirini olumsuz yönde besleyen faktörlerden oluşan bir kısır döngü ortaya çıkmaktadır.

Antisosyal biliş her iki grupta aracı olarak karşımıza çıkmakla beraber, diğer yandan iki grup kesme noktaları açısından farklılaşmakta; mükerrer suç grubunda antisosyal biliş puan ortalamasının tek suça yönelen gruba kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir (Bkz. Çizelge 3.5.). Alanyazında sosyal öğrenme kuramına dayanarak, suç davranışının suç işlemiş diğer kişiler ile etkileşim yoluyla öğrenilen ve pekişen bir davranış olduğu; öğrenilen bu davranışın hem suç işleme yöntemlerini hem de suç motivasyonunu, suçu rasyonalize etmeyi ve suça yönelik tutumları kapsadığı öne sürülmektedir (Akers ve Jennings, 2016, s.: 230-240). Bu kapsamda mevcut çalışmada suça eğilimli bir sosyal çevreye sahip bireylerin bu ortam

içerisinde antisosyal bilişlere sahip olmalarının muhtemel bir çıktı olabileceği düşünülmektedir. Antisosyal bilişleri fazla olan bireylerin ise suça yönelik olumlu atıfta bulunma ihtimallerinin yüksek olmasının da muhtemel olduğu düşünülebilir. Antisosyal bilişler, suçu destekleyen bir inanç sistemiyle antisosyal bir kimlik yaratılmasına olanak sağlayan inançları oluşturmaktadır (Walters, 2012). Mevcut araştırmada antisosyal bilişlerin suça yönelik olumlu atıf yapma üzerinde yordayıcı rolünün olması alanyazın ile paralellik göstermekte ve kesme noktaları açısından değerlendirildiğinde de mükerrer grupta antisosyal bilişlerin daha yüksek çıkmasının alanyazın bilgileri ile tutarlı olduğu düşünülmektedir. Diğer yandan, mükerrer suça yönelen grup ile tek suça yönelen grubun antisosyal bilişten suça yönelik olumlu atıf yapmaya giden yollar arasında farklılaşmama sebebinin iki grup için asıl farklılaşmanın; suça eğilimli sosyal çevreden suça yönelik atıflara giden yollarda olduğu düşünülmektedir. Bu farklılaşmaya ait bilgiler aşağıdaki bölümde tartışılmaktadır.

İki grup arasında benzer olmayan yolları incelediğimizde ise ilk olarak mevcut araştırmada, suça eğilimli sosyal çevreden suça yönelik olumlu atıfa giden yolların gruplar arasında anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Mükerrer suça yönelen grupta, suça eğilimli sosyal çevreye sahip olmanın, algılanan baba reddi ve suça yönelik olumlu atıf yapma arasında anlamlı bir aracılık etkisinin olduğu görülmektedir. Bununla birlikte yine mükerrer suça yönelen grupta bu aracılık etkisinin suça yönelik olumlu atıfın yanı sıra suça yönelik olumsuz atıf yapma üzerinde de anlamlı olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle mükerrer grupta, suça eğilimli sosyal çevreye sahip olma suça yönelik olumlu atıf üzerinde pozitif yönde; suça yönelik olumsuz atıf yapma üzerinde negatif yönde yordayıcı role sahiptir. Yani suça eğilimli sosyal çevreyle temasın artışı suça olumlu bakışı artırmakta, olumsuz atıfların önemini azaltmaktadır. Özetle mükerrer suçluluk temelinde sosyal çevrenin suç eğiliminin anahtar bir rolü olduğu açıkça görülmektedir. Tek suça yönelen grup için ise bu ilişkiler söz konusu değildir. Bununla birlikte yapılan analizlerde, suça eğilimli sosyal çevre açısından kesme noktalarının da gruplar arasında farklılaştığı görülmekte; mükerrer suça yönelen grupta suça eğilimli sosyal çevre ortalamasının tek suça yönelen gruba kıyasla yüksek olduğu görülmektedir (Bkz. Çizelge 3.5.).

Alanyazında suç tekrarı üzerine yapılan araştırmalara ve meta analizlere bakıldığında bireyleri suç tekrarına sürükleyen en güçlü faktörlerden birinin suçlu arkadaş çevresi olduğu görölmektedir. (Andrews ve ark., 2006). Ek olarak, antisosyal arkadaş çevresinin antisosyal tutumları yordamada en güçlü ikinci faktör olduğu öne sürölmektedir (Boduszek ve ark., 2011). Bireyin sosyal çevresinin önemi bugüne dek araştırmacılar tarafından dikkatle vurgulanmıştır; sosyal psikoloji alanyazını sosyal normların, bireyin düşünce ve davranışları üzerinde oldukça etkili olduğu öne sürmektedir (Asch, 1955; Milgram, 1963; Moscovici ve Zavalloni, 1969). Bu kapsamda sosyal öğrenme karşılıklı etkileşim ve geri dönüş barındıran karmaşık bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Akers, 1999). Suç davranışının tekrarlanmasına ilişkin olarak, suçlu arkadaşlara sahip olmanın kritik olduğu iddia eden kriminologların görüşlerinin sosyal psikolojideki temel bilgiler ile desteklendiği görölmektedir. İnsanların kasıtlı veya kasıtlı olmayan şekilde ortaya koydukları davranışların büyük oranda öğrenilmiş olduğu iddia eden Bandura ve Walters'a (1977) paralel olarak, suç işlemeyi öğrenilen bir davranış olarak gören yaklaşımlar da herhangi bir davranış için geçerli olan mekanizmalar ile suç davranışının ortaya konmasında paralel bir işleyişin olduğu iddia etmektedir (Tarde, 1903; Shutherland, 1937; Akers, 1999). Diğer bir deyişle bireyler, çevresinde onlara model olan suçlu kişilerden sapma davranışı ve suçu destekleyen kavramları taklit etmeyi öğrenirler (Whited ve ark., 2017). Mevcut araştırmaya katılan mükerrer suça yönelen yükümlü bireylerin birçoğu erken çocukluk dönemlerinde mahallelerindeki "abileri" örnek aldıklarını ve onlardan, suç davranışını olumlu ve gücü sembolize eden bir davranış olarak öğrendiklerini ifade etmiştir. Söz konusu ifadelerle göre mahalle ya da sokak alt kültürü içerisinde kabul gören suç davranışının, bireylerin çocukluk çağında tanıştıkları, zaman içerisinde normalleştirdikleri ve sosyal gruplar içerisinde desteklenerek pekişen bir davranış olarak sergilediklerinin muhtemel olduğu düşünülmektedir. Mevcut araştırmadaki mükerrer suça yönelen bu bireyler, suç davranışını tekrarlama sebepleri içerisinde üst sıralarda sosyal çevre faktörüne işaret etmişlerdir. Söz konusu bilgiler ışığında mevcut araştırmada, suça eğilimli sosyal çevreye sahip olmanın suça yönelik olumlu ve olumsuz atıf yapma üzerindeki yordayıcı rolünün suç ile birden çok temas etmiş mükerrer suça yönelen grup için geçerli olmasının alanyazın ile oldukça tutarlı olduğu düşünülmektedir. Mükerrer

suça yönelen grubun tek suça yönelen gruba göre, suça eğilimli bir sosyal çevreye daha fazla sahip olmasının da paralel şekilde alanyazın ile örtüştüğü düşünülmektedir.

Söz konusu bulguların yanı sıra mevcut araştırmadaki iki grup, suça yönelik olumlu ve olumsuz atıf değişkenlerinin kesme noktaları açısından farklılaşmıştır. (Bkz. Çizelge 3.5.). Mükerrer suça yönelen grubun suça yönelik olumsuz atıf puanları yüksek çıkarken, tek suça yönelen grubunun suça yönelik olumlu atıf puanlarının yüksek çıktığı görülmektedir. Olası nedenlere bakıldığında, mükerrer suça yönelen grubun cezaevi yaşantısının, olumsuz yaşam olaylarına (şiddet, sokakta yaşama, tehdit) maruz kalma oranının ve ailesindeki suç oranının tek suça yönelen gruba göre daha fazla olmasının, suça yönelik daha fazla olumsuz atıf yapmasına (hem kendisinin hem ailesinin/yakın çevresinin) yol açtığı düşünülebilir. Paralel şekilde tek suça yönelen grubun söz konusu cezaevi yaşantısını ve olumsuz yaşam olaylarını daha az deneyimlediği göz önünde bulundurulduğunda mükerrer suç grubuna göre suça yönelik olumlu atıfta daha fazla bulunmasının muhtemel olduğu düşünülebilir. Alanyazında ise cezaevindeki erkek bireylerde suça yönelik olumsuz atıf puanlarının, olumlu atıf puanlarına kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur (Öncül, 2014). Mevcut araştırma bulgularının yine alanyazın ile örtüştüğü düşünülebilir.

Genel çerçevede bakıldığında mevcut araştırmada, iki grup arasındaki belirgin farklılaşmanın suça eğilimli sosyal çevreden suça yönelik olumlu ve olumsuz atıfa giden yollar temelinde olduğu görülmektedir. Söz konusu bulgudan çıkarımla mükerrer suça yönelen grupta sahip olunan sosyal çevrenin suça doğrudan atıf yapma üzerindeki rolünün oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Test edilen modelde öncelikle iki grup arasındaki asıl farklılaşmanın suça eğilimli sosyal çevreden suça yönelik olumlu ve olumsuz atıfa giden yollarda olması, mükerrer suçluluk açısından arkadaş çevresinin kültürümüzdeki önemine işaret etmektedir. Diğer yandan mevcut araştırmada tek suça ve mükerrer suça yönelen bireylerde algılanan baba reddi ile suça yönelik atıf yapma arasındaki ilişki hem suça eğilimli sosyal çevre hem de antisosyal bilişler aracılığıyla test edilmiştir. Söz konusu

araştırmanın, suçu gelişimsel bir olgu olarak inceleyerek, suçu açıklamada bağlam etkisinin (aile, sosyal çevre gibi) ne kadar önemli olduğunu ortaya koyması açısından önem arz ettiği düşünülmektedir. Mükerrer suça yönelen grubun hem sosyal çevrelerinin suç eğiliminin hem antisosyal bilişlerinin tek suça yönelen gruptan yüksek çıkmasının da suç tekrarına ilişkin etkenler adına yol gösterici olduğu düşünülmektedir. İleride yapılacak çalışmalar için mükerrer suçluluğa ilişkin araştırmaların daha detaylı şekilde yapılmasının başta ülkemiz olmak üzere hem uygulama alanında hem de alanyazında mükerrer suçluluğun olası risk faktörlerine ışık tutması açısından oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Mevcut çalışmada tek suça ve mükerrer suça yönelen bireyler bazı sosyodemografik değişkenler ile algıladıkları ebeveyn reddi, sahip oldukları sosyal çevrenin suça eğilimi, antisosyal bilişler ve suça yönelik olumlu ve olumsuz atıflar bakımından karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Suça yönelik olumlu ve olumsuz atıf yapmayı yordayan değişkenlere her iki grup açısından bakılmış; yordayıcı ve aracı değişkenler temelinde her iki gruptaki benzerlikler ve farklılıklar incelenmiştir. Araştırmanın bulguları, mükerrer suça yönelen bireylerin sokakta yaşama, alkol ve madde kullanma geçmişi, ailelerindeki madde kullanımı ve suç öyküsü oranının tek suça yönelen gruba kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. Ek olarak mükerrer suça yönelen grubun diğer gruba oranla daha küçük yaşta suç işlemeye başladıkları görülmektedir.

Araştırmanın temel değişkenleri arasındaki ilişkiler açısından gruplar incelendiğinde ise mükerrer suça yönelen gruptaki bireylerin tek suç grubuna kıyasla daha yüksek suça eğilimli sosyal çevre ve antisosyal biliş puanlarına sahip olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, suça yönelik atıflar açısından bakıldığında mükerrer suça yönelen grubun olumsuz atıf puanları yüksekken, tek suça yönelen grubun olumlu atıf puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Araştırmadaki yordayıcı, aracı ve sonuç değişkenleri arasındaki ilişkiler açısından iki grup karşılaştırıldığında ise; mükerrer suça yönelen grupta algılanan baba reddi ile suça yönelik olumlu atıf yapma arasında suça eğilimli sosyal çevreye sahip olmanın pozitif yönde bir aracılık etkisinin olduğu görülmektedir. Olumlu atıfın yanı sıra suça yönelik olumsuz atıf üzerinde algılanan baba reddinin yordayıcı rolü üzerinde de suça eğilimli sosyal çevrenin negatif yönde anlamlı bir aracılık etkisi gösterdiği bulunmuştur. Bu ilişkiler, tek suça yönelen grup için söz konusu değildir. Buradaki en önemli ayrım olarak karşımıza çıkan sosyal çevrenin aracılık etkisi, araştırmadaki grupların farklılaştığı en kritik noktalardan biridir. Araştırma modelinde algılanan ebeveyn reddi ile suça yönelik olumlu ve olumsuz atıflar arasındaki ilişkiler hem suça eğilimli sosyal çevrenin hem de antisosyal bilişlerin aracılığı ile test edilmiştir. Fakat iki grubun

suça eğilimli sosyal çevreden suça yönelik olumlu ve olumsuz atıflara giden yollarda ayrışması; özellikle mükerrer suça yönelen grupta bu etkinin artması, kültürümüzde suç olgusu çerçevesinde sosyal çevrenin etkisinin ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Araştırmadan elde edilen bulgular, tek suça ve mükerrer suça yönelen yetişkin bireyler ile suça sürüklenen çocuklar için uygun faaliyetlerin düzenlenmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Öncelikle mükerrer suça yönelen bireyler için sosyal çevrenin hayatımızdaki kritik önemine ilişkin grup eğitimleri düzenlenmesinin önem taşıdığı düşünülmektedir. "Sosyal çevre nedir? Grup psikolojisi nedir? Grup dinamikleri bireyi nasıl etkiler? Sosyal çevre/arkadaş çevresi suç davranışının tekrarlanması üzerinde nasıl bir rol oynar?" gibi başlıklar kapsamında farkındalık artırıcı grup çalışmaları ile suçun tekrarlanmasında suça eğilimli bir sosyal çevrenin etkilerine ilişkin hazırlanacak kapsamlı eğitimlerin, var olan DS sistemi içerisindeki eğitimlere entegre edilmesinin hem yükümlü birey hem de toplum için yarar sağlayacağı düşünülmektedir. Önleyici ve koruyucu bağlamda tek suça yönelen bireylere yönelik de aynı içeriğe sahip eğitimlerin verilmesinin fakat tek suça yönelen bireylere bu eğitimin mükerrer suça yönelen bireylerden ayrı bir platformda sunulmasının her iki grup adına daha sağlıklı olacağı düşünülmektedir. İkinci olarak, her iki gruptaki bireyler için antisosyal bilişlere yönelik, bilişsel davranışçı terapi temelli bireysel görüşmelerin/müdahalelerin uzman psikologlar tarafından uygulanmasının, antisosyal bilişlerin saptanması, azaltılması ve yerine daha olumlu sosyal davranış bilişlerinin konması adına oldukça faydalı olacağı düşünülmektedir. Eğitimler içinde de normal, uyumlu ve normal olmayan, uyumsuz davranışlar hakkında yapılacak bilgilendirmeler farkındalık oluşturacaktır. Tüm bunların yanı sıra ebeveyn reddinin, özellikle baba reddinin, erkek hükümlüler üzerinde yani yetişkinlikteki suça yönelik atıf üzerindeki yordayıcı rolünün önemi bulgularla saptanmıştır. Buradan yola çıkarak suça sürüklenen çocuklarla yapılacak psikolojik görüşmelerde; aile ilişkileri, algıladıkları destek, kabul ya da red konularına hassasiyetle yaklaşılması ve destekleyici, onarıcı yaklaşımlarla uygun yardımın verilmesinin gerekliliği anlaşılmaktadır. Kısaca, psikolojik yardımların ve ilgili eğitimlerin DS sistemindeki hem yetişkin yükümlülerin hem de suça sürüklenen

çocukların yetişkin bir birey olduklarında suç ile temaslarını azaltabilecek koruyucu ve önleyici faktörler olabileceği düşünülmektedir. Yapılan çalışmada, görüşülen yükümlü bireylerin bir kısmının ilk suç işleme yaşlarının özellikle mükerrer suça yönelen grupta çocukluk ya da ergenlik yaşlarına denk geldiği görülmekte; bu sebeple suça sürüklenen çocuklar için okulda alınan eğitim ve öğretimin kurumlarca takip edilmesi, desteklenmesi ve ailelerinin bu konuda bilinçlendirilmesinin faydalı olacağı ön görülmektedir. Eğitim ve öğretim yolu ile bu çocukların hem suça eğilimli bir sosyal çevreden hem de madde ve alkol kullanımı gibi suç davranışını besleyen zararlı alışkanlıklardan uzak tutulmasının hem birey hem de toplum sağlığı adına oldukça yararlı olduğu düşünülmektedir. Son olarak, bu çocukların ebeveynleri ya da birincil bakımverenlerine yönelik olarak ebeveyn kabul red algısı çerçevesinde eğitimlerin verilmesinin yine ileride suça yönelik atıf yapma, suça eğilimli arkadaş çevresine yönelme, antisosyal inanç geliştirme gibi olumsuz durumları azaltarak suç davranışının tekrarlanma riskini azaltıcı bir katkı sağlayacağı da ön görülmektedir. İleride yapılacak olan araştırmalarda tek suça yönelen ve mükerrer suça yönelen bireylerin yanı sıra daha önce hiç suç işlememiş bireylerden oluşan bir kontrol grubunun da araştırmaya katılmasının mükerrer suçluluğa ilişkin faktörlerin incelenmesinde oldukça yararlı olacağı düşünülmektedir. Ek olarak, yetişkin erkek yükümlü bireyler ile birlikte kadın yükümlü bireylerin de dahil edildiği araştırmaların yapılmasının suç ve mükerrer suçluluğa ilişkin cinsiyete bağlı farklılıkları da ortaya koyması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

ÖZET

Denetimli Serbestlik Uygulaması: Suç Tekrarı, Ebeveyn Kabul-Red Algısı, Sosyal Çevre, Antisosyal Biliş ile Suça Yönelik Atıflar Arası İlişkiler

Mevcut araştırmada, mükerrer suçluluğa ilişkin hem bireysel hem sosyal faktörler ele alınmakla birlikte bu etmenler arası ilişkiler gelişimsel bir çerçevede sunulmuştur. Araştırmanın temel amacı; yetişkin erkek yükümlü bireylerden oluşan tek suça yönelen ve mükerrer suça yönelen grupları; algıladıkları ebeveyn red düzeyi, sosyal çevresinin suça eğilimi, antisosyal bilişleri ve suça yönelik olumlu ve olumsuz atıfları bakımından karşılaştırmalı olarak incelemektir. Araştırmanın örneklemini, Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü ve Ankara Batı Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde dosyası bulunan 88 tek suça yönelen ve 97 mükerrer suça yönelen olmak üzere toplam 185 erkek yetişkin yükümlü birey oluşturmaktadır. Mevcut çalışmada her iki grup için Yetişkin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği - Kısa Form, Mahkumlar için Kararsal Denge Ölçeği, Kişilik İnanç Ölçeği -Antisosyal Alt Ölçeği ve Sosyal Çevrenin Suç Eğilimi Soru Formu'nu da içeren Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Araştırma bulguları, mükerrer suça yönelen gruptaki bireylerin algıladıkları baba reddi, antisosyal biliş, sosyal çevrelerinin suça eğilimi ve suça yönelik olumsuz atıf puanlarının, tek suça yönelen gruba kıyasla daha yüksek olduğunu göstermektedir. Araştırma modelindeki yordayıcı, aracı ve sonuç değişkenleri arasındaki ilişkiler bakımından gruplar arasındaki farklılıklara bakıldığında; mükerrer grupta, algılanan baba reddi ile suça yönelik olumlu atıf arasında suça eğilimli sosyal çevrenin pozitif yönde aracılık rolü olduğu görülmektedir. Aynı zamanda suça eğilimli sosyal çevrenin bir diğer sonuç değişkeni olan suça yönelik olumsuz atıf değişkeni üzerinde negatif yönde aracılık etkisi olduğu görülmektedir. Mükerrer grupta geçerli olan söz konusu ilişkiler tek suça yönelen grup için geçerli değildir.

Sonuç olarak, araştırma bulguları mükerrer suçluluk bağlamında, algılanan baba reddi ve suça yönelik atıflar arasındaki ilişkide suça eğilimli bir sosyal çevreye sahip olmanın kritik rolünü ortaya koymakta; mükerrer suçluluğa ilişkin bireysel ve çevresel etmenlere vurgu yaparak suç tekrarının önlenmesine ilişkin müdahale programlarına ışık tutmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Antisosyal Biliş, Ebeveyn Kabul-Red Algısı, Sosyal Çevre, Suç Tekrarı, Suça Yönelik Atıf.

SUMMARY

Probation Practice: The Relationships between Recidivism and Perception of Parental Acceptance-Rejection, Social Environment, Antisocial Cognition and Attributions Related to Offending

In this presented study, both individual and social factors, which are related to recidivism; and their interactive relations with each other are provided in the scope of developmental framework. Accordingly, the core idea of the current study is to conduct a comparative examination of the groups that includes adult male recidivists and first offenders in terms of the relationship between perceived parental rejection level, crime-prone social environment, antisocial cognition and attributions related to offending. The sample of this research consists of 185 individuals (i.e. 88 first offenders and 97 recidivists) who are under probation at Ankara Probation Directorate and Sincan Probation Directorate. In the current research, Adult Parental Acceptance - Rejection Questionnaire - Short Form, Decisional Balance Scale for Criminals, Personality Belief Questionnaire - Antisocial Subscale and Personal Information Screening Questionnaire (that includes Criminal Tendency of Social Environment Questionnaire) which are prepared by the researcher were used both groups. The research findings indicated that perceived father rejection, antisocial cognition, crime-prone social environment and negative attributions related to offending scores which are obtained by recidivists were significantly higher than the first offender group. When the differences between the two groups in terms of the relationship between predictive, mediator and outcome variables are examined, the crime-prone social environment has a positive mediating role between perceived father rejection and positive attributions related to offending in the recidivist group. Additionally, the crime-prone social environment has a negative mediating role on the negative attribution related to offending, another outcome variable. The relationships which are valid in the recidivist groups at issue are not valid in the first offender group.

As a final point, research findings revealed that critical role of having a crime-prone social environment in the relationship between perceived father rejection and attributions related to offending in the context of recidivism; and the research sheds light on intervention programs in regard to prevention of recidivism with underlining both individual and environmental determinants related to recidivism.

Keywords: Antisocial Cognition, Attributions Related to Offending, Parental Acceptance-Rejection Perception, Recidivism, Social Environment.

KAYNAKLAR

- ADA Ş, PEKER A (2012). Tedavi ve Denetimli Serbestlik tedbiri uygulamasının etkililiğinin incelenmesi (Sakarya İli Örneği)/Investigation of the effectiveness of treatment and practice probation lightly (Sakarya sample). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, **16**(1): 425-438.
- AGNEW R (2005). *Why do criminals offend?: A general theory of crime and delinquency*. Los Angeles: Roxbury Publishing.
- AKDENİZ S, ÜZÜMCÜ A (2013). Suç ve sosyoekonomik değişkenler arasındaki bağımlılık ilişkisi: Kars Cezaevi üzerine bir inceleme. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, **4**(6): 115-138.
- AKERS RL (1999). Social learning and social structure: Reply to Sampson, Morash, and Krohn. *Theoretical criminology*, **3**(4): 477-493.
- AKERS RL, JENNINGS WG (2016). Social learning theory. A. R. Piquero, (Ed.), *The Handbook of Criminological Theory* (230-240). Chichester: John Wiley & Sons.
- AKGÜL A, IRMAK F (2016). Sosyal Yapı Teorileri. *Kriminoloji içinde*, Ed.: Sözer, M. A., Balcıoğlu, E., Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara. 73-88.
- ALTUNER D, ENGİN N, GÜRER C, AKYAY İ, AKGÜL A (2009). Madde kullanımı ve suç ilişkisi: kesitsel bir araştırma. *Tıp Araştırmaları Dergisi*, **7**(2): 87-94.
- ANDREWS DA, BONTA J (1994). *The psychology of criminal conduct*. Cincinnati, OH: Anderson.
- ANDREWS DA, BONTA J, HOGE RD (1990). Classification for effective rehabilitation: Rediscovering psychology. *Criminal Justice and Behavior*, **17**(1): 19-52.
- ANDREWS DA, BONTA J, WORMITH JS (2006). The recent past and near future of risk and/or need assessment. *Crime & Delinquency*, **52**(1): 7-27.

- ANDREWS DA, BONTA J, WORMITH JS (2011). The Risk-Need-Responsivity (RNR) Model: Does Adding the Good Lives Model Contribute to Effective Crime Prevention?. *Criminal Justice and Behavior*, **38**(7):735-755.
- ASCH SE (1955). Opinions and social pressure. *Scientific American*, **193**(5): 31-35.
- BALCIOĞLU E (2016). Sosyal Süreç Teorileri. *Kriminoloji içinde*, Ed.: Sözer, M. A., Balcıoğlu, E., Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara. 89-112.
- BANDURA A, WALTERS RH (1977). *Social learning theory* (Vol. 1). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-hall.
- BARRIGA AQ, HAWKINS MA, CAMELIA CR (2008). Specificity of cognitive distortions to antisocial behaviours. *Criminal Behaviour and Mental Health*, **18**(2): 104-116.
- BENDA BB, HARM NJ, TOOMBS NJ (2005). Survival analysis of recidivism of male and female boot camp graduates using life-course theory. *Journal of Offender Rehabilitation*, **40**(3-4): 87-113.
- BENDA BB, TOOMBS NJ, PEACOCK M (2003). An empirical examination of competing theories in predicting recidivism of adult offenders five years after graduation from boot camp. *Journal of Offender Rehabilitation*, **37**(2): 43-75.
- BODUSZEK D, MCLAUGHLIN C, HYLAND P (2011). Criminal attitudes of ex-prisoners: The role of personality, anti-social friends and recidivism. *The Internet Journal of Criminology*, **9**: 1-10.
- BONTA J, ANDREWS DA (2007). Risk-need-responsivity model for offender assessment and rehabilitation. *Rehabilitation*, **6**(1): 1-22.
- BONTA J, BLAIS J, WILSON HA (2014). A theoretically informed meta-analysis of the risk for general and violent recidivism for mentally disordered offenders. *Aggression and Violent Behavior*, **19**(3): 278-287.
- BONTA J, LAW M, HANSON K (1998). The prediction of criminal and violent recidivism among mentally disordered offenders: a meta-analysis. *Psychological Bulletin*, **123**(2): 123.

- BONTA J, PANG B, WALLACE-CAPRETTA S (1995). Predictors of recidivism among incarcerated female offenders. *The Prison Journal*, **75**(3): 277-294.
- BUONANNO P, LEONIDA L (2006). Education and crime: evidence from Italian regions. *Applied Economics Letters*, **13**(11): 709-713.
- BURKAY S (2008). Teorik çerçevede suç. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, **2**(4): 1-15.
- BYRNE BM, SHAVELSON RJ, MUTHÉN B (1989). Testing for the equivalence of factor covariance and mean structures: the issue of partial measurement invariance. *Psychological bulletin*, **105**(3): 456.
- CALDWELL MF (2010). Study characteristics and recidivism base rates in juvenile sex offender recidivism. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, **54**(2): 197-212.
- CASPI A, MOFFITT TE, MORGAN J, RUTTER M, TAYLOR A, ARSENEAULT L, TULLY L, JACOBS C, KIM-COHEN J, POLO-TOMAS, M (2004). Maternal expressed emotion predicts children's antisocial behavior problems: Using monozygotic-twin differences to identify environmental effects on behavioral development. *Developmental Psychology*, **40**(2): 149-161.
- CHOE DE, OLSON SL, SAMEROFF AJ (2013). The interplay of externalizing problems and physical and inductive discipline during childhood. *Developmental Psychology*, **49**(11): 2029.
- COTTLE CC, LEE RJ, HEILBRUN K (2001). The prediction of criminal recidivism in juveniles: A meta-analysis. *Criminal Justice and Behavior*, **28**(3): 367-394.
- ÇOBAN S (2015). Türkiye’de risk altındaki çocuklar ve çocuk suçluluğu üzerine bir değerlendirme. *Sosyoloji Konferansları*, **52**.
- DAĞDELEN G (2017). *Ankara ilinde denetimli serbestlik yükümlülerinde suç tekrarı*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- DAY K (1988). A hospital-based treatment programme for male mentally handicapped offenders. *The British Journal of Psychiatry*, **153**(5): 635-644.

- DE MAESSCHALCK R, JOUAN-RIMBAUD D, MASSART DL (2000). The mahalanobis distance. *Chemometrics and Intelligent Laboratory Systems*, **50**(1): 1-18.
- DEARDORFF PA, FINCH JR, AJ, KENDALL PC, LIRA F, INDRISANO V (1975). Empathy and socialization in repeat offenders, first offenders, and normals. *Journal of Counseling Psychology*, **22**(5): 453.
- DEDELER M, AKUN E, BATIGUN AD (2017). Turkish adaptation of Adult Parental Acceptance-Rejection Questionnaire Short Form. *Dusunen Adam-Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, **30**(3): 181-193.
- DEMİRKASIMOĞLU N (2015). Toplum Yaşamında Kurallar: Birey-Kural İlişkisi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, **13**(1): 138-156.
- DENETİMLİ SERBESTLİK DAİRE BAŞKANLIĞI. *Denetimli Serbestlik Nedir?*. Erişim Adresi: [<http://www.cte-ds.adalet.gov.tr>]. Erişim Tarihi: 25/08/ 2019.
- DOWDEN C, BROWN SL (2002). The role of substance abuse factors in predicting recidivism: A meta-analysis. *Psychology, Crime and Law*, **8**(3): 243-264.
- DURAK M (2017). Suçu Açıklayan Bireysel ve Çevresel Etkenler. *Adli Psikoloji* içinde, Ed.: Şenol-Durak, E., Durak, M., Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara. 133-140.
- ERIKSON EH (1980). Elements of a Psychoanalytic Theory of Psychosocial Development. *The Course of Life: Psychoanalytic Contributions Toward Understanding Personality Development*, **1**: 11-61.
- EKER A (2016). Genel Suç Teorileri. *Kriminoloji* içinde, Ed.: Sözer, M. A., Balcıoğlu, E., Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara. 153-178.
- ERON LD, HUESMANN LR, ZELLI A (1991). The role of parental variables in the learning of aggression. *The Development and Treatment of Childhood Aggression*, 169-188.
- FARRINGTON DP, MCGEE TR (2017). The integrated cognitive antisocial potential (ICAP) theory. In *Developmental and Life-course Criminological Theories* (105-124). Routledge.

- FIRAT S, İLTAŞ Y, GÜLMEN MK (2016). Adana’da suça sürüklenen çocukların sosyodemografik özellikleri. *Adli Tıp Bülteni*, **21**(2): 86-92.
- GENDREAU P, LITTLE T, GOGGIN C (1996). A meta-analysis of the predictors of adult offender recidivism: What works!. *Criminology*, **34**(4): 575-608.
- GHASEMI A, ZAHEDIASL S (2012). Normality tests for statistical analysis: a guide for non-statisticians. *International Journal of Endocrinology and Metabolism*, **10**(2): 486.
- HANSON RK, BUSSIERE MT (1998). Predicting relapse: a meta-analysis of sexual offender recidivism studies. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, **66**(2): 348.
- HANSON RK, MORTON-BOURGON KE (2005). The characteristics of persistent sexual offenders: a meta-analysis of recidivism studies. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, **73**(6): 1154.
- HENRY KL, KNIGHT KE, THORNBERRY TP (2012). School disengagement as a predictor of dropout, delinquency, and problem substance use during adolescence and early adulthood. *Journal of Youth and Adolescence*, **41**(2): 156-166.
- HOEVE M, DUBAS JS, EICHELSHEIM VI, VAN DER LAAN PH, SMEENK W, GERRIS JR (2009). The relationship between parenting and delinquency: A meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, **37**(6): 749-775.
- HOLLIN CR (1999). Treatment programs for offenders: Meta-analysis, “what works,” and beyond. *International Journal of Law and Psychiatry*, **22**(3-4): 361-372.
- HOLLIN CR (2002). *Psychology and Crime: An Introduction to Criminological Psychology*. New York, NY: Taylor & Francis. 1-21.
- HOLSINGER AM (1999). Assessing criminal thinking: Attitudes and orientations influence behavior. *Corrections Today*, **61**: 22-25.
- HORNEY J, OSGOOD DW, MARSHALL IH (1995). Criminal careers in the short-term: Intra-individual variability in crime and its relation to local life circumstances. *American Sociological Review*, 655-673.

- HOYT MF, JANIS IL (1975). Increasing adherence to a stressful decision via a motivational balance-sheet procedure: A field experiment. *Journal of Personality and Social Psychology*, **31**(5): 833.
- HU LT, BENTLER PM (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural equation modeling: a multidisciplinary journal*, **6**(1): 1-55.
- HUSSAIN S, ALVI T, ZEESHAN A, NADEEM S (2013). Perceived childhood paternal acceptance-rejection among adults. *Jouranl of the College of Physicians and Surgeons, Pakistan*, **23**(4): 269-271.
- KALE M (2009). *Türkiye’de denetimli serbestlik sistemi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- KAMER VK (2013). Mükerrer suçluluğa sosyolojik bakış. *Adalet Dergisi*, **45**: 1-16.
- KATSIYANNIS A, ARCHWAMETY T (1997). Factors related to recidivism among delinquent youths in a state correctional facility. *Journal of Child and Family Studies*, **6**(1): 43-55.
- KATSIYANNIS A, ARCHWAMETY T (1999). Academic remediation/ achievement and other factors related to recidivism rates among delinquent youths. *Behavioral Disorders*, **24**(2): 93-101.
- KELLY WR, EKLAND-OLSON S (1991). The response of the criminal justice system to prison overcrowding: Recidivism patterns among four successive parolee cohorts. *Law and Society Review*, 601-620.
- KHAN B, MUNAF S (2017). Perceived childhood parental rejection and criminal behavior in adulthood. *Journal of Pakistan Psychiatric Society*, **14** (3): 21-23.
- KIZMAZ Z (2007). Mükerrer suçlulukla ilintili değişkenler. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, **17**(2): 227-249.
- KIZMAZ Z (2010). Cezaevine girme sıklıklarına göre suçlular: Karşılaştırmalı bir araştırma. *Humanities Sciences*, **5**(4): 571-607.

- KRING AM, JOHNSON SL, DAVISON GC, NEALE JM (2014). *Abnormal psychology*. New York: Wiley.
- LIPSEY MW., LANDENBERGER NA, WILSON SJ (2007). Effects of cognitive-behavioral programs for criminal offenders. *Campbell Systematic Reviews*, **6**(1): 27.
- MÄNTYMAA M, PUURA K, LUOMA I, VIHTONEN V, SALMELIN RK, TAMMINEN, T (2009). Child's behaviour in mother–child interaction predicts later emotional and behavioural problems. *Infant and Child Development: An International Journal of Research and Practice*, **18**(5): 455-467.
- MIETHE TD, MEIER RF (1994). *Crime and its social context: Toward an integrated theory of offenders, victims, and situations*. Albany: State University of New York Press.
- MILGRAM S (1963). Behavioral study of obedience. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, **67**(4): 371.
- MILLS JF, KRONER DG, HEMMATI T (2004). The measures of criminal attitudes and associates (MCAA) the prediction of general and violent recidivism. *Criminal Justice and Behavior*, **31**(6): 717-733..
- MOSCOVICI S, ZAVALLONI M (1969). The group as a polarizer of attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*, **12**(2): 125.
- MUSSEN P, DISTLER L (1959). Masculinity, identification, and father-son relationships. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, **59**(3): 350.
- MUŞ E (2016). Türkiye'de Suç İstatistikleri. *Kriminoloji* içinde, Ed.: Sözer, M. A., Balcıoğlu, E., Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara. 424-439.
- MYERS DG (2013). *Social psychology* (11th ed.). NY: McGraw - Hill.
- NAJAM N, KAUSAR R (2012). Father acceptance-rejection, father involvement and socio emotional adjustment of adolescents in Pakistan. *Journal of Behavioural Sciences*, **22**(1).
- NEWLAND LA, COYL-SHEPHERD DD, PAQUETTE D (2013). Implications of mothering and fathering for children's development. *Early Child Development and Care*, 337-342.

- NURCO DN (1998). A long-term program of research on drug use and crime. *Substance Use & Misuse*, **33**(9): 1817-1837.
- OLIVER A (2002). The economics of crime: an analysis of crime rates in America. *The Park Place Economist*, **10**(1): 30-35.
- ÖNCÜL Ö (2014). *Investigating Cognitive Mechanisms of Offending Among Adult and Juvenile Male Prisoners* (Yayınlanmamış doktora tezi). Middle East Technical University, Ankara.
- ÖZEN DŞ (2009). Ergenlerde anneden algılanan kabul/ilgi ile benlik-algısı arasındaki ilişki: babadan algılanan kabul/ilginin aracı rolü. *Türk Psikoloji Yazıları*, **12**(24): 28-38.
- PAYNE DE, MUSSEN PH (1956). Parent-child relations and father identification among adolescent boys. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, **52**(3): 358.
- PORSUK S (2017). *Hükümlülerin topluma kazandırılmasında denetimli serbestliğin rolü: Malatya ili örneği*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elazığ.
- PROCHASKA JO, VELICER WF., ROSSI JS, GOLDSTEIN MG, MARCUS BH, RAKOWSKI W, FIORE C, HARLOW LL, REDDING CA, ROSENBLOOM D, ROSSI SR (1994). Stages of change and decisional balance for 12 problem behaviors. *Health Psychology*, **13**(1): 39-46.
- RAFAIL E, HAQUE A (1999). Relationships between perceived parental acceptance-rejection and juvenile delinquency scores: A study of criminal and non-criminal adolescents. *Pakistan Journal of Psychological Research*, **14**(1-2): 9-16.
- ROHNER RP (1975). They love me, they love me not: a worldwide study of the effects of parental acceptance and rejection. New Haven, CT: Human Relations Area Files Press.
- ROHNER RP (2005). Glossary of significant concepts in parental acceptance-rejection theory. *Handbook for the study of parental acceptance and rejection*, 379-397.
- ROHNER RP, ALI S (2016). Parental acceptance-rejection questionnaire (PARQ). *Encyclopedia of Personality and Individual Differences*, 1-4.

- ROHNER RP, KHALEQUE A, COURNOYER DE (2005). Parental acceptance-rejection: Theory, methods, crosscultural evidence, and implications. *Ethos*, **33**(3): 299-334.
- ROHNER RP, KHALEQUE A, COURNOYER DE (2012). Introduction to parental acceptance-rejection theory, methods, evidence, and implications. *Journal of Family Theory & Review*, **2**(1): 73-87.
- ROTHBAUM F, WEISZ JR (1994). Parental caregiving and child externalizing behavior in nonclinical samples: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, **116**(1): 55.
- SAJID B, RIAZ M (2016). Perceived parental rejection and psychosocial maladjustment: A study of convicts. *Journal of Behavioural Sciences*, **26**(2): 39.
- SAJID B, RIAZ M (2018). Relationship between father rejection and psychological maladjustment of criminals. *Peshawar Journal of Psychology and Behavioral Sciences (PJPBS)*, **4**(1): 81-95.
- SCHWANER SL (1998). Patterns of violent specialization: Predictors of recidivism for a cohort of parolees. *American Journal of Criminal Justice*, **23**(1): 1-17.
- SIMONS RL, ROBERTSON JF, DOWNS WR (1988). The nature of the association between parental rejection and delinquent behavior. *Journal of Youth and Adolescence*, **18**(3): 297-310.
- SÖZER MA (2016). Kriminolojinin Tanımı, Tarihî Gelişimi ve Temel Kavramlar. *Kriminoloji içinde*, Ed.: Sözer, M. A., Balcıoğlu, E., Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara. 3-13.
- STORMSHAK EA, BIERMAN KL, MCMAHON RJ, LENGUA LJ (2000). Parenting practices and child disruptive behavior problems in early elementary school. *Journal of Clinical Child Psychology*, **29**(1): 17-29.
- SUTHERLAND EH (1937). The professional thief. *Journal of Criminal Law and Criminology (1931-1951)*, 161-163.
- SUTKER PB, KING AR (1985). Antisocial personality disorder. In *Behavioral case formulation* (pp. 115-153). Springer, Boston, MA.

- TARDE G (1903). *The laws of imitation*. New York: Holt.
- TRIPODI SJ (2010). The influence of social bonds on recidivism: A study of Texas male prisoners. *Victims & Offenders*, 5(4): 354-370.
- TÜRKÇAPAR MH, ÖRSEL S, UĞURLU M, SARGIN E, TURHAN M, AKKOYUNLU S, HATIOĞLU U, KARAKAŞ G (2007). Kişilik İnanç Ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenirliği. *Klinik Psikiyatri*, **10**: 177-191.
- TÜRK DİL KURUMU. Erişim Adresi: [<https://sozluk.gov.tr/?kelime=norm>]. Erişim Tarihi: 16/09/2019.
- TZOUMAKIS S, LUSSIER P, BLANC ML, DAVIES G (2013). Onset, offending trajectories, and crime specialization in violence. *Youth Violence and Juvenile Justice*, **11**(2): 143-164.
- VELICER WF, DİCLEMTE CC, PROCHASKA JO, BRANDENBURG N (1985). Decisional balance measure for assessing and predicting smoking status. *Journal of Personality and Social Psychology*, **48**(5): 1279-1289.
- WALLER JT (2003). *The effectiveness of probation in West Virginia: A study examining the practices and views of probation officers in West Virginia*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Marshall University, Huntington.
- WALTERS GD (2011). *Crime in a psychological context: From career criminals to criminal careers*. USA: Sage.
- WALTERS GD (2012). Criminal thinking and recidivism: Meta-analytic evidence on the predictive and incremental validity of the Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles (PICTS). *Aggression and Violent Behavior*, **17**(3): 272-278.
- WALTERS GD, DELISI M (2013). Antisocial cognition and crime continuity: Cognitive mediation of the past crime-future crime relationship. *Journal of Criminal Justice*, **41**(2): 135-140.
- WARR M. (1998). Life-course transitions and desistance from crime. *Criminology*, **36**(2): 183-216.
- WHITED WH, WAGAR L, MANDRACCHIA JT, MORGAN RD (2017). Partners or partners in crime? The relationship between criminal associates and criminogenic

thinking. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, **61**(5): 491-507.

WIERSON M, FOREHAND R (1995). Predicting recidivism in juvenile delinquents: The role of mental health diagnoses and the qualification of conclusions by race. *Behaviour Research and Therapy*, **33**(1): 63-67.

WRIGHT KN, WRIGHT KE (1992). Does getting married reduce the likelihood of criminality-A review of the literature. *Fed. Probation*, **56**: 50.

YALÇINKAYA-ALKAR Ö, KARANCI AN (2007). What are the differences in decisional balance and self-efficacy between Turkish smokers in different stages of change?. *Addictive Behaviors*, **32**(4): 836-849.

YAVUZ HA (2012). Denetimli serbestliğin Türk ceza adalet sistemi içerisindeki genel görünümü üzerine. *Adalet Dergisi*, **42**: 58-75.

YAVUZ HA (2016). Türkiye’de denetimli serbestlik mümkün müdür? Dünü, bugünü ve yarınıyla Türk ceza adalet sisteminde denetimli serbestlik. *Türkiye’de Denetimli Serbestlik*, **10**: 15-23

YAVUZER H. (2013). *Çocuk ve Suç*. 15. basım, İstanbul: Remzi Kitabevi. 193-199.

YILDIRIM A (2014). Sosyo-kültürel yapı ve suç olgusu arasındaki ilişki: Malatya ili örneği. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, **3**: 1-7.

YILDIZ S (2011). Erkek hükümlülerde tekrar suç işlemeye ilişkin risk faktörlerinin değerlendirilmesi. *Adli Tıp Bülteni*, **16**(3): 81-92.

YILDIZ Z (2004). Eğitim düzeyi ile suç türü arasındaki ilişkinin araştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, **38**(38): 278-291.

ZERBE WJ, PAULHUS DL (1987). Socially desirable responding in organizational behavior: A reconception. *Academy of Management Review*, **12**(2): 250-264.

EKLER

Ek-1: Aydınlatılmış Onam Formu

Araştırmanın adı: Denetimli Serbestlik Uygulaması: Suç Tekrarı, Ebeveyn Kabul-Red Algısı, Sosyal Çevre, Antisosyal Biliş ile Suça Yönelik Atıflar Arası İlişkiler

Değerli katılımcı,

Prof. Dr. Şennur Tutarel-Kışlak danışmanlığında Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adli Psikoloji Anabilim Dalı, Adli Psikoloji Yüksek Lisans programı öğrencisi Müge Gürsay tarafından planlanmış olan, yukarıda adı yazılı araştırmaya katılımınız istenmektedir. Bu tez çalışmasının amacı, denetimli serbestlik uygulamasına tabi olan yükümlülerin suç tekrarı, ebeveynlerinden algıladıkları kabul-red düzeyi, cezaevine girmeden önceki sosyal çevre özellikleri ve antisosyal bilişleri ile suça yönelik atıflar arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Araştırmaya yaklaşık 200 katılımcı dahil edilecektir. Katılım koşulları erkek olmak, denetimli serbestlik uygulamasına tabi olmak ve 25-65 yaş aralığında olmaktır. Bu katılım koşullarına uyan bireylere kurumda rutin yükümlülükleri olan bireysel görüşme, grup çalışması ve diğer faaliyetler sonrası birebir görüşme talep edilerek, uygulama gönüllü olanlarla görüşmelerin yapıldığı odalarda bireysel olarak gerçekleştirilecektir. Çalışma kapsamında size verilen öz bildirim ölçeklerini doldurmanız gerekmektedir. Yaklaşık 40 dakika süren bu çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Ölçeklere ve kişisel bilgi formuna ad soyad yazmanız gerekmemektedir. Cevaplarınızın tümü gizli tutulacak, bireysel olarak değerlendirilmeyecek, sadece araştırmacılar tarafından toplu olarak değerlendirilecek ve elde edilecek bilgiler bilimsel yayınlarda kullanılacaktır. Bu anlamda, araştırma sonuçlarından sağlıklı bilgiler edinilebilmesi için soruların samimi bir şekilde doldurulması oldukça önemlidir. Ölçekler ile sorulacak sorular kişisel olarak bazen rahatsız edici olabilir. Ancak araştırma sırasında herhangi bir nedenden dolayı rahatsızlık hissederseniz, cevaplamayı istediğiniz anda bırakmakta serbestsiniz. Bu çalışmaya katıldığınız takdirde size herhangi bir ücret ödenmeyecek olup sizden de herhangi bir ücret ödemeniz talep edilmeyecektir. Çalışmaya katılmak sizin için herhangi bir olası risk içermemektedir. Bu çalışmaya katıldığınız ve eğitime katkı sağladığınız için şimdiden teşekkür ederiz. Çalışmaya yönelik sorularınızı Adli Psikoloji Yüksek Lisans öğrencisi Müge Gürsay'a iletebilirsiniz.

Müge Gürsay, e-posta: grsy.muge@gmail.com

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman katılımımı sonlandırabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı kullanımını kabul ediyorum.

Tarih:

Katılımcının imzası:

Araştırmacının adı soyadı:

İmza:

Ek-2: Kişisel Bilgi Formu

Yönerge: Lütfen her soruyu dikkatlice okuyup size en uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

1. Yaşınız:

2. Öğrenim Düzeyiniz:

1. Okur yazar değil	
2. Okur yazar	
3. İlkokul Terk	
4. İlkokul Mezunu	
5. Ortaokul Terk	
6. Ortaokul Mezunu	
7. Lise Terk	
8. Lise Mezunu	
9. Üniversite	

3. Medeni Durumunuz:

1. Evli	
2. Bekar	
3. Boşanmış	
4. Evli ama ayrı yaşıyor	

Eğer şu an bir evliliğiniz/ilişkiniz var ise bu ilişkiyi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu maddede yer alan ölçeği kullanarak, bütün yönleri ile evliliğinizdeki/ilişkinizdeki mutluluk düzeyini en iyi temsil ettiğine inandığınız noktayı **daire** içine alınız. Ortadaki 'mutlu' sözcüğü üzerindeki nokta, çoğu kişinin evlilikten/ilişkiden duyduğu mutluluk derecesini temsil eder ve ölçek kademeli olarak sol ucunda evliliği/ilişkiyi çok mutsuz olan küçük bir azınlığı, sağ ucunda ise evliliği/ilişkiyi çok mutlu küçük bir azınlığı temsil etmektedir. (Bu madde Evlilikte Uyum Ölçeği'nden (Tutarel-Kışlak, 1999) alınmıştır.)

0	1	2	3	4	5	6
Çok mutsuz			Mutlu			Çok mutlu

4. Bugüne kadar herhangi bir işte çalıştınız mı?

1. Evet	
2. Hayır	

Soruya cevabınız **evet** ise kaç yaşında çalışmaya başladınız? _____

5. Şu anda çalışıyor musunuz?

1. Evet	
2. Hayır	

Soruya cevabınız **evet** ise mesleğinizi belirtiniz. _____

6. Ceza infaz kurumuna gelmeden önce kim/kimlerle birlikte yaşıyordunuz?

1. Anne ve baba ile	
2. Anne ile	
3. Baba ile	
4. Kardeş/ler ile	
5. Arkadaşlar ile	
6. Eş ile	
7. Çocuklar ile	
8. Eş ve çocuklar ile	
9. Yalnız	
10. Akraba ile	
11. Diğer (Lütfen belirtiniz.) _____	

7. Sizle beraber toplam kaç kardeşsiniz?

8. Siz ailenin kaçınıcı çocuğusunuz?

9. Anne-Baba beraberlik durumu (18 yaşına kadar olan dönemde)

1. Birlikte yaşıyorlar	
2. Boşanmış	
3. Boşanmamış ancak ayrı	
4. Anne ölü	
5. Baba ölü	
6. Bilmiyorum	

10. Ailenizde alkol kullanma alışkanlığı olan biri var mıydı?

1. Evet	
2. Hayır	

11. Sizin alkol kullanma alışkanlığınız var mıydı?

1. Evet	
2. Hayır	

12. Ailenizde kumar oynama alışkanlığı olan biri var mıydı?

1. Evet	
2. Hayır	

13. Sizin kumar oynama alışkanlığınız var mıydı?

1. Evet	
2. Hayır	

14. Ailenizde psikolojik rahatsızlığı olan herhangi bir kişi var mı?

1. Hayır yok	
2. Anne	
3. Baba	
4. Kardeş	
5. Eş	
6. Çocuk	
7. Diğer (Lütfen belirtiniz.)	

15. Cezaevine girmeden önce sokakta yaşadığınız bir dönem oldu mu?

1. Evet	
2. Hayır	

***Olduysa bu dönem kaç yıl sürdü?**

16. Öğrencilik döneminizde aldığınız karne notlarınızı düşündüğünüzde kendinizi nasıl bir öğrenci olarak tanımlarsınız?

1	2	3	4	5
Çok başarısız	Başarısız	Ortalama	Başarılı	Çok başarılı

17. Daha önce hiç psikiyatrist tarafından tedavi gördünüz mü?

1. Evet	
2. Hayır	

Eğer gördüyseniz aldığınız herhangi bir tanı ve kullandığınız düzenli bir ilacınız var mı? (Varsa belirtiniz.)

18. Şu anda ruhsal bir hastalık dolayısıyla tedavi görüyor musunuz?

1. Evet	
2. Hayır	

Eğer görüyorsanız düzenli olarak kullandığınız bir ilaç var mı?

1. Evet	
2. Hayır	

19. Daha önce cezaevine girdiniz mi?

1. Evet	
2. Hayır	

Evet ise kaç defa cezaevine girdiniz?

Hangi suçlar sebebi ile girdiniz? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz.)

1. Mala karşı suçlar ()	2. Topluma karşı suçlar ()	3. Cinsel suç ()
4. Uyuşturucu kullanımı ()	5. Uyuşturucu ticareti ()	6. Yaralama ()
7. Adam öldürme ()	8. Diğer ()	Belirtiniz.....

20. İlk kez suç işlediğinizde kaç yaşındaydınız?

21. Ailenizde cezaevine girmiş biri var mı?

1. Hayır yok	
2. Anne	
3. Baba	
4. Kardeş	
5. Eş	
6. Çocuk	
7. Diğer (Lütfen belirtiniz.)	

22. Ailenizde madde kullanma alışkanlığı olan biri var mıydı?

1. Evet	
2. Hayır	

23. Cezaevine girmeden önce hiç madde kullandınız mı?

1. Evet	
2. Hayır	

Eğer kullandıysanız;

1. Tek tür madde	
2. Birden fazla çeşit	

Kaç yıl kullandınız?

Ne sıklıkla kullandınız?

1	2	3	4	5
Her zaman	Çok sık	Bazen	Nadiren	Çok nadiren

24. Maddeyi ilk kullandığınızda kaç yaşındaydınız?

25. Sosyal Çevrenin Suç Eğilimi Soru Formu (SÇSESF)

1. Cezaevine girmeden önce/denetimli serbestlik tedbiri almadan önce sahip olduğunuz arkadaşlarınız/sosyal çevreniz içerisinde madde kullanma alışkanlığı olan kişiler var mıydı?

1 2 3 4 5
Hiçbiri _____ Yarısı _____ Hepsi _____

2. Cezaevine girmeden önce/denetimli serbestlik tedbiri almadan önce sahip olduğunuz arkadaşlarınız/sosyal çevreniz içerisinde sıklıkla kavga çıkartıp ve/veya kavgaya karışan kişiler var mıydı?

1 2 3 4 5
Hiçbiri _____ Yarısı _____ Hepsi _____

3. Cezaevine girmeden önce/denetimli serbestlik tedbiri almadan önce sahip olduğunuz arkadaşlarınız/sosyal çevreniz içerisinde başkasının malına kasten zarar veren kişiler var mıydı?

1 2 3 4 5
Hiçbiri _____ Yarısı _____ Hepsi _____

4. Cezaevine girmeden önce/denetimli serbestlik tedbiri almadan önce sahip olduğunuz arkadaşlarınız/sosyal çevreniz içerisinde yalan söyleme alışkanlığı olan kişiler var mıydı?

1 2 3 4 5
Hiçbiri _____ Yarısı _____ Hepsi _____

5. Cezaevine girmeden önce/denetimli serbestlik tedbiri almadan önce sahip olduğunuz arkadaşlarınız/sosyal çevreniz içerisinde hayvanlara acımasızca davranan kişiler var mıydı?

1 2 3 4 5
Hiçbiri _____ Yarısı _____ Hepsi _____

6. Cezaevine girmeden önce/denetimli serbestlik tedbiri almadan önce sahip olduğunuz arkadaşlarınız/sosyal çevreniz içerisinde alkol kullanma alışkanlığı olan kişiler var mıydı ?

1 2 3 4 5
Hiçbiri _____ Yarısı _____ Hepsi _____

7. Cezaevine girmeden önce/denetimli serbestlik tedbiri almadan önce sahip olduğunuz arkadaşlarınız/sosyal çevreniz içerisinde kumar oynama alışkanlığı olan kişiler var mıydı?

1 2 3 4 5
Hiçbiri _____ Yarısı _____ Hepsi _____

8. Cezaevine girmeden önce/denetimli serbestlik tedbiri almadan önce sahip olduğunuz arkadaşlarınız/sosyal çevreniz içerisinde cezaevine/ıslahevine girmiş olan kişiler var mıydı?

1 2 3 4 5
Hiçbiri _____ Yarısı _____ Hepsi _____

Ek-3: Yetişkin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (Kısa Form) (EKRÖ)
(Anne Formu)

Bu sayfada anne-çocuk ilişkisini içeren ifadeler bulunmaktadır. Her ifadeyi dikkatlice okuyun ve annenizin siz çocukken, size olan davranışlarını ne derece tanımladığını düşünün.

Her ifadeyi okuduktan sonra, o ifadenin annenizin size karşı davranışları konusunda ne kadar uygun olduğunu düşünerek, “ Hemen hemen her zaman doğru“, “Bazen doğru“, “Nadiren doğru“ veya “Hiçbir zaman doğru değil“ şıklarından birini işaretleyiniz. Bu ölçeğe ad soyad yazmanız gerekmemektedir.

ANNEM	DOĞRU		DOĞRU DEĞİL	
	Hemen Her Zaman Doğru	Bazen Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru Değil
İyi davrandığımda bana sarılır ve beni öperdi.	☒	☐	☐	☐

ANNEM	DOĞRU		DOĞRU DEĞİL	
	Hemen Her Zaman Doğru	Bazen Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru Değil
1. Benim hakkımda güzel şeyler söylerdi.	☐	☐	☐	☐
2. Bana hiç ilgi göstermezdi.	☐	☐	☐	☐
3. Benim için önemli olan şeyleri anlatmamı kolaylaştırırdı.	☐	☐	☐	☐
4. Hak etmediğim zaman bile bana vururdu.	☐	☐	☐	☐
5. Beni büyük bir baş belası olarak görürdü.	☐	☐	☐	☐
6. Kızdığı zaman beni çok kötü cezalandırırdı.	☐	☐	☐	☐
7. Sorularımı cevaplayamayacak kadar meşguldü.	☐	☐	☐	☐
8. Benden hoşlanmıyor gibiydi.	☐	☐	☐	☐
9. Yaptığım şeylerle gerçekten ilgilenirdi.	☐	☐	☐	☐

10.	Bana bir sürü kırıcı şey söylerdi.	☐	☐	☐	☐
11.	Ondan yardım istediğimde beni duymazlıktan gelirdi.	☐	☐	☐	☐
12.	Bana istenilen ve ihtiyaç duyulan biri olduğumu hissettirdi.	☐	☐	☐	☐
13.	Bana çok ilgi gösterirdi.	☐	☐	☐	☐
14.	Beni kırmak için elinden geleni yapardı.	☐	☐	☐	☐
15.	Hatırlaması gerekir diye düşündüğüm önemli şeyleri unutturdu.	☐	☐	☐	☐
16.	Eğer kötü davranırsam, beni artık sevmediğini hissettirirdi.	☐	☐	☐	☐
17.	Bana yaptığım şeylerin önemli olduğunu hissettirirdi.	☐	☐	☐	☐
18.	Yanlış bir şey yaptığımda beni korkutur veya tehdit ederdi.	☐	☐	☐	☐
19.	Benim ne düşündüğüme önem verir ve düşündüklerim hakkında konuşmamdan hoşlanırdı.	☐	☐	☐	☐
20.	Ne yaparsam yapayım, diğer çocukların benden daha iyi olduğunu düşünürdü.	☐	☐	☐	☐
21.	Bana istenmediğimi belli ederdi.	☐	☐	☐	☐
22.	Beni sevdiğini belli ederdi.	☐	☐	☐	☐
23.	Onu rahatsız etmediğim sürece benimle ilgilenmezdi.	☐	☐	☐	☐
24.	Bana karşı yumuşak ve iyi kalpliydi.	☐	☐	☐	☐

(Baba Formu)

Bu sayfada baba-çocuk ilişkisini içeren ifadeler bulunmaktadır. Her ifadeyi dikkatlice okuyun ve babanızın siz çocukken, size olan davranışlarını ne derece tanımladığını düşünün.

Her ifadeyi okuduktan sonra, o ifadenin babanızın size karşı davranışları konusunda ne kadar uygun olduğunu düşünerek, “ Hemen hemen her zaman doğru“, “Bazen doğru“, “Nadiren doğru“ veya “Hiçbir zaman doğru değil“ şıklarından birini işaretleyiniz. Bu ölçeğe ad soyad yazmanız gerekmemektedir.

BABAM	DOĞRU		DOĞRU DEĞİL	
	Hemen Her Zaman Doğru	Bazen Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru Değil
İyi davrandığımda bana sarılır ve beni öperdi.	☒	☐	☐	☐

BABAM		DOĞRU		DOĞRU DEĞİL	
		Hemen Her Zaman Doğru	Bazen Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru Değil
1.	Benim hakkımda güzel şeyler söylerdi.	☐	☐	☐	☐
2.	Bana hiç ilgi göstermezdi.	☐	☐	☐	☐
3.	Benim için önemli olan şeyleri anlatmamı kolaylaştırırdı.	☐	☐	☐	☐
4.	Hak etmediğim zaman bile bana vururdu.	☐	☐	☐	☐
5.	Beni büyük bir baş belası olarak görürdü.	☐	☐	☐	☐
6.	Kızdığı zaman beni çok kötü cezalandırırdı.	☐	☐	☐	☐
7.	Sorularımı cevaplayamayacak kadar meşguldü.	☐	☐	☐	☐
8.	Benden hoşlanmıyor gibiydi.	☐	☐	☐	☐
9.	Yaptığım şeylerle gerçekten ilgilenirdi.	☐	☐	☐	☐
10.	Bana bir sürü kırıcı şey söylerdi.	☐	☐	☐	☐

11.	Ondan yardım istediğimde beni duymazlıktan gelirdi.	☐	☐	☐	☐
12.	Bana istenilen ve ihtiyaç duyulan biri olduğumu hissettirdi.	☐	☐	☐	☐
13.	Bana çok ilgi gösterirdi.	☐	☐	☐	☐
14.	Beni kırmak için elinden geleni yapardı.	☐	☐	☐	☐
15.	Hatırlaması gerekir diye düşündüğüm önemli şeyleri unutturdu.	☐	☐	☐	☐
16.	Eğer kötü davranırsam, beni artık sevmediğini hissettirirdi.	☐	☐	☐	☐
17.	Bana yaptığım şeylerin önemli olduğunu hissettirirdi.	☐	☐	☐	☐
18.	Yanlış bir şey yaptığımda beni korkutur veya tehdit ederdi.	☐	☐	☐	☐
19.	Benim ne düşündüğüme önem verir ve düşündüklerim hakkında konuşmamdan hoşlanırdı.	☐	☐	☐	☐
20.	Ne yaparsam yapayım, diğer çocukların benden daha iyi olduğunu düşünürdü.	☐	☐	☐	☐
21.	Bana istenmediğimi belli ederdi.	☐	☐	☐	☐
22.	Beni sevdiğini belli ederdi.	☐	☐	☐	☐
23.	Onu rahatsız etmediğim sürece benimle ilgilenmezdi.	☐	☐	☐	☐
24.	Bana karşı yumuşak ve iyi kalpliydi.	☐	☐	☐	☐

Ek-4: Mahkumlar için Kararsal Denge Ölçeği (KDÖ-M)

YÖNERGE: Aşağıda suç davranışının bazı olumlu ve olumsuz yönleri sıralanmıştır. Her cümleyi dikkatle okuyup belirtilen cümleye ne derece katıldığınızı belirtiniz. Ne derece katıldığınızı belirtmek için 1'den 5'e kadar derecelendirilmiş ölçekte uygun sayıyı seçip işaretleyiniz. Eğer verilen ifade sizin görüşlerinize tamamen uygunsa 5 numarayı, hiç uygun değilse 1 numarayı işaretleyiniz. Katılma derecenizi 1 ile 5 arasında seçeceğiniz bir sayı ile belirtiniz. Bu ölçeğe ad soyad yazmanız gerekmemektedir.

		Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1.	Suça karışmaktan keyif alırım.	1	2	3	4	5
2.	Bir süre suç işlemedikten sonra suç işlemek kendimi çok iyi hissettiriyor.	1	2	3	4	5
3.	Bazen suç işlemek tehlikelidir ve risklidir.	1	2	3	4	5
4.	Suç işlemekten vazgeçemeyeceğimi düşünüyorum.	1	2	3	4	5
5.	Suç işlediğim zaman kendimi daha rahat ve daha güçlü hissediyorum.	1	2	3	4	5
6.	Suç işlemeyen bir insan olursam, diğer suçlular buna imrenecektir.	1	2	3	4	5
7.	Suç işlemiş kişi imajından hoşlanıyorum.	1	2	3	4	5
8.	Suç işlemem yakınımındaki insanları da etkiler.	1	2	3	4	5
9.	Suç işlemeseydim şimdi hayatım daha güzel olurdu.	1	2	3	4	5
10.	Suç işlediğim zaman, suç işleyen kişiler tarafından daha fazla kabul gördüğümü hissediyorum.	1	2	3	4	5
11.	Suç işlemeyi bırakmaya çalışırsam büyük olasılıkla zayıf ve çevresi tarafından güçsüz görülen biri olurum.	1	2	3	4	5
12.	Suç işlediğim için başıma bir şey gelirse yakınlarım acı çekecektir.	1	2	3	4	5
13.	Bana yakın kişiler, suç işleyerek güçlü olmamı, itibar görmemi ya da kendimi korumamı, suç işlemeyerek güçsüz olmama, itibar görmememe ya da kendimi koruyamamama tercih eder.	1	2	3	4	5
14.	Suç işlemeye devam edersem bazı insanlar suç işlemeyi bırakacak iradem olmadığını düşünecekler.	1	2	3	4	5
15.	Suç işlemek benim için zararlıdır.	1	2	3	4	5
16.	Kendimi suç işlemekten alıkoyamadığım için kendimden utanıyorum.	1	2	3	4	5

17.	Suç işlemem çevremdeki insanları rahatsız eder.	1	2	3	4	5
18.	Suç işleme ile ilgili uyarıları göz ardı ettiğim için insanlar benim akılsız olduğumu düşünüyorlar.	1	2	3	4	5
19.	Suç işlediğim zaman kendimi daha çok seviyorum.	1	2	3	4	5
20.	Suç işlemek para kazanmama, saygı görmeme, güçlü hissetmeme, kendimi korumama ve/veya kabul görmeme yardım ediyor.	1	2	3	4	5
21.	Suç işlemek sorunlarımı çözmemde yardımcı olur.	1	2	3	4	5
22.	Yakınlarım suç işlememi onaylamıyorlar.	1	2	3	4	5
23.	Suç işlemeye ilgili uyarıları dikkate almadığım için kendimi aptal gibi hissediyorum.	1	2	3	4	5
24.	Suç işlemeye devam ederek kendi kararlarımı kendimin verdiğini hissediyorum.	1	2	3	4	5

Ek-5: Kişilik İnanç Ölçeği (Antisosyal Alt Ölçek) (KİÖ-A)

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuyunuz ve HER BİRİNE NE KADAR İNANDIĞINIZI belirtiniz. Her bir ifadeyle ilgili olarak ÇOĞU ZAMAN nasıl hissettiğinize göre karar veriniz. Bu ölçeğe ad soyad yazmanız gerekmemektedir.

4	3	2	1	0
Tümüyle inanıyorum	Çok fazla inanıyorum	Orta derecede inanıyorum	Biraz inanıyorum	Hiç inanmıyorum

Örnek

1. Dünya tehlikeli bir yerdir.
(Lütfen daire içine alınız.)

NE KADAR İNANIYORSUNUZ?

4	3	2	1	0
Tümüyle	Çok fazla	Orta derecede	Biraz	Hiç

NE KADAR İNANIYORSUNUZ?

4	3	2	1	0
Tümüyle	Çok fazla	Orta derecede	Biraz	Hiç

1. Kendime dikkat etmeliyim.	4	3	2	1	0
2. Bir şeyi yapmanın en iyi yolu zor kullanmak ve kurnazlıktır.	4	3	2	1	0
3. Vahşi bir ortamda yaşıyoruz ve güçlü olan hayatta kalır.	4	3	2	1	0
4. Eğer ilk önce harekete geçip üstünlük kurmazsam karşımdaki bana üstünlük kurar.	4	3	2	1	0
5. Sözüne sadık olmak ya da borcunu ödemek önemli değildir.	4	3	2	1	0
6. Yakalanmadığın müddetçe yalan söylemek ve aldatmak normaldir.	4	3	2	1	0
7. Genellikle bana haksız davranılıyor. Bu nedenle ne şekilde olursa olsun payımı almak hakkımdır.	4	3	2	1	0

8. Diğer insanlar, zayıflar ve aldatılmayı hak ediyorlar.	4	3	2	1	0
9. Eğer başkalarını ben sıkıştırmazsam, onlar beni boyun eğmeye zorlar.	4	3	2	1	0
10. Karlı çıkabilmek için elimden gelen her şeyi yapmalıyım.	4	3	2	1	0
11. Başkalarının benim hakkımda ne düşündüğü hiç önemli değil.	4	3	2	1	0
12. Eğer ben bir şeyi istiyorsam onu elde etmek için ne gerekiyorsa yapmalıyım.	4	3	2	1	0
13. Yaptığım yanıma kar kalacağı için ortaya çıkacak kötü sonuçlar hakkında endişelenmeme gerek yok.	4	3	2	1	0
14. Eğer insanlar kendilerini koruyamıyorlarsa bu onların sorunudur.	4	3	2	1	0

Ek-6: Denetimli Serbestlik Müdürlükleri İçin Araştırma İzni

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : 46985942-773-E.143/25561
Konu : Anket İzin Talebi

15/02/2019

ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Sağlık Bilimleri Enstitüsü)

İlgi : 28/01/2019 tarihli dilekçe.

İlgi dilekçe ile; Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Adli Bilimler Anabilim Dalı Adli Psikoloji Yüksek Lisans öğrencisi Müge GÜRSAY'ın Prof. Dr. Şennur TUTAREL KİŞLAK'ın danışmanlığında yürüttüğü "Denetimli Serbestlik Uygulaması: Suç Tekrarı, Ebeveyn Kabul-Red Algısı, Sosyal Çevre, Antisosyal Biliş ile Suça Yönelik Atıflar Arası İlişkiler" konulu yüksek lisans tez araştırması kapsamında; Ankara ve Ankara Batı Denetimli Serbestlik Müdürlüklerinde 4 Şubat - 5 Temmuz 2019 tarihleri arasında 25-65 yaş arası yetişkin bireylerden 200 (100 tek dosyası bulunan, 100 birden fazla dosyası bulunan) denetimli serbestlik yükümlüsüne anket formu uygulayabilmesi için izin talebinde bulunduğu bildirilmiştir.

Bu kapsamda ilgi yazı ve ekleri incelenmiş olup; Müge GÜRSAY'ın Prof. Dr. Şennur TUTAREL KİŞLAK'ın danışmanlığında, ses kaydı ve görüntü alınmaması, yükümlülerin kimlik bilgilerini gizli tutularak ve bilgilerin basınla paylaşılmaması, çalışma esnasında müdürlüğün işlerinin aksatılmaması, tez savunması öncesi çalışmanın Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'ne gönderilmesi ve Genel Müdürlükten onay alınmadan hiçbir şekilde kullanılmaması ve yayınlanmaması koşullarıyla Ankara ve Ankara Batı Denetimli Serbestlik Müdürlüklerinde belirtilen tarihler arasında söz konusu çalışmanın yapılması uygun bulunmuştur.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Yılmaz ÇİFTÇİ
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

Ek: İlgi dilekçe ve eki (32 sayfa)

* Bu evrak elektronik imza ile imzalanmış ve DYS üzerinden gönderilmiştir. Ayrıca fiziki olarak gönderilmeyecektir.

Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı
Koruma Kurulları ve Mağdur Destek Hizmetleri Şube Müdürlüğü
Anafatlar Mahallesi Kazım Karabekir Cad. Ağah Efendi Sokak
No:70/1 06050 Altındağ /Ankara
Telefon: (0312) 507 07 48 Faks: (0312) 223 97 44

Ayrıntılı bilgi için iribut: Mehmet YILDIRIM

e-posta: ds.kkmdhsm@adalet.gov.tr Elektronik Ağ: www.cte.adalet.gov.tr

UYAP Bilgi Sistemindeki bu dokümana <http://vatandas.uyap.gov.tr> adresinden OaWIXL - DSIRFIT - aAjzuTk - WkIkbU= ile erişebilirsiniz.

Ek-7: Etik Kurul Onayı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ALT ETİK KURULU
KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi :21/03/2019

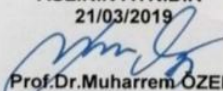
Toplantı Sayısı :07

Karar Sayısı :120

120-Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Enstitüsü Adli Psikoloji yüksek lisans öğrencilerinden **Müge Gürsay**'ın "Denetimli Serbestlik Uygulaması: Suç Tekrarı, Ebeveyn Kabul-Red Algısı, Sosyal Çevre, Antisosyal Biliş ile Suç Yönelik Atıflar Arası İlişkiler" başlıklı tezi ile ilgili 28/01/2019 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelenmiştir.

Yapılan görüşmeler ve incelemeler sonucunda **Müge Gürsay**'ın "Denetimli Serbestlik Uygulaması: Suç Tekrarı, Ebeveyn Kabul-Red Algısı, Sosyal Çevre, Antisosyal Biliş ile Suç Yönelik Atıflar Arası İlişkiler" başlıklı tezi ile ilgili araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

ASLININ AYNIĞI
21/03/2019

Prof. Dr. Muharrem ÖZEN
Ankara Üniversitesi
Etik Kurulu Başkanı

ÖZGEÇMİŞ

I. Bireysel Bilgiler

Adı: Müge

Soyadı: Gürsay

Doğum yeri ve tarihi: Ankara / 07.04.1994

Uyruğu: T.C.

İletişim adresi: grsy.muge@gmail.com

II.Eğitim Bilgileri

2008-2012 Ümitköy Anadolu Lisesi

2012-2017 Atılım Üniversitesi- Fen Edebiyat Fakültesi-Psikoloji Bölümü (Tam Burslu %100 İngilizce)

2017-2020 Ankara Üniversitesi- Adli Psikoloji Tezli Yüksek Lisans

Yabancı dil: İngilizce

III. Ünvanları

Psikolog-2017

IV.Mesleki Deneyim

2017-2018 Özel Ses Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi-Psikolog

V.Üye Olduğu Bilimsel Kuruluşlar: Türk Psikologlar Derneği

VI. Bilimsel İlgi Alanları

Ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makaleler

Baştuğ, G, Özel-Kızıl, E, Kırıcı, S, Tuncal, T, Beğli, S, Dinç, K, Gürsay, M, Turan, E. (2018). Alzheimer Hastalığı'nda bakım verenlere yönelik psikoeğitimde kullanılabilecek sinema filmlerinin değerlendirilmesi. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, 2, 24-29.

Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan bildiriler

Özel-Kızıl, E. T., Baştuğ, G., Kırıcı, S., Dinç, K. ve Gürsay G. (2018). Modifiye Sağ-Ölü Testi'nin psikometrik özelliklerinin incelenmesi. Poster Bildiri. 20. Ulusal Psikoloji Kongresi. Ankara.

VII.Bilimsel Ekinlikler

Ödüller

2016-2017 Akademik Yılı Fen Edebiyat Fakültesi İkincisi Ödülü

Projeler

Destekleyen Kurum: TÜBİTAK, SOBAG

Proje Başlığı: Gelişimsel Bozuklukların Aile Sistemleri Teorisi Bağlamında İncelenmesi

Proje No: SOBAG-116K376

Dönemi: 01.04.2017-01.10.2019

Görev: Araştırma Asistanı/Yüksek Lisans Bursiyeri

Proje Yöneticisi: Dr. Öğr. Üyesi A. Berna Aytaç

Proje Tutarı: 289.139,00 TL

VIII.Diğer Bilgiler

2019- Denetimli Serbestlikte Akran Pro-Sosyal Modelleme (Peer Pro-Social Modelling in Probation) – 6 Kasım 2019 Ankara. (Proje Toplantısı)

2019-Bilişsel Davranışçı Terapi Beceri ve Süpervizyon Uygulaması Eğitimi (30 Saat) Bilişsel Davranışçı Psikoterapiler Derneği. Ankara.

2018-Bilişsel Davranışçı Terapi Temel Eğitimi (50 saat) – Bilişsel Davranışçı Psikoterapiler Derneği. Ankara.

2018- 20. Ulusal Psikoloji Kongresi. Ankara.

2017-VIII. Işık Savaşır Klinik Psikoloji Sempozyumu. Ankara.